

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2019–2021**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bohuslav Čermák

**Edukační program na oddělení sociálně-právní ochrany dětí
v rámci Cochemské praxe**

Praha 2021

Vedoucí diplomové práce:
doc. Dr. Milan Beneš

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**MASTER PART-TIME STUDIES
2019–2021**

DIPLOMA THESIS

Bohuslav Čermák

**Educational Program at Department of Social and Legal
Protection of Children within the Cochem Practice**

Prague 2021

The Diploma Thesis Work Supervisor:
doc. Dr. Milan Beneš

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Bohuslav Čermák

Poděkování

Děkuji doc. Dr. Milanu Benešovi za odborné vedení mé práce, poskytování rad a cenných podnětů.

Anotace

Diplomová práce se zabývá edukačním programem na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) v rámci Cochemské praxe. Edukační program na OSPOD v rámci Cochemské praxe znamená, že soudní spory rodičů jsou řešeny novým, standardizovaným způsobem, který je inspirován Cochemskou praxí. Specifikem Cochemské praxe je, že iniciativa k jejímu vzniku pocházela od subjektů, které soudní spory rodičů nezletilých dětí samy řeší. Jedná se tedy o OSPOD a soudy, které se každý den s touto problematikou setkávají. Cíl těchto odborníků z praxe je jasný, změnit dosavadní, klasický systém řešení soudních sporů rodičů nezletilých dětí tak, aby na konci byli spolu schopni komunikovat a dohodnout se v nejlepším zájmu svých dětí na jejich záležitostech. Cílem je, aby dětem zůstaly zachovány zdravé vztahy s oběma jejich rodiči. Sociální pracovníci na OSPOD poskytují poradenství a edukaci rodičů, vzdělávají je v jejich rodičovství, konkrétně v jejich rodičovských právech, povinnostech, kompetencích a rodičovské odpovědnosti, v zájmu jejich nezletilých dětí. Diplomová práce je rozčleněna na první část, kde je představen a zanalyzován edukační program na OSPOD v rámci Cochemské praxe. Pro tento účel jsou v této části práce užity především popisné metody, komparační a analytické. V druhé části byl proveden výzkum, kdy jeho hlavním těžištěm je kvalitativní analýza dat, která byla získána rozhovory se sociálními pracovníky, kteří se danou problematikou na odděleních sociálně-právní ochrany dětí zabývají. Pro co nejobektivnější srovnání dosavadního, klasického způsobu řešení soudních sporů rodičů nezletilých dětí s postupem dle Cochemské praxe byli vybráni pracovníci OSPOD, kteří při své pracovní činnosti řešili soudní spory rodičů oběma uvedenými postupy, tedy dosavadním, klasickým i podle Cochemské praxe. Základní výzkumná otázka pro odborníky zněla: „Jaká doporučení by dali v zájmu účinnější edukace rodičů v rámci Cochemské praxe?“ Tato otázka byla v jejím rámci následně vymezena.

Klíčová slova

Dítě, dobrá praxe, interdisciplinární spolupráce, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, rodičovství, rodičovské kompetence, rodičovská odpovědnost, rodina, sociálně-právní ochrana dětí, standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí.

Annotation

The diploma thesis deals with the educational program at OSPOD within the Cochem practice. The educational program at OSPOD within the Cochem Practice means that parents' litigation is resolved in a new, standardized way, which is inspired by the Cochem Practice. The specificity of the Cochem practice is that the initiative for its creation arose from entities that resolve the litigation of parents of minors themselves. It is therefore the OSPOD and the courts that encounter this issue every day. The goal of these practitioners is clear, to change the current, classic system of resolving litigation of parents of minor children so that in the end they are able to communicate and agree on their affairs in the best interests of their children. As a result, children who maintain healthy relationships with both of their parents should be maintained. Social workers at OSPOD provide guidance in the provision of counselling and education of parents, specifically in their parenting, specifically in their parental rights, duties, competencies and parental responsibility, in the interests of their minor children. The diploma thesis is divided into the first part, where the educational program at OSPOD within the Cochem practice is presented and analysed. For this purpose, in this part of the thesis are used mainly descriptive methods, comparative and analytical. In the second part, a research was carried out, the main focus of which is a qualitative analysis of data obtained from interviews with social workers who deal with the issue in the departments of social and legal protection of children. For the most objective comparison of the current, classical method of resolving litigation of parents of minors with the procedure according to the Cochem practice, OSPOD employees were selected, who in their work dealt with litigation of parents using both methods, is the current, classical and Cochem practice. The basic research question for experts was: "What recommendations would they make for even more effective education of parents within the Cochem practice" and this question was subsequently defined within it.

Keywords

Department of Social and Legal Protection of Children (OSPOD), family, good practice, child, interdisciplinary cooperation, parenthood, parental competences, parental responsibility, quality standards of social and legal protection of children, social and legal protection of children.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 ZÁKLADNÍ POSLÁNÍ OSPOD A VZDĚLANOSTNÍ POŽADAVKY	13
1.1 Práva OSPOD.....	17
1.2 Povinnosti OSPOD.....	18
2 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ.....	20
3 RODINA A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	22
3.1 Rozvod či rozchod rodičů.....	27
3.2 Nesporný (smluvený) rozvod	30
3.3 Sporný rozvod a ztížený rozvod.....	31
4 PRINCIPY INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE INSPIROVANÉ COCHEMSKOU PRAXÍ.....	32
5 HISTORICKÝ VÝVOJ COCHEMSKÉ PRAXE PŘI OPATROVNICKÉM ŘÍZENÍ V NĚMECKU	36
6 ROLE OSPOD V RÁMCI INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE	38
6.1 Úkoly OSPOD v rámci interdisciplinární spolupráce	38
7 EDUKAČNÍ PROGRAM NA OSPOD V RÁMCI COCHEMSKÉ PRAXE	40
7.1 Prvotní kontakt OSPOD s rodiči	43
7.2 Společná edukační schůzka s rodiči na OSPOD	46
7.3 Kolizní opatrovník.....	50
7.4 Poskytování sociálně-právního poradenství.....	51
7.5 Hlavní metody používané při edukaci rodičů.....	53
8 RIZIKA SYNDROMU VYHOŘENÍ U PRACOVNÍKŮ OSPOD.....	55
9 SHRUTÍ.....	57
PRAKTICKÁ ČÁST	58
10 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	58
11 CÍL VÝZKUMU	60
12 POPIS AKTUÁLNÍHO STAVU	61
13 KVALITATIVNÍ PŘÍSTUP K VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	64
14 VÝZKUMNÝ ZÁMĚR	65
14.1 Výzkumné otázky.....	65

15	ANALÝZA ODPOVĚDÍ INFORMANTŮ NA POLOŽENÉ OTÁZKY PŘI ROZHOVORECH.....	68
16	SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	77
	ZÁVĚR A DOPORUČENÍ ODBORNÍKŮ	83
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	86
	SEZNAM ZKRATEK	91
	SEZNAM PŘÍLOH.....	92

ÚVOD

V diplomové práci pod názvem „Edukační program na oddělení sociálně právní ochrany dětí v rámci Cochemské praxe“ se její autor zabýval zkušenostmi sociálních pracovníků, které na odděleních sociálně-právní ochrany dětí získali v rámci praxe při interdisciplinární spolupráci inspirované Cochemskou praxí. Cílem diplomové práce bylo zanalyzovat a představit edukační program na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v rámci Cochemské praxe. Dále analyzovat stávající systém edukace rodičů na OSPOD v rámci Cochemské praxe a zjistit, jaká doporučení by dali příslušní odborníci, kteří se touto problematikou na OSPOD zabývají a mají tedy co říct k danému tématu, pro ještě účinnější edukaci rodičů a intenzivnější interdisciplinární spolupráci, kde účastníky celého řízení jsou rodiče, pracovníci OSPOD, soudci, další odborníci a v případě zájmu i advokáti, případně širší rodina. V teoretické části práce autor analyzoval a představil podrobně edukační program v rámci Cochemské praxe. Pro tento účel užil především metody popisné, komparační a analytické. Při psaní autor práce čerpal z právních předpisů, odborných publikací, komentářů na dané téma a svých osobních zkušeností. Při hledání příslušné literatury k tématu Cochemské praxe zjistil, že literární zdroje jsou stále ještě poměrně omezené. Téma zatím není v české odborné literatuře dostatečně zpracováno. V praktické části diplomové práce byl proveden výzkum, jehož hlavním těžištěm byla kvalitativní analýza dat, která byla získána rozhovory se sociálními pracovníky, jež se danou problematikou na OSPOD zabývají. Uvedené téma si autor vybral z toho důvodu, že působí jako sociální pracovník na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně na specializaci soudních sporů. Oddělení úzce spolupracuje s Obvodním soudem, do jehož územní působnosti spadá i OSPOD, jehož je autor práce součástí a soudní spory rodičů jsou zde většinou soudců řešeny standardizovaným postupem, který je inspirován Cochemskou praxí. Na základě více než 3letých zkušeností s edukací rodičů v rámci spolupráce s Obvodním soudem a dalšími odborníky na uvedeném „Edukačním programu“ autor ve své práci ukáže na pozitiva, ale i negativa, která vlastní práce přináší, oproti starší, dosavadní, klasické praxi, kterou ještě stále využívá většina soudů i OSPOD. Hlavním cílem edukace rodičů na OSPOD v rámci Cochemské praxe je předávání, poskytování informací. Rodiče ve svých

sporech bohužel často zapomínají, že muži jsou součástí života žen a ženy jsou součástí života mužů, mají své nezastupitelné role, mezi něž patří rodičovství a mateřství a každý si zaslouží úctu a respekt toho druhého. Respekt k druhému, spolu s pochopením a přijetím sebe samého, je jedním z klíčů pro spokojené a zdravé rodinné vztahy (Benátská, 2019, s. 3–4).

OSPOD dává důraz na společná setkání s rodiči, na kterých dochází k jejich edukaci. Kvalitní edukaci rodičů pokládá za významnou součást v procesu úpravy poměrů k nezletilým dětem. Podstatné je si uvědomit, že mít informaci značí často porozumět nastalé situaci. Kvalitní edukace značí srozumitelnost, nestrannost, důvěryhodnost a pochopení. Mezi nejdůležitější principy kvalitní odborné edukace patří včasnost (spor se nemá čas eskalovat, je naděje, že může dojít k uzavření prozatímní dohody).

Neméně důležitá je také transparentnost, kdy OSPOD, až na výjimky, komunikuje s oběma rodiči současně, dává jim stejné informace, nepřebírá rodičovskou odpovědnost na sebe, zachovává svou roli, nehodnotí. Soud jmenuje v případech soudních sporů rodičů, které se týkají jejich dětí, nezletilým dětem kolizního opatrovníka, kterým je zpravidla jmenován úřad podle místa faktického, případně trvalého bydliště dětí. Na příslušném úřadě funkci opatrovníka nezletilých dětí zpravidla vykonává orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD).

Důležitým hlediskem SPOD je vždy zájem, prospěch a blaho dětí, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se vždy přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dětí. Nastane-li však situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dětí, kterou rodiče nemohou nebo nejsou schopni sami řešit je nezbytné přijmout na ochranu dětí potřebné opatření sociálně-právní ochrany, které umožní pomoci rodičům nastalou nepříznivou situaci řešit. OSPOD vzniklou nepříznivou situaci vyhodnotí a následně má možnosti, jak může účinně působit na rodiče, aby bylo možné za zachování jejich rodičovských práv, povinností a kompetencí jejich životní situaci řešit. V případě potřeby poskytne, eventuálně zprostředkuje, rodičům základní nebo odborné poradenství a projedná s nimi odstranění nedostatků v jejich péči. OSPOD dále pravidelně vyhodnocuje situaci dětí a jejich rodiny, a to především z hlediska posouzení, zda se nejedná o děti ohrožené, jak ze strany jejich rodičů, tak případně jiných osob. Při ochraně dětí nejde pouze o zajištění jejich bezpečí

ze strany ohrožující osoby, ale při soudních sporech rodičů častěji o ochranu před druhotnou traumatizací (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 243).

Stát jeho prostřednictvím rodičům zdarma garantuje odbornost a možnost včasné podpory pro ně i jejich děti. Jedním z „pomocníků“, kterými je garantována základní kvalita při ochraně zájmů dětí ze strany OSPOD je soubor kritérií, které se nazývají „Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí“. Tyto standardy jsou závazné pro všechny orgány vykonávající SPOD. Kontrolu kvality SPOD vykonává nadřízený krajský úřad (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 13).

V současné době není stále ještě dostatečná ochota se soudními spory hlouběji zabývat. OSPOD realizuje svou činnost v rámci výkonu své sociální práce, včetně zajištění přiměřené participace dětí na probíhajícím soudním řízení. Při své práci v přiměřené míře uplatňuje nástroje a metody sociální práce, vyhodnocuje, edukuje, podporuje a zprostředkovává poradenství. Všechny jeho činnosti spolu souvisí a navzájem se prolínají. Vždy nejdříve ověří, zda nastalou situací nejsou dotčeny rodičovské kompetence a zda na straně dětí a jejich rodičů nejsou ohrožena jejich práva. Snaží se nepřebírat na sebe rodičovskou odpovědnost, a naopak zplnomocňovat rodiče k řešení nastalé rodinné situace v rámci jejich rodičovských kompetencí. Dále je důležité udržet si svou roli, tedy nehodnotit, uvědomovat si, že rodiče tvoří jeden celek a v případě, že ke shodě rodičů nepostačuje edukační schůzka, směřovat rodiče do rukou příslušných odborníků, zde zejména mediátorů, rodinných terapeutů apod., tedy odborníků, kterým OSPOD rozhodně není. OSPOD má vždy na prvním místě hájit zájmy, blaho a prospěch dětí, a těm také v případě potřeby, zejména, když toho nejsou schopni jejich rodiče, poskytnout potřebnou podporu. Při práci je rovněž důležité zmapovat sociální síť rodiny. Jedná se o označení pro soubor lidí, s nimiž jsou rodiče a jejich děti v kontaktu a od nichž je možno předpokládat, že by v případě potřeby mohli poskytnout některou z forem sociální opory (Křivohlavý, 2009, s. 97).

„Obecně mají ze sociální opory největší užitek ti, kdo lehce navozují sociální kontakty, snadno přijímají pomoc od druhých lidí a ochotně poskytují pomoc druhým. Tyto vlastnosti přímo souvisejí s mírou sociální opory a s velikostí sociální sítě daného člověka“ (Křivohlavý, 2009, s. 108).

Existence dobrých vzájemných vztahů mezi lidmi, oboustranné důvěry, přátelství a lásky, to jsou hodnoty, které stojí za to, aby pro to člověk něco vykonal. I zde platí, že

„bez práce nejsou koláče“. Tuto práci a námahu nemůže za nás vykonat někdo druhý. Sami si musíme v první řadě odpovědět na různé etické otázky. Až teprve poté bychom se měli rozhodnout, zda se účastnit dané činnosti či účast odmítnout, zvolit spolupráci či raději zůstat stranou atp. Každý pokus o tvůrčí řešení mezilidských konfliktů, v nichž jde o dobrou věc vedenou řádným způsobem, i když je všelijak nedokonalý, je signálem naděje. A kde je naděje, tam je život (Křivohlavý, 2008, s. 669).

1 ZÁKLADNÍ POSLÁNÍ OSPOD A VZDĚLANOSTNÍ POŽADAVKY

Orgán SPOD je státní orgán, jehož hlavním úkolem je chránit zájmy nezletilých dětí. Povinností OSPOD je především sledovat nepříznivé vlivy, které působí na děti, činit opatření k omezení působení těchto nepříznivých vlivů, pravidelně vyhodnocovat situaci ohrožených dětí a jejich rodiny, poskytovat pomoc rodičům, či jiným osobám odpovědným za výchovu, zejména v rámci základního a dále odborného sociálního poradenství, dávat podněty soudu týkající se výchovy dětí a vykonávat funkci opatrovníka a poručníka dětí (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 35–36).

Právní úprava vychází ze základního předpokladu, kterým je především blaho a prospěch dětí. Při soudním sporu rodičů soud zpravidla jmenuje Městský úřad obce s rozšířenou působností opatrovníkem nezletilých dětí a zde tuto funkci následně na základě pověření vykonává příslušný OSPOD (Čihoň, 2004, s. 40).

OSPOD má být především pomocníkem pro děti a jejich ochráncem a v případě soudních sporů jejich rodičů je v rámci kolizního opatrovnictví zastupuje. V případě soudního řízení má pak stejné postavení jako zástupce účastníka řízení, který jedná na základě procesní plné moci udělené zastoupeným účastníkem. OSPOD jako opatrovník vykonává za děti procesní práva, je oprávněn činit jménem dětí úkony, které mohou v řízení činit účastníci a zastupuje děti v řízení až do jeho pravomocného ukončení. Je orgánem veřejné moci, jeho specifikem je, že pracuje s tím nejživějším, nejproměnlivějším a nejcitlivějším, a to je rodina a děti. Veškerá práce podléhá základnímu cíli, a tím je zájem, blaho a prospěch dětí, ochrana rodičovství, rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Hlavním zaměřením práce se stávají děti a jejich práva. Nejlepší zájem dítěte je pojem, který je obsažen v Úmluvě o právech dítěte OSN z roku 1989 a v dalších předpisech, podle kterých má být tento zájem předním hlediskem při jakýchkoli činnostech, které se týkají dětí a uskutečňují je veřejné nebo soukromé subjekty. Při hledání nejlepšího zájmu dětí je nutno přihlížet k jejich osobnosti, vlohám a schopnostem ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům jejich rodičů. Nutno zohledňovat i citovou orientaci dětí, jejich zázemí, výchovné schopnosti rodičů, stálost výchovného prostředí, citové

vazby k jejich sourozencům a dalším příbuzným i nepříbuzným osobám, které se na jejich výchově podílejí (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 13).

Svou prací a metodami sociální práce může pracovník OSPOD mnoha nepříjemným věcem předejít, mnoho věcí změnit, napravit, ale také se jeho snaha může v určitou chvíli minout účinkem. Má-li tedy při své práci s dětmi, rodiči či širší rodinou efektivně pracovat, je nutné, aby byly jasně zákonem dané meze jeho činnosti. Každý pracovník OSPOD se při své práci řídí několika zákony. Základním zákonem, podle kterého pracuje, je zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Tento zákon jasně upravuje, jakých dětí se sociálně-právní ochrana týká, jaká jsou základní pravidla sociální práce s rodinou, jaká jsou jeho práva a povinnosti a jaká práva a povinnosti mají děti, jejich rodiče, zákonní zástupci. Do tohoto základního zákona poté následně vstupuje mnoho dalších zákonů, které tento zákon doplňují, nebo na něj navazují. Na OSPOD pracují sociální pracovníci, kteří musejí splňovat zákonem jasně dané vzdělanostní požadavky a další kvalifikační kritéria. V dnešní době, jsou aktuálními tématy, které se pojí se vzděláním jak budoucích sociálních pracovníků, tak těch stávajících, etika, důležitost propojení praxe s teorií a samozřejmě supervize. Důležité je, aby si sociální pracovníci stále rozšiřovali své znalosti, dovednosti a naučili se poznávat a eliminovat své nedostatky. Přesné podmínky celoživotního učení sociálních pracovníků určují zejména Zákon o sociálních službách, Standardy kvality sociálních služeb, Etický kodex sociálních pracovníků ČR a kompetence sociálních pracovníků (Elichová, 2017, s. 284).

Po celou dobu výkonu své profese mají sociální pracovníci za povinnost se vzdělávat a v každém roce se účastnit školení v určených časových dotacích, které jsou předepsány příslušnými zákony. Průběžné vzdělávání se týká zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany krajů nebo zaměstnanců obce zařazených do obecního úřadu k výkonu SPO, a to na vzdělávacích kurzech, které musí být akreditovány ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 41).

Vzdělanost a vysoká flexibilita se tak stávají konkurenčními výhodami nejen pro jednotlivce, ale i pro zaměstnavatele a poskytovatele různých služeb (Čámský, Sembdner, Krutilová, 2011, s. 182).

Sociální pracovník při své práci využívá krom jiného znalostí i ze sociální andragogiky, která bývá charakterizována jako: „*soubor teorií, strategií, zásad*

a pravidel, zaměřených na orientaci, vedení, pomoc, péči a udržování osobnostních kompetencí člověka v sociálně tíživé situaci“ (Palán, 2003, s. 154).

Podle jiných odborníků lze sociální andragogiku také definovat jako: *„aplikovanou andragogickou disciplínu, která je zaměřena na edukaci a reedukaci dospělých v sociálním kontextu. Zkoumá vztah mezi sociálním prostředím, sociální situací jedince a jeho edukačním potenciálem. Pomáhá integrovat dospělé jedince do společnosti v rámci socializace a pomáhá jim prostřednictvím poradenství a vzdělávání řešit krizové a neočekávané životní situace. Cílem je zlepšovat sociální vztahy, vytvářet adekvátní interpersonální vztahy, napomáhat dospělým při plnění sociálních rolí a respektování sociálních norem“ (Průcha, Veteška, 2014, s. 250).*

V ideálním případě by měl být sociální pracovník OSPOD vnímán jako ten, kdo stmeluje, jako kompetentní odborník přinášející klientům něco pozitivního, a to, když ne hned, tak v dlouhodobé perspektivě (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 10).

Z dosavadních zkušeností v rámci Cochemské praxe bylo zjištěno, že je vhodné, aby se pracovník OSPOD, který je součástí interdisciplinárního týmu a jeho specializací jsou soudní spory rodičů, vzdělával v oblasti vyjednávání. Při společných jednáních s rodiči je třeba vytvořit pozitivní atmosféru. Stará zásada vyjednávačů praví, že čím lepší panuje na jednání nálada, tím rychleji se dosáhne cíle. Proto je třeba se starat o to, aby se komunikační partner cítil co nejlépe (Schranner, 2011, s. 67).

Prospěšné také je, když pracovník OSPOD absolvuje praktický kurz rodinného mediátora. Zde se účastníci dozví, co je rodinná mediace, jaké jsou její principy, jaké jsou podmínky pro rodinnou mediaci, co je konflikt a jaká je jeho dynamika, jaké metody používají lidé při řešení rodinných konfliktů a jaké jsou hlavní mediační techniky, kdy získané vědomosti jsou cenným pomocníkem při jeho profesionální práci na OSPOD. Kvalitní edukace je přímo závislá na pracovnících, na jejich dovednostech, schopnostech, vzdělání, vedení a podpoře a také na podmínkách, které pro práci mají (Čámský, Sembdner, Krutilová, 2011, s. 187).

Každé dítě v případě potřeby spadá pod konkrétní OSPOD podle místa svého trvalého bydliště. Při řešení soudních sporů rodičů soudy jmenují dětem opatrovníka, často nikoliv podle trvalého bydliště, ale faktického bydliště dětí. OSPOD je součástí samosprávy a pracovní náplň jeho zaměstnanců je velice obsáhlá. Vlastní činnost OSPOD se týká mnoha problémů a úkolů, které se musí týkat vždy a jedině dětí. V zákonech je

jasně uvedeno, o jaké děti se OSPOD stará a o jaké děti se může nebo je povinen se zajímat. Jednou ze základních funkcí, která má chránit zájem, blaho a prospěch dětí je jejich zastupování v rámci kolizního opatrovnictví. Opatrovník je dětem vždy ustanoven soudem v případě, že dochází ke sporu rodičů o záležitostech jejich dětí, rodiče jsou v kolizi a nemohou tedy sami své děti zastupovat. Rodič by v některých případech mohl ve sporu chtít sledovat hlavně svůj vlastní zájem a za této situace soud dětem jmenuje opatrovníka, který bude jeho zájem chránit a bude se snažit celou situaci vnímat objektivně. Tímto opatrovníkem bývá většinou ustanoven úřad v místě bydliště dětí a děti poté zastupuje pracovník úřadu, zpravidla z oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Soud dále většinou rozhoduje o úpravě poměrů rodičů, zákonných zástupců k dětem. Soud rozhoduje, jak bude dále probíhat styk dětí s jejich rodiči a v jaké výši budou rodiče hradit výživné na své děti k rukám toho rodiče, který má děti ve své péči. Úkolem OSPOD je především zjišťovat názor dětí a sledovat jejich nejlepší zájem. V případě, že jsou rodiče schopni se spolu dohodnout na tom, jak bude péče o jejich děti po jejich rozchodu dále vypadat, OSPOD hodnotí, zda dohoda rodičů není proti zájmu jejich dětí. Dohoda je totiž to nejlepší, co mohou rodiče pro své děti udělat, protože znamená ušetření dětí zbytečných konfliktů, hádek, stresu s nimi souvisejícím, jenž působí na děti a většinou přispívá k jejich následné traumatizaci. OSPOD jako opatrovník dále děti zastupuje v případě, že styk a výživné jsou soudem upraveny, ale po určité době si jeden z rodičů podá k soudu nový návrh na změnu výše výživného, případně změnu úpravy styku. Dále zastupuje dítě v určitých majetkoprávních soudních řízeních, jako příklad je možné uvést souhlas s právním jednáním za nezletilé děti z důvodu výpovědi smlouvy o stavebním spoření, zde však dává zpravidla soudu ke zvážení, zda jako opatrovníka ne/jmenovat dítěti odborníka z oblasti práva majetkového a finančního. Dalším příkladem může být udělení souhlasu s právním jednáním ve věci pozůstalostního řízení. OSPOD dále „vstupuje“ do rodiny, když dochází k neplnění rodičovských funkcí, rodiče si neplní svou rodičovskou odpovědnost nebo jinak ohrožují zdravý vývoj svých dětí. Rodiče se někdy při svých sporech domnívají, že OSPOD disponuje neomezenou mocí, ale tak tomu není. Všechny kroky OSPOD musí být v souladu se zákonnými předpisy a ty, jež směřují k omezení rodičovských práv podléhají schvalování soudem. OSPOD dále za pomoci dalších institucí pomáhá rodinám při řešení ekonomických a sociálních problémů. Sociální nůžky

se v posledních letech stále více rozevírají a bohužel postihují i více rodin s dětmi. Nejvíce ohrožené jsou zde zejména rodiny s rodičem samoživitelem.

1.1 Práva OSPOD

OSPOD při své práci mluví s dětmi a jejich rodinami. Má právo si předvolávat k jednání rodiče, zákonné zástupce, pečující osoby a k pohovoru též nezletilé děti. Předvolání mají povinnost se k jednání dostavit a s OSPOD v potřebném rozsahu spolupracovat. Jedním ze základních práv OSPOD je právo jednat s dětmi o samotě, bez přítomnosti jejich rodičů, zákonných zástupců či pečujících osob. Toto právo je velice významné, potřebné a často využívané, protože je potřeba co nejobektivněji zjistit názor dětí, a ne jejich rodičů, kteří by mohli děti během pohovoru pozorovat a ovlivňovat. OSPOD má rovněž právo na návštěvu dětí v předškolním, školním a ústavním zařízení, kde s nimi rovněž může hovořit bez přítomnosti dalších osob. Neustále však vyhodnocuje, zda, zejména u dětí s poruchou pozornosti a jinými zdravotními problémy, není vhodná přítomnost školní psycholožky, výchovné poradkyně, asistentky pedagoga, případně jiného odborného pracovníka. OSPOD může a také provádí pohovory pouze v případech, kdy je to v zájmu dětí a tuto svou činnost si musí umět obhájit. Konkrétní postup by vždy měl zvolit takový, který bude co nejšetrnější k dětem. Dále provádí v potřebném rozsahu šetření v bydlišti nezletilých dětí, školských zařízeních a dalších zařízeních majících vztah k nezletilým dětem. Dále má krom jiného právo bez předchozího ohlášení vstupovat do domácností, kde jsou děti, kterých se věc, spor či ohrožení týká. Zde mimo jiné zjišťuje, zda mají děti vhodné podmínky, které jsou nutné k jejich zdravému vývoji. Vyžaduje zprávy ze škol, od lékařů a od dalších odborníků, s kterými rodina dětí spolupracuje. Jedná s dalšími institucemi a podává v určitých věcech, které se týkají rozhodovací pravomoci soudu, také soudu zprávy. Dále podává v případě, že jsou děti ohroženy na životě a zdraví soudu návrh na vydání předběžného opatření, které dětem zajistí bezpečí. Pro OSPOD je ochrana dětí vždy prioritou. Je nutné, aby aktivně spolupracoval s dalšími institucemi tak, aby děti byly co nejméně traumatizované, například aby stačil, pokud to jen je trochu možné, pouze jeden odborně vedený pohovor s dětmi, a ten by byl k dispozici všem relevantním osobám a institucím.

Zodpovědnost a spolupráce s dalšími odborníky mají pro vedení případu zásadní důležitost, a to v celém průběhu vedení případu (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 243).

1.2 Povinnosti OSPOD

Základním úkolem OSPOD je ochrana zájmů dětí, jejich práva na pravidelné osobní kontakty s oběma jejich rodiči. Omezení by přicházelo v úvahu pouze v případě, že by jeden z rodičů své děti ohrožoval fyzicky nebo ohrožoval jejich psychosociální vývoj. O úpravě poměrů k nezletilým dětem v případě, že se spolu rodiče sami nedohodnou, může rozhodnout jedině soud. Podstatou SPO dětí je jejich nejlepší zájem, blaho a prospěch. Jedná se především o činnost směřující k ochraně práva dětí na jejich příznivý vývoj a řádnou výchovu, k ochraně jejich oprávněných zájmů, včetně ochrany jejich jmění a také činnost směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (Novák, Průchová, 2007, s. 86–87).

OSPOD má, krom jiných povinností, především vyhodnocovat situaci dětí, jejich potřeby a individuálně u každého jednotlivého případu plánovat jednotlivé kroky pro zúčastněné subjekty, které by měly vést k zajištění nejlepšího zájmu, bezpečí a blaha dětí. Vlastní vyhodnocení slouží k tomu, aby bylo objektivně zjištěno, zda je nutné s rodinou, a především s dětmi, pracovat a jak konkrétně. Každý jednotlivý případ je vyhodnocován samostatně klíčovým pracovníkem případu. Pracovník OSPOD je v případě soudních sporů rodičů opatrovníkem jejich nezletilých dětí. Povinností klíčového pracovníka je vstoupit do kontaktu s nezletilými dětmi a provést s nimi pohovory, kdy je vždy, přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem, řádně poučí, zejména o jejich právu se vyjadřovat ke své situaci, vysvětlí jim, v čem jim může být nápomocen a jaká jsou jejich práva. V případě, kdy vztah opatrovníka OSPOD k dětem má rysy kvality, jako je důvěra, blízkost a empatie, stává se opatrovník pro děti významnou dospělou osobou. V případě, že je to třeba, a to zejména, když selhávají rodičovské kompetence, je za této situace velice důležité citlivě dětem naslouchat a povzbuzovat je, přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem jim věc vysvětlovat. Je-li vztah mezi klíčovým pracovníkem a dětmi efektivní, děti pracovníka respektují pro jeho vědomosti, dovednosti, hodnoty a celkové chování. Vztah má poté charakter blízkosti a důvěry. Děti se spíše svěří, co je trápí a pracovník při následném společném jednání s rodiči se souhlasem dětí může tyto

informace využít pro působení na jednání jejich rodičů tak, aby bylo co nejvíce v zájmu jejich dětí. V případě, že tak neučiní rodiče v rámci svých rodičovských kompetencí, může pracovník OSPOD pomoci dětem, aby se mohly vypořádat se stresovými situacemi (Brumovská, Málková, 2010, s. 67).

Pracovník je však povinen stále vyhodnocovat situaci dětí. Nevhodná forma pomoci může mít také formu nadměrného pomáhání a může také spíše uškodit než pomoci. Přestože pracovník OSPOD nemá ze zákona žádnou pravomoc vydávat při vykonávání kolizního opatrovnictví závazná rozhodnutí, jeho činnost v případě, že ji vykonává odpovědně může přispět k urovnání konfliktů mezi rodiči, ale zejména přispět k tomu, aby v rámci řízení před soudem bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilých dětí. Dá se také říct, že nestranný návrh kolizního opatrovníka má většinou zásadní vliv na konečné soudní rozhodnutí (Novák, Průchová, 2007, s. 87).

2 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Zájem dětí by měl být pro všechny, a to jak rodiče, tak odborníky a další zúčastněné subjekty, vždy na prvním místě. Klíčový pracovník případu se má vždy chovat tak, aby svým jednáním prospíval dětem, a ne je poškozoval. Klíčový pracovník má odpovědnost za své jednání, musí tedy volit takové pracovní postupy, aby byly pro děti co nejvíce prospěšné. Je třeba, aby děti věděly, co se děje, je třeba s nimi komunikovat, znát jejich názor a ten přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem při své pracovní činnosti zohledňovat. Sociální pracovník má vždy s dětmi jednat v klidu, vše potřebné, když to neudělají jejich rodiče jim vysvětlit a zodpovědět na jejich otázky. Má projevovat zájem o situaci dětí, aby byly co nejlépe zajištěny jejich potřeby. Pracovník musí být pro svou práci dostatečně motivován, jednat s dětmi ohleduplně, otevřeně a upřímně. Nemůže dětem slibovat věci, které nechce, nebo nemůže splnit, protože pak by hrozila ztráta důvěry a riziko poškození zájmu dětí. Pracovník je plně odpovědný za komunikaci s dětmi a jejich rodinou. S přihlédnutím ke každému jednotlivému případu má být důrazný, ale také ohleduplný a mít pochopení pro situaci dětí a jejich rodiny. Musí respektovat práva a důstojnost dětí, jejich sociokulturní zázemí a hodnoty rodiny dětí, jestliže nejsou ve zjevném nesouladu s jejich zájmy. Nesmí děti s ohledem na jejich životní situaci a zázemí vystavovat nepřiměřeným rizikům a stresům. Jisté riziko představují mladí a nezkušení pracovníci, které by zejména v počátcích jejich práce měl vést jiný, zkušenější kolega. Pracovník není žádným spasitelem, který by měl děti pozvednout do lepšího světa. Rozvod, rozchod rodičů je pro jejich děti situace náročná. Děti v sobě mají doslova neviditelné radary a velmi přesně mapují situaci mezi rodiči. Dost často nedávají navenek nic znát, ale pozorují, vnímají domácí pohodu či napětí mezi rodiči. Děti také vnímají vřelost a jiskření mezi svými rodiči, ale na druhé straně i odcizení a chlad. Je tedy zbytečné děti chlácholit, že se nic neděje, že se jim to nehezké, co se doma děje jen zdá, že je vše v pořádku. Děti skutečně vědí a ve svých hlavách často sprádaají plány a vymýšlejí různé strategie, jak navrátit úsměv na tváře svých rodičů a klid do jejich rodiny (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 241).

V této době potřebují děti podporu a ochranu od svých rodičů více než za klidných životních podmínek. Je velmi důležité velice pečlivě posoudit, co se v rodině děje. Rámcové posouzení je na kolizním opatrovníkovi, případná podrobná diagnostika je

v rukou soudních znalců, kteří při složitějších soudních sporech provádí vyšetření dětí i obou jejich rodičů (Poupětová, 2009, s. 163).

Při rozhodování o výchově je vždy prvotní zájem nezletilých dětí, přihlíží se k jejich osobnosti, vlohám, schopnostem a vývojovým možnostem. Vždy by mělo být respektováno právo dětí na péči obou rodičů a udržování pravidelného styku s nimi. Dále se posuzují výchovné schopnosti obou rodičů, stabilita budoucího výchovného prostředí, citové vazby dětí na sourozence, prarodiče a další jejich příbuzné (Novák, Průchová, 2005, s. 59).

3 RODINA A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

Rodina má v dnešní společnosti hlavní význam pro vývoj dětí. Přirozeným, spontánním, způsobem plní každý jednotlivý člen rodiny svou roli, a tím dochází k naplňování základních potřeb dětí, zejména z oblastí fyzických, citových, morálních a intelektuálních (Langmeier, Matějček, 2011, s. 139).

Rodina je tradičním společenstvím osob a slouží jako zprostředkující skupina mezi jedincem a společností a můžeme ji označit jako primární společenskou skupinu, v níž se její členové potkávají tváří v tvář a jsou provázáni vzájemnými emocionálními vztahy (Jedlička, 2015, s. 117).

Ve vztahovém rámci rodiny si jedinci osvojují základní stupnici hodnot a s jejich pomocí se připravují na společenský život. Socializační funkce rodiny jsou velice široké. V rodinném společenství se vytváří základy budoucího jednání mimo rodinu. Rodina není neměnná instituce, její funkce se v novodobé historii výrazně proměnily (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 37).

Rodina je charakterizována z hlediska psychologie jako „společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Špaňhelová, 2010, s. 11).

Nejsilnější biologickou vazbou v rodině je vazba mezi dítětem a jeho rodičem. Podstatnou funkcí rodiny je zajištění všech potřeb dětí. Dospělí příslušníci rodiny pro zdárný vývoj dětí musí mít určité kompetence, udržovat kontakty se členy širší rodiny a sociálním okolím a najít rovnováhu mezi požadavky práce a potřebami rodiny. V případě, že jsou v rodině vychovávány děti, tak jsou důležité rodičovské kompetence dospělých členů rodiny (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 11–12).

Vztah rodičů a dětí je v zákonné úpravě vyjádřen jako rodičovská odpovědnost (Dunovský, Mitröhner, Hejč, Hanušová – Tlačilová, 2015, s. 15).

Po „sametové revoluci“, tedy po roce 1989, nastal v našem státě zásadní obrat v oblasti péče o děti a její realizace. Hlavní snahou demokratického uspořádání bylo uvést celý systém na potřebnou úroveň. Byla postupně přijímána řada legislativních opatření z evropské jurisdikce. Důležité pro současný stav je, že bylo zdůrazňováno výjimečné postavení a chápání rodiny a rodičovství. Důležité bylo a stále je prosazování účasti dobrovolnických a charitativních organizací a nadací jako pomoc rodinám při péči

o jejich děti. Rozhodujícím principem pro úspěch tohoto úsilí se staly interdisciplinární přístupy, především ze strany oborů angažujících se v péči o děti. Kdekoli, kde jsou mezi blízkými lidmi intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být používán pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd. Rodiny vytvářejí spletité sítě vzájemně propojených vztahů. Musí se postupně přizpůsobovat změnám, jež přináší rodinný cyklus. Každý rodinný systém se skládá z několika systémů, z nichž nejpodstatnější je partnerský, další je rodič a dítě a dále sourozenecký. V rodinách mohou vznikat i jiné systémy a koalice, např. mezi matkou a mladším dítětem a mezi otcem a starším dítětem. V případě, že přetrvávají, může to signalizovat rodinný problém. Důležité pro fungování rodiny jsou hranice mezi systémy. V ideálním případě by hranice mezi subsystémy měly být jasně vymezené, ale v případě potřeby pozměnitelné (Sobotková, 2007, s. 24–28).

Chceme-li porozumět rodině, je třeba především poznat, jak si rozděluje běžné úkoly, jak spolu členové rodiny komunikují a co je pro každodenní chod rodiny typické (Sobotková, 2007, s. 109).

Komunikační procesy jsou velice důležité pro udržení fungování rodinného systému. Styl komunikace vytváří atmosféru rodiny a odráží její funkčnost (Sobotková, 2007, s. 202).

V evropských státech v posledních dekádách klesá sňatečnost a porodnost, zvyšuje se věk, kdy lidé uzavírají první manželství a stoupá počet rodin, kde o děti pečují pouze jeden rodič (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 39).

Zdrojem oprávněných obav je slábnoucí vazba mezi rodičovstvím a partnerstvím. Dalším trendem je přebírání většiny dřívějších kompetencí rodiny jinými subjekty, a to zejména státem, jeho organizacemi, případně i nestátními organizacemi. Stát a jiné organizace mají však, ve srovnání s rodinou, pro své občany tu nevýhodu, že se k němu staví neosobně, byrokraticky (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 40).

V dnešní době se stírají rozdíly mezi mužskou a ženskou rolí. Roste zaměstnanost žen i mužů a také jejich čas v pracovním procesu, kdy rodiče stráví daleko víc času v práci, než tomu bylo dříve. Dochází k častějšímu omezování časového prostoru kontaktů rodičů a dětí, kdy mnohé jejich zodpovědnosti zastávají prarodiče, nebo někdo úplně jiný. Dochází dále k omezování vícegeneračních vztahů, kdy v dnešní době nežijí, tak jako dříve, rodiny společně s prarodiči. Děti tak nemohou vnímat, jak se jejich rodiče

starají o svoje rodiče, jejich prarodiče, a tím dochází k tomu, že nemají zkušenosti s těmito vztahy. Rovněž došlo k velkému technickému rozvoji a často se nekomunikuje přímo, ale pošle se zpráva na e-mail, Skype, ICQ... Podle zpráv Českého statistického úřadu je rozvodovost v České republice jedna z nejvyšších v celé Evropě. Můžeme se opravdu pouze dohadovat, co způsobilo, že se zejména mladším lidem jeví rozvodovost jako jediné řešení vzniklých rodinných problémů. Je velkou otázkou, co vlastně vede k tomu, že často ani existence dětí a zodpovědnost za jejich zdárný vývoj nepřipadá rodičům jako dostatečně závažná překážka v rozchodu. Odborníci, kteří se zabývají pomocí rodinám nalézají problémy nejen v nepříznivých materiálních podmínkách pro rodinný život, ale zejména ve vztahové oblasti a v osobních charakteristikách partnerů a jejich hodnotových postojů (Jedlička, 2017, s. 112).

Mezi obecná pravidla pro děti a rodiče po jejich rozchodu patří pravdivá a otevřená komunikace, rodiče by nejlépe měli mluvit se svými dětmi oba a měli by dát dětem prostor, aby se zeptaly na cokoliv, co je napadá. Rodiče by měli sledovat projevy svých dětí, jak se mají, co prožívají a na jejich projevy přiměřeně reagovat. Rodiče by neměli nechat své děti, aby se zatvrdily a přestaly s rodiči komunikovat. Nikdy by neměli očerňovat nebo obviňovat své děti, jež nenesou vinu za to, že se rodiče spolu rozcházejí. Rodiče by měli o všech důležitých záležitostech svých dětí spolu komunikovat (Špaňhelová, 2010, s. 128–129).

Děti a mládež nejsou ohroženy pouze mimo rodinu, ale bohužel také dosti často ve vlastní rodině. Děti jsou vystavovány týrání, zneužívání, zanedbávání a při soudních sporech rodičů jsou často zneužívány jako „zbraň“ jednoho rodiče proti druhému (Tomeš, 2010, s. 249).

Základním posláním povinností a práv k dětem je zabezpečení jejich morálního a hmotného prospěchu (§ 855 odst. 2 OZ).

Rodičovská odpovědnost obsahuje povinnosti a práva rodičů, jež spočívají v péči o jejich děti, zahrnující hlavně péči o jejich zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dětí, v udržování osobního styku s dětmi, v zajišťování jejich výchovy a vzdělání, v určení místa jejich bydliště, v jejich zastupování a spravování jejich jmění. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dětí a zaniká, jakmile děti nabydou plné svéprávnosti (§ 858 věta první OZ).

Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům a má ji tedy každý rodič, ledaže jí byl zbaven (§ 865 odst. 1 OZ).

Není-li mezi rodiči dohody, na záležitostech jejich dětí, tak je zde rodičovský konflikt, a to je rodičovská nezodpovědnost. Soud a OSPOD se s ní setkávají pokaždé, není-li dohody rodičů. V případě, že je dohoda rodičů, tak i zde je zapotřebí její posouzení, zda je v zájmu jejich nezletilých dětí. Někdy se i přes dohodu rodičů, kteří žádají soud o její schválení stává, že její obsah je zcela nepřijatelný a není v souladu s nejlepšími zájmy jejich dětí, nerespektuje jejich práva a nelze v dohodě rodičů najít ani zajištění blaha a jejich prospěchu, nejen pokud se týká méně důležitého výživného, ale například rozdělení sourozenců a jiných velice vážných a zdravý vývoj dětí ohrožujících záležitostí. Rodiče jsou někdy vedeni různými snahami, jinými prioritami, jinými cíli, než je zájem, blaho a prospěch jejich dětí a jsou bohužel někdy i schopni pro takové vlastní priority a cíle uzavřít i dohodu, jež v souladu se zájmy jejich dětí rozhodně není. V případě, že je takové nesprávné rozhodnutí ze strany OSPOD podpořeno, může mít pak velmi negativní následky pro celý další budoucí život dětí. Tím nejdůležitějším, co pro zdravé rodičovství může OSPOD udělat, je „otevřít“ pro rodiče jejich novou roli a pomocí poradenství a edukace je učít vnímat a vidět jejich děti s jejich konkrétními potřebami. Na druhé straně je však potřeba je také vést, aby vnímali i sami sebe a nechali v sobě rozvinout svou vnitřní moudrost (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 29).

Problematické je, zda je možno děti ochránit v situaci, kdy se rodiče chtějí dohodnout, ale soud je přiměje respektovat jeho pohled, jenž je v rozporu s jejich shodnou vůlí. Je nezbytné především hledat dlouhodobě udržitelné řešení. Důležité je najít v rodinách pochopení, úctu, a především bezvýhradnou lásku k bližním a k sobě samému, která je jedinou cestou k vnitřní svobodě a vlastní identitě. Život se často neobejde bez konfliktů v rodině. Je však zapotřebí mít dostatek odvahy a nebojácnosti se jim postavit, začít na nich pracovat a překonat je. Je jasné, že zde musejí oba rodiče vyvinout velké úsilí (Špaňhelová, 2010, s. 13).

Rodiče, kteří ve svých sporech nenajdou společnou řeč, nemohou se spolu dohodnout nejenom na tom, kdo bude doma dělat konkrétní „domácí práce“, nedovedou se spolu domluvit na společně stráveném čase, nepodílí se na přípravě svých dětí do školy. Rodiče se na sebe netěší, projevují nezájem jeden o druhého, jsou si navzájem lhostejní. Jsou na sebe často doslova „alergičtí“. Dostávají se tak spolu do sporu, hádají se, zvyšují

na sebe hlas. Rozvod/rozchod rodičů se jejich dětí dotýká více, než si umíme představit. Děti většinou dokážou unést, že rodiče přestanou být partnery, manželi. Hůře však snášejí, pokud mezi rodiči doslova zuří válka. Děti touží po tom, aby mohly mít hezký vztah s oběma rodiči, bez strachu, že jednoho nebo druhého zraní nebo ztratí (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 245).

Spor se týká pouze rodičů, bohužel se však stává, že rodič někdy poté křičí i na své děti, a to bohužel i přes to, že má své děti rád. Dětem takto vyhocené situace mezi rodiči nahání strach, často také brání toho slabšího ve sporu, tedy většinou matku proti druhému rodiči. Rodiče tak u svých dětí někdy vyvolávají obavu, nejistotu, strach, vztek, pláč a hromadu otázek. Děti nevědí, co se děje, zda něco neprovedly, zda se rodiče nerozejdou apod. (Špaňhelová, 2010, s. 29–30).

Proto je třeba, aby rodiče své děti, pokud možno, společně informovali, co se stalo nebo co se děje v případě, že jsou hádce rodičů přítomny, nebo jim mohly slyšet, případně je nálada rodičů po hádce jiná, než na jakou jsou děti zvyklé (Špaňhelová, 2010, s. 31).

Rozchod nebo rozvod rodičů je pro děti velmi náročnou životní situací. Děti žily do určité doby s oběma rodiči, ti je mají rádi, starají se o ně, děti si zvykly, že se v rodině vyskytují oba. Rozdílné přístupy rodičů k výchově dítěte je většinou také obohacují o cenné životní zkušenosti. Najednou toto všechno přestane fungovat. Jak dětem pomoci v této obtížné situaci? Komunikací přiměřeně jejich věku, mluvením s nimi o jejich pocitech, ale pouze krátce, aby děti věděly, co se v rodině děje. Rodiče však nesmí připustit, aby se děti za vzniklý stav mezi rodiči samy obviňovaly (Špaňhelová, 2010, s. 72).

Pro člověka je optimálním východiskem třístranný socializační model, tedy vztah dětí k matce, k otci a také možnost sledovat a participovat na vztahu otce a matky. Posledně zmíněný třetí pilíř je rozvodem narušován. Střídavá péče po rozvodu dává šanci na plnohodnotný, ne pouze „sváteční“, kontakt s oběma rodiči. Oba rodiče ale musí spolu komunikovat, domlouvat se o svých dětech, předávat si informace. Není to model ideální, ale model, na kterém se dá stavět (Novák, 2013, s. 135).

Zde by rodiče měli právě využít své rodičovské kompetence, tedy vědomosti, schopnosti, postoje a hodnoty důležité pro zvládání funkce rodiče. Až v případě, že toho rodiče nejsou schopni, by do „rodiny“ měl vstupovat někdo jiný, který by měl pomoci rodičům znovu získat zpět tyto rodičovské kompetence. Překážkou uplatňování

rodičovských kompetencí bývá zejména duševní nemoc či porucha osobnosti (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 14).

Je důležité, aby si pracovníci OSPOD stále uvědomovali, že přespřílišným zasahováním do fungování rodin svým způsobem přebírají odpovědnost za rodiče. To je zajisté na místě u rodin asociálních, ne tak však u rodin v podstatě fungujících. Tady je na místě rodiče vzdělávat za pomoci Cochemského či jinak nazvaného modelu. Je potřeba dodržovat jasná pravidla, rodičům sdělovat stejné informace, mít rovný přístup, vyjasnit si role a cíle spolupráce. Seznámit rodiče se službami a jejich možnostmi. Nevést rodiče k dohodě za každou cenu. V případě potřeby spolupracovat v obecné rovině s dalšími odborníky, kteří se zabývají rodičovským konfliktem. OSPOD se snaží, aby se rodiče chovali vůči svým dětem odpovědně a snaží se v maximální možné míře o to, aby byly zachovány základní rodičovské kompetence. Jde tedy zejména o vědomosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro zvládnání funkce rodiče. Jsou to tedy určité základní předpoklady, které by měl každý rodič mít, aby mohl úspěšně zvládnout svou rodičovskou roli. Je třeba mít na paměti, že ze zákona rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, je přitom lhostejné, který z nich má děti ve své péči. Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve vzájemné shodě, jejich postavení je rovnocenné a v souladu se zájmy jejich dětí. V zájmu dětí přitom je, aby se na jejich výchově podíleli oba rodiče, neboť děti potřebují lásku a přízeň obou svých rodičů, a to bez ohledu na skutečnost, že spolu rodiče třeba nežijí. Rodiče by měli být nejlepšími odborníky na své děti. Především dostatečně vnímavými, milovanými a milujícími zároveň, odhodlanými, statečnými a moudrými (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 9).

3.1 Rozvod či rozchod rodičů

Rozchodový či rozvodový proces probíhá ve více etapách. Většinou je realitou, že každý z rozcházejících se rodičů bude prožívat jinou fázi. Je také možné, že zamýšlí ukončit vztah již několik let a je také pravděpodobné, že se každý z rodičů, bohužel v jiné době, snažil několikrát vztah obnovit a zachránit, především s ohledem na jejich děti, jež je potřeba řádně připravit na život (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 230).

Při rozvodu/rozchodu rodičů by měli rodiče pracovat především na svém vztahu k jejich dětem. Nemělo by jim jít pouze o jejich ego, ale o udržení vztahu a kontaktu se

svými dětmi. Je velice důležité, aby dokázali co nejdříve oddělit své prožívání ve vztahu k partnerovi od vztahu k jejich dětem (Špaňhelová, 2012, s. 9).

Nový občanský zákoník přejal ve své části týkající se rozvodu manželství v zásadě právní úpravu zákona o rodině, kdy stanoví, že manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Oproti dřívější právní úpravě došlo ke změně u příčin rozvratu manželství. Zákon o rodině stanovil, že soud při svém zkoumání bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. Nový občanský zákoník uvádí, že soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, Vondráčková, 2014, s. 71).

Někdy se stává, že si děti přejí, aby se jejich rodiče spolu rozvedli/rozešli. K tomu dochází tehdy, když je vztah jejich rodičů dlouhodobě konfliktní. Rodičům se většinou mluví s jejich dětmi o rozvodu/rozchodu těžko a rozhovor na toto téma většinou odkládají. O plánu rodičů se rozvést/rozejít se děti často dozvídají nevhodně (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 100).

Rozvod má téměř vždy traumatizující účinek, ale většinou nejnáročnější fází nebývá konfliktní situace před rozvodem, ani v průběhu rozvodového řízení, ale často až po rozvodu, kdy se děti ocitají pod velkým sociálním tlakem okolí (Jedlička, 2015, s. 122).

Kamarádský rozvod/rozchod by v ideálním případě mohl vypadat tak, že rodiče si sice přestali rozumět, ale v klidu a plni vzájemného pochopení si vše vyříkali a popřáli si upřímně vše nejlepší do dalšího života. Rodiče tak dokázali oddělit rodičovství od partnerství a ukázali svou vyspělost a rozum. Představy o kamarádském rozvodu/rozchodu však často bývají spíše přáním, realita však bývá jiná (Novák, 2012, s. 259).

Někdy je manželství dlouhou dobu bolestně konfliktní, rodina nemá téměř žádné společné aktivity, partneři spolu téměř nemluví, případně se naopak stále spolu hádají, intimně spolu prakticky nežijí a často má jeden nebo oba jiného partnera. Tito rodiče často říkají, že jsou spolu pouze kvůli dětem. Tito rodiče skutečně často věří, že takový vztah je pro jejich děti lepší, než kdyby se spolu rozešli (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 96).

Rozvod/rozchod partnerů znamená pro oba zásadní změnu životních plánů. Tam, kde je ztráta partnera pro jednoho zvláště zraňující, tam v některých případech vystupuje do popředí přání zraněného partnera pomstít se a tato situace může ničivě ovlivnit

možnosti rodičovské spolupráce, která je velice důležitá. Smíření se s rozvodem/rozchodem je u některých bývalých partnerů dlouhodobou záležitostí, kdy zůstává pocit zrady a křivdy, někdy i po celý život. Rozvod/rozchod partnerů není krátkodobý akt, ale je součástí životní cesty, a ta většinou nebývá ani přímá, ani jednoduchá. Většinou nebývá ani bezbolestná. Bolestná zkušenost může v některých případech přinést i své plody porozumění a posílení, které mohou člověku pomoci v dalším životě (Poupětová, 2009, s. 15).

Rozvod či rozchod rodičů je právní, resp. faktické ukončení soužití dospělých partnerů, jehož důsledkem je rozpad rodiny. Ten klade nejen na dospělé rodiče, ale i na jejich děti nárok vyrovnat se s řadou stresorů (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 15).

Základní podmínkou pro úspěšné rozvedení manželství je fakt, že soužití manželů je tak trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno, že nelze očekávat jeho obnovení. Zde je třeba rozlišit jednotlivé druhy rozvodů. Nelze se domnívat, že existence nesporného rozvodu podporuje neuvážené sňatky a rychlé rozvody. Stejně jako u rozvodu sporného musí být v první řadě splněny jasně dané podmínky. Dále již v rámci každého konkrétního případu je postupováno v rámci sociální práce individuálně, kdy se posuzují jednotlivé případy i z dalších hledisek. Jako příklady je možné uvést velmi mladé rodiče, rodiče na mateřské či rodičovské dovolené či po ní, tíživou sociální situaci rodiny, nebo jednoho z rodičů. Na to navazuje profesionální způsob pomoci, zejména doprovázení, vzdělávání, poradenství, terapie. V dnešní době, kdy se bohužel vytrácí model tradiční rodiny, žije velká část rodičů spolu v partnerském vztahu bez toho, aniž by spolu uzavřeli manželství. Děti by měly být, s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti, ze strany svých rodičů informovány o rozvodu/rozchodu věcně, se zdůrazněním faktu, že tím, že se jejich rodiče rozvádějí/rozcházejí, to neznamená, že by ztratily lásku svých rodičů, že to není jejich vina a že se to občas v životě stává. Dětem by měli rodiče říct, že oba je stále milují a jejich rozvod/rozchod na tom nic nezmění. Obecně platí, že se dětem nemá lhát, nemusí jim však být vždy sdělována celá pravda (Novák, Průchová, 2005, s. 57–58).

Děti pocházející ze vztahů, které se rozpadly nemusejí žít hůře než ty, které žijí ve stabilních rodinách. Řada dětí se dokáže relativně rychle vyrovnat s rozchodem rodičů a mnohý rozpad vztahu rodičů může být lepším řešením pro děti než trvalý život v domově plném stresových situací a konfliktů rodičů. Rozvodovost v naší zemi patří k nejvyšším v Evropě a je faktem, že podstatná část lidí prožije svůj život v opakovaných

pokusech o párové soužití či mimo ně a nízká stabilita rodin jde ruku v ruce s rozvojem sociálního státu a institucí, které část rodinných funkcí poté musejí na sebe přebírat (Fučík, 2013, s. 43–44).

I OSPOD zde má své místo, a to jak v linii opatrovnické, jako kolizní opatrovník nezletilých dětí při sporu jejich rodičů, tak v oblasti sociálního poradenství. Další, což však není předmětem této práce, je náhradní rodinná péče, pomoc ohroženým dětem a práce kurátora pro děti a mladistvé.

3.2 Nesporný (smluvený) rozvod

K hlavním zákonným důvodům pro tento typ rozvodu patří splnění určitých podmínek. Především, je to podmínka, že manželství je trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno a tento stav trvá nejméně 1 rok. Dále, že manželé spolu minimálně 6 měsíců již nežijí a druhý z manželů se k návrhu na rozvod připojí, to znamená, že s rozvodem souhlasí. Soudu je třeba k vlastnímu návrhu dále doložit písemnou dohodu, která upravuje vypořádání vzájemných majetkových vztahů rodičů a práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu. Smlouvu si rodiče mohou vypracovat sami, třeba za pomoci interaktivních formulářů na internetu. V případě využití právního zastoupení smlouvu většinou vyhotoví přímo jejich právní zástupce. Zejména v případě, že si smlouvu vyhotovují rodiče sami, je třeba mít na paměti, že smlouva, aby byla přijata ze strany soudu, musí splňovat veškeré formální i obsahové náležitosti a podpisy rodičů na smlouvě musí být úředně ověřeny. Za děti se k dohodě rodičů ještě vyjadřuje opatrovník dětí, kterým bývá ve velké většině případů OSPOD. Právě v případě, že rodiče mají společné nezletilé děti, jsou povinni soudu doložit pravomocné rozhodnutí opatrovnického soudu o schválení dohody o úpravě poměrů k jejich nezletilým dětem v době po rozvodu rodičů (Žáčková, online, cit. 11. 7. 2020).

Jsou-li veškeré uvedené podmínky splněny, je dána tzv. nevyvratitelná domněnka, že existuje kvalifikovaný rozvrat manželství a soud již nezjišťuje jeho příčiny. Splněním uvedených podmínek mají manželé nárok na rozvod, musí však soudu předložit zákonem vyžadované dokumenty. V případě nesporného rozvodu bývá soudní řízení většinou poměrně krátké, soud manželství rozvede již při prvním stání. Vzhledem k vysokému počtu rozvodů v naší republice si bohužel mnoho dospělých osob neuvědomuje, že

manželství není prostředek k uspokojování emočních potřeb, ani sociálně přijatelné stvrzení dospělosti. Ve své harmonické podobě je optimálním prostředím pro výchovu dětí a péči o ně. Dítě nikdy nemůže být v takovém věku, v němž by mu rozchod rodičů nevadil (Novák, 2006, s. 59).

Rozchod/rozvod rodičů je pro jejich děti téměř vždy velmi náročnou životní situací.

3.3 Sporný rozvod a ztížený rozvod

V případě, kdy nejsou ze strany rodičů splněny již uvedené podmínky, které by svědčily pro nesporný rozvod, je nutné, aby navrhovatel rozvodu prokázal, že manželství je skutečně natolik hluboce a trvale rozvráceno, že již nelze očekávat obnovení manželského soužití. Soud bere při svém rozhodování do úvahy vlastní příčiny rozvratu manželství. Jednoduše řečeno, buď se manželství ukončí dohodou obou manželů ve všech bodech, a to souhlasem s rozvodem ze strany obou rozvádějících se manželů, dohodou na majetkovém vypořádání, dohodou na péči o jejich děti a výživném, pak mluvíme o nesporném rozvodu, nebo dojde ke klasickému spornému řízení, zde soud musí hledat optimální řešení, jak co se týče rozdělení společného majetku, tak v první řadě výchovy a výživy společných nezletilých dětí. V případě sporného rozvodu může soudní řízení trvat i několik roků. V případě, že se jeden z manželů rozvádět nechce a s rozvodem tedy nesouhlasí, je zde možnost, že soud manželství nerozvede a vede oba manžele k tomu, aby se ještě pokusili své manželství obnovit. To se děje zejména v případě, že by tomu z manželů, který s rozvodem nesouhlasí, vlastní rozvrat manželství převážně nesvědčil a rozvodem manželství by mu byla způsobena zvláště závažná újma. Současně by zde měly být známy takové mimořádné okolnosti, které svědčí ve prospěch zachování manželství. Pokud však manželé spolu nežijí déle než 3 roky, soud i přes existenci mimořádných okolností manželství přesto rozvede (Žáčková, online, cit. 11. 7. 2020).

Příčiny rozvratu manželství se však prokazují i v tomto případě. Až příliš často se orgány OSPOD setkávají v porozvodové situaci s rodiči, kteří uvízli ve fázi silných emocí a zde lze mluvit o „psychorozvodu“. I nenávist je pouto, a možná daleko hlubší než přátelství či láska. Nenávist však nedopřává svobodu. Strach svazuje daleko více než lhostejnost (Mikulková, Pazerini, 2015, s. 234).

4 PRINCIPY INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE INSPIROVANÉ COCHEMSKOU PRAXÍ

Pracovníci OSPOD spolupracují s dalšími orgány, které se při své práci zabývají jinými aspekty sociálního fungování ohrožených rodin a rodin celkově. Jsou jimi zejména úřady práce, policie, soudy, státní zastupitelství a dále zdravotnická a školská zařízení. Z nestátních organizací jsou to zejména různé neziskové organizace. OSPOD dále spolupracuje se všemi tzv. pověřenými osobami, které se podílejí na výkonu SPOD (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 55).

I v otázce soudních sporů rodičů, a s tím spojeného kolizního opatrovnictví na základě jmenování soudem, OSPOD spolupracuje s dalšími orgány a organizacemi. Jako první začal interdisciplinární spolupráci inspirovanou Cochemskou praxí v ČR aplikovat okresní soud v Novém Jičíně v roce 2016 a společně s ním i orgány sociálně-právní ochrany dětí, jež působí v místě jeho působnosti. Postupem času tuto praxi začali aplikovat i další soudy a s nimi OSPOD, jenž působí v místě působnosti daného příslušného soudu. V rámci interdisciplinární spolupráce, která je inspirována Cochemskou praxí si jednotlivé týmy upravují své postupy tak, jak to nejlépe odpovídá jejich praxi, postup tedy není u všech jednotný. Jedná se však u všech o standardizovaný postup, v němž jsou přesně dané role a povinnosti ve vztahu ke všem profesím, které se účastní opatrovnického řízení. Důležitá je vzájemná aktivní spolupráce profesí, zejména jejich koordinovaný postup. Všichni odborníci musí přesně vědět, kdy do konfliktu vstupují a co mají dělat. Společně, ale všichni podle svého vlastního profesního zaměření, vytvářejí soustředěný tlak na rodiče, aby opětovně dokázali převzít svou rodičovskou odpovědnost. Jde o odzkoušené, fungující řešení opatrovnických sporů, jež je nasměřované na sociální práci s rodiči a hlavním cílem je naučit je spolu navzájem komunikovat na rodičovské úrovni. Mezi základní principy patří, že rozhodnutí a odpovědnost za život a zdraví jejich dětí náleží do rukou jejich obou rodičů. Mezi všemi zúčastněnými platí respekt, komunikace a zaměření na blaho a prospěch dětí. Jedná se o koordinovaný postup a aktivní spolupráci. Vlastní postup v rámci interdisciplinárního týmu se, jak již bylo napsáno, odlišuje v závislosti na příslušném soudu. Někteří soudci si ještě před vlastním soudním jednáním ve věci zvou sami rodiče a snaží se s nimi „lidsky“ pohovořit. Vzhledem ke skutečnosti, že tato diplomová práce je zaměřena na

činnost pracovníků OSPOD v rámci interdisciplinárního týmu, zaměřil se autor v jejích jednotlivých částech zejména na činnost pracovníků OSPOD, kde je jim ze strany soudu dána větší pravomoc při řešení konfliktu rodičů, než tomu bylo dříve. Při soudním řízení, které je inspirované Cochemskou praxí, v období od podání návrhu ze strany rodiče do vlastního soudního jednání se na OSPOD zpravidla realizuje společná edukační schůzka s rodiči. Soud se snaží v době co nejkratší po podání návrhu ze strany rodiče poslat oběma rodičům usnesení, ve kterém rodičům uloží povinnost kontaktovat ve lhůtě nejpozději 3 dnů od doručení předmětného usnesení OSPOD a dále postupovat podle jeho pokynů. To dříve nebývalo – soud žádal OSPOD většinou pouze o prošetření rodinných poměrů. OSPOD při společné edukační schůzce s rodiči tyto edukuje a vede je k převzetí jejich rodičovské odpovědnosti, stejně jako soudce a pracovník odborné pomoci. Čím vícekrát rodiče slyší stejné transparentní informace o rodičovské odpovědnosti, tím je větší pravděpodobnost, že je přijmou za své. Důležité je, aby byla při celém řízení realizována participační práva dětí. Pro OSPOD jsou hlavním klientem děti a měl by tedy vždy s dětmi mluvit, zjišťovat jejich názor, a to zejména s přihlédnutím k jejich věku, schopnostem a rozumové vyspělosti. OSPOD i soud jsou povinni respektovat participační práva nezletilých dětí. Dříve se pracovník OSPOD často s dětmi ani osobně nesešel a spolehl se pouze na to, co mu sdělili rodiče, což zejména u sporných rozvodů/rozchodů rodičů nezletilých dětí byl problém. Opatrovnické řízení Cochemského typu neboli interdisciplinární spolupráce příslušných odborníků stojí na dlouho uznávaných a životem ověřených principech. Naprosto podstatná je ovšem změna myšlení a změna postoje k rodičům a dětem a schopnost všech navzájem spolu spolupracovat. Iniciátorem je soud, a ten přizve OSPOD ke spolupráci. Spolupráce mezi soudem a OSPOD poskytuje opatrovnickému řízení další významný rozměr, protože umožňuje pojmout rodinné problémy širěji než jen právně a výsledkem práce bývá, že značné procento případů končí uzavřením dohody také o samotném předmětu řízení. Rodiče potřebují, aby byli respektováni ve své rodičovské roli, oba jsou stejně důležití pro své děti a oba mají v jejich životě své místo. Odborníci jsou povinni dát rodičům důvěru, že s jejich pomocí zvládnou jejich vzájemný konflikt vyřešit. Právě oni to budou, kdo pomůže rodičům se spolu dohodnout v zájmu jejich společných dětí. Odborníci přivádí rodiče k rozhodnutí, že je především na nich samotných, aby se sami rozhodovali o budoucím životě svých dětí. Mezi faktory omezující efektivitu týmu odborníků patří

skupinové myšlení, které vzbuzuje konformitu v přístupu k problému, potlačuje opoziční názory, a v důsledku toho vede k chybám či špatným rozhodnutím. Další brzdou týmové výkonnosti může být jakási sociální lenost, která podněcuje k individuálnímu snižování úsilí a k odbývání práce. Snaha o docílení souladu a o jednotu názorů vede k přijetí takového rozhodnutí, které by členové týmu v případě, že by se museli rozhodovat sami za sebe, nikdy nepřijali. Ve jménu ušlechtilých ideálů etiky či svobody přijímají někdy neetická a doslova nelidská rozhodnutí. Skupinové myšlení dokáže vyvolat tvrdé potlačení kritických názorů a předpokladem jeho vzniku je silný tlak, který stoupá, když jednotliví členové týmu pracují v úzkém propojení a sdílejí stejné hodnoty. Sociální lenost se zejména projevuje v tom, že úkol je vnímán jako nedůležitý, nebo naopak příliš snadný, členové se domnívají, že jejich přínos k plnění cílů nelze rozeznat a nabývají přesvědčení, že ostatní odbývají svou práci. Jedním z možných preventivních řešení, jak zamezit takovým jevům při týmové spolupráci, je prosadit konkrétní, jasně formulovaná pravidla. Efektivní tým je takový, v němž struktura, vedení a metody práce jsou přiměřené požadavkům daných úkolů. Náležitý význam má oddanost cíli a potřeba propojit vhodné pracovníky v takovém poměru, jaký vyžaduje splnění úkolu a závislost kroků nezbytných ke splnění cíle (Kolajová, 2006, s. 48–49).

Stát zasahuje do řešení situace v podobě soudu a OSPOD, aby hájil zájem a blaho dětí. Vyhodnocuje situaci rodiny, která se ocitla v krizové životní situaci, rodiče bojují o své děti a dle toho také vypadá jejich chování, kdy se nakonec často nechovají v nejlepším zájmu svých vlastních dětí. Základním úkolem je vést rodiče k jejich odpovědnosti a stále jim připomínat potřeby jejich dětí a důsledky možných dopadů rozpadu rodiny na jejich děti, zvláště v případě, jestliže rodiče situaci nezvládnou. S rodiči by v případě jejich nedohody na záležitostech jejich dětí mělo být pracováno co nejdříve, než dojde k eskalaci jejich rodičovského konfliktu a než začne rodič využívat děti jako prostředek boje s druhým rodičem a zneužívat tak svou rodičovskou odpovědnost. Důležité je, aby OSPOD nenechal na sebe přenášet odpovědnost za zprostředkování komunikace mezi rodiči. Aby mohl s rodiči efektivně pracovat a obhájit svůj postoj, je podstatné porozumět motivům chování rodičů. Mezi základní zásady práce s rodiči patří: sdělovat jim, že oba jsou pro své děti stejně důležití, jsou povinni chovat se ku prospěchu vlastních dětí a jsou povinni přizpůsobovat se potřebám svých dětí. Rodiče mají ke svým dětem v první řadě povinnosti, a až poté práva, a hlavně děti mají právo na

oba své rodiče, na jejich výchovu a mají právo na dětství bez toho, aby byly zatěžovány partnerským a rodičovským konfliktem vlastních rodičů. Základním problémem na straně rodičů je, že se především někdy zajímají spíše o sebe, a ne o své děti, svá rodičovská práva, odpovědnost a povinnosti vůči dětem. Rodiče se za této situace neobejdou bez pomoci někoho jiného, kdo jim pomůže se mezi sebou dohodnout a vysvětlit, že se spolu nedomlouvají kvůli sobě, ale kvůli nejlepšímu zájmu svých vlastních dětí.

5 HISTORICKÝ VÝVOJ COCHEMSKÉ PRAXE PŘI OPATROVNICKÉM ŘÍZENÍ V NĚMECKU

Vlastní začátky Cochemské praxe spadají do období konce roku 1992 a začátku roku 1993, kdy v Německu, v okrese Cochem-Zell, vzniklo sdružení, jehož hlavním cílem bylo účinným způsobem zajistit spolupráci různých profesí odborníků, které se podílely na řešení rodičovských sporů. V uvedené době bylo velkým problémem německého soudnictví, že se na řízení o úpravě porozvodových poměrů k dětem podílely různé instituce, které spolu nedostatečně spolupracovaly a zároveň nedostatečně spolu komunikovaly. Zde je nutno uvést, že stejná situace byla i v jiných zemích, naši republiku z toho nevyjímaje. Soud rozhodl na základě důkazů a písemností, které mu byly předány a nikdo se již více nestaral o to, zda je jeho konečné rozhodnutí dodržováno a zda děti mají ve skutečnosti zajištěn styk s oběma svými rodiči. Více se již ani neřešila často vyhrocená situace mezi rodiči nezletilých dětí, která však měla často na zdravý vývoj dětí negativní vliv. Právě z tohoto hlavního důvodu, kdy tato ustálená praxe měla často negativní vliv na psychiku a zdravý vývoj dětí, se soudce rodinného soudu v Cochem-Zell, Jürgen Rudolph rozhodl věc změnit. Zavedl úplně novou praxi, kdy na prvním místě byla snaha, aby rodičovský spor co nejméně zasáhl úpravu poměrů k jejich nezletilým dětem, a hlavně, aby všichni zúčastnění odborníci hájili především zájem dětí. V roce 1992 se v německém soudním obvodu Cochem-Zell konala konference profesí, které se v té době podílely na opatrovnických řízeních. Odborníci se shodli, že hlavním důvodem nedostatečné spolupráce mezi jednotlivými profesemi a institucemi je nedůvěra a předsudky. Častá byla nedůvěra advokátů, sociálních pracovníků a dalších odborníků vůči soudcům, že by dokázali změnit ustálenou praxi a spory rodičů dětí začali řešit smírnou cestou v podobě dohod. Ze strany soudců byla zase nedůvěra k advokátům, neboť předpokládali, že je v jejich zájmu spory rodičů spíše vyhrotit, protože v případě smírného řešení by se soudní řízení zkracovalo, což by ve výsledku připravovalo advokáty o jejich finanční zisk. Obdobné předsudky byly však i mezi dalšími profesemi, institucemi. Na konferenci se příslušní odborníci pokusili odstranit deziluze odborníků o činnosti ostatních a snažili se nastavit parametry spolupráce mezi profesemi, institucemi. Právě na této konferenci se všichni zúčastnění shodli, že pouze na základě spolupráce je možné dosáhnout stavu, že děti nepřijdou rozvodem ani o jednoho svého

rodiče, a tím dojde k ochraně zájmů nezletilých dětí při řešení rodičovských konfliktů. Všechny zúčastněné profese se na závěr shodly na potřebě interdisciplinární spolupráce. Celý projekt se následně ukázal jako velice úspěšný. V okrese Cochem-Zell, kde byl projekt vyzkoušen se postupně začal značně snižovat počet opatrovnických řízení, která končila rozhodnutím soudu, ale docházelo k častým dohodám rodičů.

6 ROLE OSPOD V RÁMCI INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

OSPOD vystupuje v rámci opatrovnického řízení ve věci péče o nezletilé děti v roli poskytovatele poradenských služeb a v roli kolizního opatrovníka, kterým byl jmenován ze strany příslušného soudu. Klíčový pracovník OSPOD musí mít všeobecný přehled a základní vědomosti z více oborů. Zde je možné použít definici interdisciplinárního charakteru andragogiky, která plně platí i pro interdisciplinární spolupráci v rámci Cochemské praxe. Zde ji vidí Průcha a Veteška (2014, s. 40) jako „*logickou, neboť pro pochopení složitých edukačních jevů a procesů je nezbytné čerpat poznatky z pedagogiky, psychologie, sociologie, filozofie, ekonomie, politiky a právní aspekty*“. Pracovník OSPOD v opatrovnickém řízení se neobejde bez spolupráce s dalšími odborníky. Úzce spolupracuje s odbornými pracovišti jak interní formou, kdy například sám chodí do odborných pracovišť a je účasten rodinných terapií, nebo externí formou, kdy na základě dohody s jinými odborníky posílá klienty za těmito odborníky a ti je přednostně zařazují to terapie, a to zejména z toho důvodu, aby jejich spor neměl čas se eskalovat. Důležitým znakem je vzájemná spolupráce vedoucí ke komplexnímu pohledu na problém klientů (Procházka, Šmahaj, Kolařík, Lečbych, 2014, s. 82).

Je důležité, aby byl pracovník OSPOD ve spojení s dalšími odborníky a je jedno jakou formou, zda osobně, telefonicky, či elektronicky, a včas tak společně s nimi dokázal reagovat na potřeby klientů. Velmi důležité je, aby pracovník OSPOD, který by měl být jakýmsi koordinátorem interdisciplinární spolupráce měl všeobecný přehled a zcela konkrétní znalosti o různých věcech, které s rodinou a jejím chodem souvisejí, a to třeba i jen vzdáleně.

6.1 Úkoly OSPOD v rámci interdisciplinární spolupráce

V rámci interdisciplinární spolupráce je OSPOD jedním ze členů týmu. Každý člen týmu v rámci své profese ví, v které době do řešení rodičovského konfliktu má vstupovat. OSPOD vstupuje do řešení rodičovského konfliktu v rámci interdisciplinární spolupráce jako opatrovník dětí a jeho poslání zahrnuje dva druhy intervence, a to za první

ochranu ohrožených dětí, v případě, že je třeba, a za druhé edukaci jejich rodičů. Edukace rodičů je prováděna hned na začátku jako preventivní intervence, jejímž cílem je eliminovat ohrožení dětí a samotná ochrana dětí, jež mohou být ohroženy jednáním svých rodičů. O ohrožení se jedná zpravidla, když situace dospěla až k rozhodnutí úpravy poměrů k nezletilým dětem ze strany soudu. Jedná se o fázi, kdy rodiče již neúspěšně prošli určitou fází svého sporu, snažili se svou nedobrou rodinnou situaci nějakým způsobem řešit, a i přesto ve svých rodičovských kompetencích neustále selhávají. Rodiče se tedy spolu nedokázali dohodnout na výchově svých vlastních dětí a eskalace konfliktu již ohrožuje jejich děti. Zde právě za pomoci konzultací v rámci interdisciplinárního týmu je nutné nastavit jasný další postup. V případě, že by jednotliví členové týmu spolu řádně nespolupracovali, nedocházelo by vinou ukvapeně a účelově stanoveného postupu jenom k odsunutí řešení důležitých úkolů, ale také někdy k nenávratným změnám, které by mohly mít negativní vliv na celkový zdravý vývoj nezletilých dětí (Pöthe, 2011, s. 7).

Při edukaci rodičů, při jejich soudním sporu v rámci interdisciplinární spolupráce, nejčastěji OSPOD spolupracuje s poradnami pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy a mediátory. Poradny jsou poskytovatelem odborného sociálního poradenství jak jednotlivcům, párům, tak i celým rodinám v závažných životních situacích. Většinou se jedná o partnerské, manželské či rodinné problémy, rozvodovou či porozvodovou problematiku, ale i další vztahové či osobní záležitosti. Co se týče otázky mediace, tak zde jde při soudním sporu rodičů většinou o rodinnou mediaci, jejímž účelem a cílem je především stabilizace vztahů mezi rodiči a rodiči a dětmi. Předmětem tohoto druhu mediace před rozvodem či rozchodem bývá nejčastěji výchova dětí, výživné a úprava styku (Plamínek, 2013, s. 573–574).

Dále při mediaci dochází k nastavení komunikace mezi rodiči, sladění výchovného stylu, výběru škol či volnočasových aktivit a někdy třeba i k dohodě na úpravě styku nezletilých dětí se širším příbuzenstvem, nejčastěji s jejich prarodiči.

7 EDUKAČNÍ PROGRAM NA OSPOD V RÁMCI COCHEMSKÉ PRAXE

Edukační práce s dospělými a poradenská činnost v zájmu dospělého člověka využívá poznatky sociální práce, především v oblasti terapeutické práce. Práci s rodiči chápe jako integrální činnost a interdisciplinární pojetí přístupu k řešení problémů v zájmu jednotlivce, v konečném důsledku i v zájmu celé společnosti. Úkolem je pomoci dospělému člověku v situacích, ve kterých si z nejrůznějších důvodů neví rady. K tomuto účelu se využívá nejen nejrůznějších metod a forem profesionální práce, zde zejména forem sociální práce, ale také vlastních zkušeností s objektem zájmu, to znamená s dospělým člověkem. Při edukaci je důležité cílevědomě a promyšleně působit na rodiče. Vybrat efektivní a vhodný postup edukace, přičemž je nezbytné respektovat zdravotní a psychický stav rodičů. V ideálním případě by edukace měla být přirozená a zajímavá pro její účastníky. Předávané vědomosti by měly být plnohodnotné a nezkrácené (Juřeníková, 2010, s. 37).

Kdo se chce podílet na edukaci, musí mít nejen komunikační znalosti, ale i dovednosti. Pracovníci OSPOD provádějící edukaci s rodiči by měli ovládat umění mluveného slova a snažit se využívat spíše pro rodiče srozumitelné výrazy než odbornou terminologii. Je také důležité neodbíhat od tématu a informace rodičům předávat vždy logicky uspořádané a srozumitelně. Důležité je také přihlížet k individuálním zvláštnostem každého z rodičů. Neméně důležité je umět využívat prvky nonverbální komunikace, která zná celou řadu způsobů, jak sdělit, ukázat, dát najevo. Bez ní by edukace byla fádní a nudná. Pracovník provádějící edukaci by se měl tedy naučit ovládat prostředky nonverbální komunikace, ale zároveň by měl být vnímavější a citlivější k signálům, které mu vysílá druhá strana. Edukace má poté daleko lepší výsledky. Stačí jen chtít, hlavně však také vnímat a naslouchat (Nelešovská, 2005, s. 57).

Komunikace v edukačním procesu především zprostředkovává výměnu informací, zkušeností, postojů a emocí. Umožňuje vzájemný kontakt a působení mezi účastníky edukace, ovlivňuje účastníky edukačního procesu a je prostředkem k uskutečnění edukace (Juřeníková, 2010, s. 16–20).

Vlastní edukace pomáhá dospělému člověku při zvládnutí složitých krizových situací a při adaptaci na nové životní podmínky. Analyzuje, navrhuje a zavádí do praxe

opatření na zefektivnění sociální a edukační péče o rodiny. Vede rodiče k plnění jejich rolí, zlepšení jejich vztahů a pomáhá jim při řešení různých konfliktů a kolizních situací. Žádoucí je vést dospělého člověka k tomu, aby přistupoval k zátěžovým situacím aktivně, aby využíval při jejich řešení vnitřní zdroje, kterými disponuje. Edukaci je však v nejširším významu třeba chápat jako proces neutrální, její výsledek může být jak pozitivní, tak i negativní. To znamená, že edukace nemusí mít vždy a za všech okolností pozitivní účinky. Nabízí pomoc dospělému člověku v situacích, ve kterých si neví rady a o nabízenou pomoc projeví zájem. Jedná se o pomoc člověku na jeho životní cestě. Vhodná komunikace při edukaci přispívá nejen ke zvyšování účinnosti procesu vzdělávání v rodičovství, ale především výchovného působení na rodiče v nejlepším zájmu jejich dětí (Nelešovská, 2005, s. 98).

Výchova je, záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod. (Hartl a Hartlová, 2000, s. 680).

Vlastní edukace rodičů na OSPOD je většinou první intervencí do rodičovského konfliktu. Jedná se o základní edukaci a jde zde krom jiného především o odstranění nevědomosti rodičů. Zahrnuje seznámení rodičů s možnostmi úpravy poměrů k jejich nezletilým dětem po rozpadu jejich vztahu. OSPOD dále poskytuje rodičům obecné informace o stanovení výše výživného, kdy při tom má možnost využít metodiku soudu. Rodičům jsou při edukační schůzce ještě poskytovány informace o jejich kompetencích, rodičovské odpovědnosti, formách péče o jejich nezletilé děti, soudním procesem a principech rozhodování soudu. Přitom platí, že první edukace je uskutečňována při společné schůzce s oběma rodiči na OSPOD. Cílem edukace je mírnění rodičovského konfliktu, jejich upozornění na situaci jejich dětí a je při ní snaha obracet pozornost rodičů na jejich děti a jejich potřeby. Rodiče jsou edukováni na základě zjištěných edukačních potřeb (Juřeníková, 2010, s. 53).

Rodičům jsou ze strany OSPOD veškeré informace poskytovány co nejsrozumitelnější formou, vše důležité o jejich rodičovských právech, povinnostech a kompetencích. Dostanou informace o tom, jak bude případné soudní řízení probíhat a rovněž dostanou informace, že soud při svém rozhodování krom jiného přihlédne i ke skutečnosti, kdo z rodičů projeví více ochoty ke spolupráci, dohodě na záležitostech jejich dětí. Vlastní společná edukační schůzka na OSPOD trvá podle situace, ale

v průměru cca 2 hodiny. Schůzka je vedena s jediným cílem, seznámit oba rodiče s jejich rodinnou situací a vést je ke smírnému řešení. Rodičům je jasně sděleno, že OSPOD nebude řešit jejich vztahové záležitosti, jejichž řešení patří jediné do jejich soukromí, nebo na půdu příslušných odborníků pro mezilidské vztahy a tím OSPOD není. Je dále možné, že dle uvážení využije OSPOD své pravomoci a rodičům uloží povinnost využít pomoci odborného poradenského zařízení v rámci správního řízení, případně jim tuto možnost pouze doporučí, a to po zvážení všech skutečností případu. V případě, že se rodiče i po společné schůzce rozhodnou dále pokračovat v soudním řízení, bude následovat soudní jednání. Zde ještě přímo u soudního jednání mohou uzavřít svou rodičovskou dohodu. OSPOD tím, že od začátku, kdy se o sporu rodičů dozvěděl, se snaží vždy jednat s oběma rodiči, poskytovat jim stejné informace, jednat s nimi transparentně, vyjadřuje oběma rodičům respekt a podtrhuje důležitost obou rodičů pro jejich děti. Rodiče většinou cítí úlevu, vědí, že se s nimi i nadále počítá, že nepřijdou o své děti, tak jak si mezi sebou navzájem často ve zlém říkají, kdy si vyhrožují, že jeden druhému zabráni ve styku s dětmi. OSPOD vytváří soustředěný tlak na rodiče, aby si uvědomili vlastní rodičovskou odpovědnost ke svým dětem a změnili tak svůj přístup a své chování. Od samého začátku stanovuje pro rodiče přesný úkol a to, aby se spolu naučili domlouvat na záležitostech vlastních dětí. Pracovník OSPOD tak ve své práci vidí větší efektivitu a ze své práce má lepší pocit. V případě potřeby realizuje s rodiči opakovaně společné setkání před jednáním soudu. O společných edukačních schůzkách podává vždy soudu písemnou zprávu. Pracovník OSPOD se osobně účastní jednání soudu a někdy se také stává, že ještě před vlastním jednáním soudu jsou rodiče mimo „soudní rok“ edukováni ve formátu pracovník OSPOD, soudce a oba rodiče, zde již případně i za účasti jejich právních zástupců. Společným setkáním dochází k eliminaci manipulace ze strany rodičů a přenášení odpovědnosti na OSPOD, jenž byl v minulosti mnohdy zneužíván se záměrem sběru podpůrných důkazů proti druhému rodiči. Pracovník OSPOD si získává respekt ze strany rodičů i jejich právních zástupců. Úlohou pracovníka OSPOD při edukaci při hledání řešení a kompromisu nemůže být úlohou soudce, který stanoví, nakolik má která strana ustoupit (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 162).

Jako člen interdisciplinárního týmu za podpory ostatních jeho členů pomáhá pracovník OSPOD vytvářet soustředěný tlak na rodiče, aby znovu převzali svou rodičovskou odpovědnost, a tak jim pomáhá najít řešení v zájmu jejich dětí. Členové

týmu se spolu setkávají v případě potřeby nad konkrétním případem, a to při zachování všech zákonných podmínek. Jinak spolu komunikují většinou písemně, formou žádost a odpověď, či telefonicky.

7.1 Prvotní kontakt OSPOD s rodiči

Klienti často přicházejí na OSPOD v napětí a s očekáváním, které není produktivní. Málokdy se spolu shodují, že potřebují nalézt lepší rodičovskou spolupráci. Oba rodiče chtějí, aby pracovníci OSPOD dali za pravdu jejich verzi příběhu, a naopak absolutně odmítli verzi druhého rodiče, zkrátka oba chtějí vyhrát. Někdy bývá pro oba rodiče obtížné vydržet s druhým v jedné místnosti a naslouchat nejen pouze druhému rodiči, ale i pracovníkům OSPOD (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 102).

Rodiče většinou očekávají od OSPOD okamžitou pomoc, a to výhradně jen pro sebe a chtějí, aby pracovník OSPOD věřil jen jejich verzi konfliktu. Svůj osobní prospěch často nepřiměřeně ztotožňují s prospěchem svých dětí. Kolizní opatrovník však musí za všech okolností zůstat objektivní a vědom si toho, že v soudním řízení zastupuje zájmy nezletilých dětí, a ne zájmy rodičů, které navíc nemusí být ani zájmy jejich dětí (Novák, Průchová, 2007, s. 88).

OSPOD v roli kolizního opatrovníka rodiče informuje, že se věc týká jejich společných dětí a je tedy zapotřebí, aby se na schůzku dostavili oba společně. Rodiče jsou hned od prvotního kontaktu zapojováni do řešení konfliktu, kdy jsou vyzváni, aby se spolu domluvili na termínu společné schůzky na OSPOD. V případě, že toho nejsou sami schopni, tak jim s organizací schůzky pomůže OSPOD, jenž oba rodiče zkontaktuje a dohodne termín společné schůzky. OSPOD se snaží v první fázi, aby rodiče, kteří jsou ve sporu spolu začali komunikovat přinejmenším o záležitostech jejich dětí. Rodičům je sdělováno, že jejich rodičovská komunikace je to nejlepší, co mohou pro své děti udělat a dále, že jejich účast na společné schůzce bude i ze strany soudu hodnocena jako pozitivní projev jejich rodičovských kompetencí. Soud rodičovské kompetence krom jiného hodnotí dle toho, jak jsou rodiče ochotni se aktivně podílet na hledání řešení kvůli svým vlastním dětem. V případě, že i přes to se nebude chtít rodič společného jednání účastnit, tak o této skutečnosti klíčový pracovník OSPOD informuje soud. Je však zapotřebí sdělit, že v praxi se jedná o ojedinělé případy, kdy až na výjimky se rodiče

společné schůzce nebrání. Na první společné edukační schůzce rodičů na OSPOD se realizuje jejich první edukace. První setkání by se nemělo uskutečnit ve stereotypní vzájemné, či jednostranné kritice. Někdy se však vyplácí v některých vyhocenějších případech jednat direktivně. Důležité je omezovat vzájemné obviňování, ptát se na konkrétní rodičovská témata a povzbuzovat oba rodiče v jejich řešení. Nebát se rodičům sdělovat své pocity, jak se s nimi při jednání pracovník OSPOD cítí (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 102).

OSPOD v roli kolizního opatrovníka poučí rodiče o jejich rodičovských právech, povinnostech a kompetencích. Po edukaci rodičů se nezřídka setkáváme s rodiči, kteří své rozhodnutí rozvést/rozejít se změni nebo se rozvedou/rozejdou klidně a hlavním důvodem je chránit své děti před nepříjemnými situacemi a změnami. Někteří na doporučení OSPOD vyhledají různé formy terapií od individuální po rodinou (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 98–99).

Rozhodnutí každého z rodičů/partnerů přijímá pracovník OSPOD s respektem. Případné morální hodnocení partnerského rozhodnutí rozvést/rozejít se pracovníkovi OSPOD nepřísluší. Výstupem společné schůzky rodičů na OSPOD je protokol o jednání s rodiči pro potřeby OSPOD, kopii dostávají oba rodiče pro své potřeby a na příslušný soud zasílá OSPOD zprávu o jednání. Zde je třeba říct, že OSPOD nejedná s rodiči pouze v případě soudního sporu, ale i v případě ohrožených dětí a dále, když rodiče sami kontaktují OSPOD a žádají pomoc, případně poradenství ve sporu s druhým rodičem, který se týká jejich dětí. OSPOD v rámci své poradenské a edukační činnosti se tedy snaží rodičům pomoci vyřešit jejich spor i bez toho, aby soud ustanovil OSPOD kolizním opatrovníkem jejich nezletilých dětí. Často se stává, že OSPOD kontaktuje pouze jeden z rodičů a zde v rámci základního sociálního poradenství poskytne rodiči základní informace s tím, že je rodič upozorněn, že když chce řešit spor rodičů, který se týká jejich dětí, OSPOD v rámci svého edukačního programu jedná, až na odůvodněné výjimky, s oběma rodiči a oběma rodičům poskytuje také stejné informace a snaží se vždy jednat maximálně transparentně. Další postup je stejný jako v případě soudního sporu, tedy první edukační schůzka, zachování participačních práv dětí, případně druhá edukační schůzka a případná pomoc dalších odborníků. Jiný postup je ve specifických situacích, jako je například domácí násilí a vykázní jednoho z rodičů, kdy zpravidla ze zřejmých důvodů není možné uskutečnit společnou edukační schůzku s oběma rodiči najednou.

Nejčastěji však rodiče kontaktují OSPOD na základě jim soudem uložené povinnosti. Poté, co rodiče kontaktují OSPOD, jsou z jeho strany informováni, že si tím splnili soudem uloženou povinnost a je jim sděleno, kdo je klíčovým pracovníkem jejich případu a také, že je tento pracovník bude dále sám kontaktovat a předá jim další potřebné informace. Klíčový pracovník následně rodičům zašle v písemné formě základní informace, které jsou zpracovány přehledně a jsou určeny pro zákonné zástupce dětí, kteří řeší své rodičovské spory jinak než dohodou. Rodičům je srozumitelně vysvětleno, že součástí vlastního edukačního programu je jejich společná, edukační schůzka na OSPOD. Rodičům je zdůrazněno, že se nachází v situaci, kterou lze zařadit mezi tak zvané náročné životní situace a z jejich jednání je zřejmé, že její řešení není pro ně jednoduché. Je jim rovněž sděleno, že by je OSPOD rád podpořil a nabídl jim své vlastní pracovní zkušenosti, podporu a pomoc na jejich cestě, jež se v obdobných situacích jeví jako nejšetrnější pro všechny příslušníky jejich rodiny, zvláště však pro jejich děti. Rodiče jsou upozorněni, že je důležité, aby si uvědomili, že se nachází v životním období, do kterého dospěli díky svým krokům a na základě vlastních jedinečných rozhodnutí. Je jim dále připomenuto, že v naší zemi jsou zaručena a chráněna osobnostní práva a ochrana rodiny, rodičovství, právo rodičů na výchovu svých dětí a právo dětí na péči a lásku svých rodičů, náleží k těm nejdůležitějším právům, kterých se člověku v životě může dostat. Rodiče jsou rovněž upozorněni, že mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj svých společných dětí, protože základním smyslem jejich rodičovské péče je jejich blaho a prospěch. Rodičům je také připomenuto, že je obrovským darem moci rozhodnout o narození člověka a je zároveň jejich velikou odpovědností a uměním zajistit pro vlastní děti dětství v tradiční podobě a postavit tak své děti do života, aby našly společenské uplatnění, ale aby též vstupovaly do dospělosti se zdravými vztahy se svými nejbližšími. Je jim připomínáno, že ochrana těchto vztahů přinese pro všechny v konečné fázi pozitivita. Rodiče jsou upozorněni, že je naopak ohromnou ztrátou, když se těchto svých práv vzdají a předají je do rukou státu. Tím všichni postupně ztratí, přičemž velkou ztrátou bude, že rodiče nebudou sami rozhodovat o sobě a o vlastních dětech. Rodičům je vysvětleno, že tvůrci zákonů a pravidel začlenili do právních norem mechanismy, které na ně znovu a znovu apelují, aby se o svých vlastních dětech dohodli, je to totiž to nejcennější, co jim mohou poskytnout potom, co mají ověřeno, že společné soužití rodiny již není možné. Pouze dohoda rodičů může být základním kamenem pro uspořádání

nových rodinných vztahů. Důležitým mezníkem pro zdárné vyřešení komplikovaných rodinných situací, je naučit se vyhodnotit správně nastalý rodinný stav a vlastní možnosti. Rodičům jsou dány ještě před příchodem na OSPOD k zamyšlení otázky s tím, aby si na ně sami doma odpověděli a to, konkrétně kam v současné době směřují a o co usilují, co je z jejich strany nabízeno pro řešení situace, čím případně mohou pomoci jejich blízcí a jak si přejí, aby vypadal život a rodinné vztahy jejich dětí v jejich rané dospělosti a v čem jim může pomoci stát. Jedná se o důležitou součást přípravy rodičů před vlastní edukační schůzkou, kdy prochází emočně náročnou situací, a tudíž je celkem obvyklé, že v tomto stádiu vidí oba věci rozjitřené vlastními emocemi. V takové situaci člověk lehce ztratí nadhled a lehce se ponoří do neustálých dohadů o běžných každodenních záležitostech. Rodičům je také sdělena důležitá informace, že se u případného soudního řízení mohou nechat zastupovat právním zástupcem, stejně jako jejich děti budou u soudu zastoupeny kolizním opatrovníkem. Jsou poučeni, že však jejich účast v opatrovnickém řízení je nenahraditelná, stejně jako jejich osobní participace v kontaktu s OSPOD. Právní zástupci však mohou být pro rodiče v případě potřeby důležitou oporou, které důvěřují a která jim pomůže dospět ke smírnému řešení jejich náročné rodinné situace (ÚMČ Praha, online, cit. 1. 7. 2020).

7.2 Společná edukační schůzka s rodiči na OSPOD

Pojem edukace lze definovat jako proces soustavného ovlivňování chování a jednání jedince s hlavním cílem navodit pozitivní změny v jeho postojích, vědomostech, dovednostech a návycích (Juřeníková, 2010, s. 9).

Edukační procesy jsou všechny ty činnosti lidí, při kterých dochází k učení jednotlivců nebo skupiny na jedné straně, jimž je podán nějakým jiným jednotlivcem nebo skupinou přímo nebo zprostředkovaně určitý druh informace. Tato informace může být předávána různými způsoby, například textem, za pomoci technického zařízení, nebo třeba osobně. V lidské společnosti jsou edukační procesy jednou z nejčastějších aktivit vůbec. Mezi edukační profese, jež se zejména s nástupem Cochemské praxe u nás nyní prosazují jsou i sociální pracovníci pracující na OSPOD, zejména ti, kteří pracují na problematice soudních sporů (Průcha, 2009, s. 65–67).

Při edukaci rodičů na OSPOD jim edukátor, kterým je pracovník OSPOD, jako edukantům poskytuje základní a odborné poradenství a edukuje je v jejich rodičovství. Kromě umu pracovníků OSPOD, spolupráce ze strany rodičů a dalších subjektů je rovněž důležité vytvořit edukační prostředí takové, aby bylo pro účastníky edukace příjemné. Důležité je správné osvětlení, barvy v místnosti, velikost prostoru, nábytek, ale i sociální klima a atmosféra edukace. Rodičům jsou po jejich příchodu na OSPOD vysvětleny zásady společné edukační schůzky. Společná edukační schůzka se koná s rodiči, a pokud to jen trochu jde, tak i na straně OSPOD je muž a žena. Rodičům je vysvětleno, že edukaci řídí klíčový pracovník jejich případu a postupně dochází k edukaci rodičů v jejich rodičovství. Pracovníci OSPOD v roli edukátorů musí zvolit vhodný postup edukace pro seznámení rodičů s obsahem předávaných informací, aby to pro oba rodiče bylo co nejsrozumitelnější (Juřeníková, 2010, s. 14).

Jsou jim postupně poskytovány nejdříve obecné informace, které jsou běžně součástí základního sociálního poradenství a dále informace odborné s přihlédnutím vždy ke konkrétnímu jednotlivému případu. Rodičům je sděleno, že OSPOD se jim takto snaží pomoci, aby mohli dospět k dohodě v rámci své poradenské a edukační činnosti, kterou může podle zákona sám vykonávat. Je jim sděleno, že OSPOD jim chce pomoci projít náročnou rodinnou situací tak, aby jejich momentální rodičovskou neshodou trpěly co nejméně jejich děti. Edukátor se snaží, aby si rodiče uvědomili, že v případě jejich rozchodu je nezbytné ve vztahu k nezletilým dětem pouze jediné rozhodnutí, a to rozhodnutí soudu o výchově a výživě. Všechna další rodičovská rozhodnutí, např. o styku druhého rodiče s dětmi a vzájemné předávání informací o dětech, jsou v první řadě pouze v jejich rukou a mimosoudní dohody mají většinou přednost. Rodičům je dáváno k zamyšlení a porovnání, zda dokážou svoji rodičovskou odpovědnost oddělit od vlastních pocitů křivdy, ublížení a třeba i znechucení. Jsou ujišťováni, že jestliže mají podezření, že je to aktuálně pro ně obtížné a nejsou si jisti, jedná se o zcela běžný jev a je velmi důležité v této situaci se nebát využít podpory příslušného odborníka pro mezilidské vztahy. Často může postačit i otevřený rozhovor s kamarádem, přítelem, případně známým, jenž nemá v úmyslu jejich rodinné vztahy hrotit, ale jenž jim pomůže nastavit zrcadlo, v němž budou spatřovat aktuální stav reálně. Je jim řečeno, že je vždy nezbytné vracet rozum na začátek a tady platí pro oba rodiče stejně, že pouze oni samotní si vybrali pro své vlastní děti svůj rodičovský protějšek a je zapotřebí, aby za toto své

rozhodnutí převzali odpovědnost. OSPOD se snaží po celou dobu edukace vést rodiče k nalezení smírného řešení. Za tím účelem je informuje o možnostech mimosoudního smírného nebo mediačního jednání. Zde platí, že v případě, že je následně soudu předložena dohoda rodičů o úpravě poměrů, soud jejich dohodu v případě, že je v zájmu jejich dětí, schválí. K dohodě rodičů se vyjadřuje OSPOD jako opatrovník nezletilých dětí, který v případě, že je dohoda rodičů v zájmu jejich dětí, navrhne ji soudu ke schválení. Soud při rozhodování o svěřeni dětí do péče dbá mimo jiné i na právo každého dítěte na péči obou svých rodičů a posuzuje i schopnost rodičů dohodnout se na výchově a dalších záležitostech, které se týkají jejich dětí s druhým rodičem. Při schůzce jsou rodiče edukováni také v tom, co by měla jejich případná dohoda obsahovat a na čem by měla být založena. Jsou upozorňováni, že při jejím vytváření je třeba vždy především zohlednit zájem nezletilých dětí. V případě, že by tuto skutečnost rodiče nerespektovali, tak OSPOD jejich dohodu nepodpoří a soud jejich předloženou dohodu pravděpodobně sám zamítne. Rodiče jsou dále poučováni o jejich důležitých povinnostech, jež ve vlastním sporu s druhým rodičem častokrát nerespektují. Týká se to především práva dětí, které jsou v péči pouze jednoho rodiče, stýkat se s druhým rodičem, a to v takovém rozsahu, jenž je v zájmu dětí. Tento rodič má zase právo stýkat se, se svými dětmi. Rodič, jenž má děti v péči má povinnost děti na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dětí s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dětmi v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat. Rodič, který má děti ve své péči a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co by mohlo narušovat vztah dětí k oběma jeho rodičům, nebo co výchovu dětí ztěžuje. V případě, že by bránil rodič, který má děti v péči, druhému rodiči bezdůvodně trvale, případně opakovaně ve styku s dětmi, mohlo by takové jednání být důvodem i pro případné nové rozhodnutí soudu, který z rodičů má mít děti ve své péči. Rodičům je dále připomínáno, že mají povinnost si vzájemně sdělit vše důležité, co se týká jejich dětí. Jsou seznámeni s druhy péče, a to střídavou, společnou a výlučnou, a podmínky jednotlivých druhů péče jsou jim dále podrobně vysvětleny. Jsou také poučeni, že i po úpravě poměrů k nezletilým dětem zůstávají oba i nadále rovnocennými nositeli rodičovské odpovědnosti, pokud soud výslovně nerozhodne jinak. Rodičům je při edukaci jasně sděleno, že OSPOD nemůže rozhodovat za ně, nemůže suplovat jejich citové a osobní vztahy mezi rodiči, rodiči a jejich dětmi. OSPOD nehledá viníka a nevychovává. Také neumí a nemůže řešit jejich vztahové záležitosti a nestane se

spojencem jednoho rodiče proti druhému. Rodiče jsou upozorněni, aby OSPOD nevyužívali jako místo pro stížnosti na druhého rodiče. Je jim vysvětleno, že jejich situaci to nepomůže a OSPOD není příslušný takové stížnosti řešit. Rodičům je dále sděleno, že jak OSPOD, tak soud má maximální snahu zachovat jejich osobnostní práva a rodičovské kompetence. Jsou upozorněni, že úroveň svých rodinných vztahů si určují jedině oni sami a jedině oni sami rozhodnou, kolikrát v životě svých dětí se vzdají svého práva řídit a utvářet jejich život a předají je do rukou státu (ÚMČ Praha, online, cit. 1. 7. 2020).

Jestliže se nepodaří rodičům ani po všech edukacích dohodnout se na vzájemně akceptovatelné dohodě, je na místě, aby přišlo rozhodnutí soudu. Soudce si v procesu práce s rodiči zajišťuje podklady pro své rozhodnutí, bude-li třeba jej učinit, zde zejména v případě, že se spolu rodiče nedohodnou. Pro děti je nejničivější konflikt mezi rodiči v případě, že se eskaluje a zbytečně se prodlužuje délka jeho trvání. Je tedy velice důležité, jestliže se rodiče nepodaří přivést k dohodě, ukončit vyhocenou situaci rozhodnutím co nejdříve. To však až poté, co bude nepochybné, že byly vyčerpány všechny možnosti, jež by mohly vést k dohodě. Dětem těchto rodičů bohužel OSPOD nedokáže zajistit naplnění všech jejich potřeb, častokrát se donucen jenom vybírat nejmenší zlo a to autoritativně, na základě rozhodnutí soudu. Naštěstí je takových rodičů, kteří se za pomoci odborníků nedokážou spolu na záležitostech svých dětí dohodnout podstatně méně než těch, kterým se to aspoň částečně podaří. Soud poté rozhodne, ale rodiče a jejich děti budou podle tohoto rozhodnutí žít. Rodiče jsou tedy edukováni, aby využili svých možností se podílet na rozhodování o sobě a svých dětech. Rodičům je připomínáno, že žádný advokát, žádný soud, ani žádný OSPOD nebude žít jejich život a také, že normální je se nesoudit. Jsou také slovně v myšlenkách navraceni na začátek, kdy to byla jejich volba vybrat si partnera a následně rodiče pro své děti a nyní za toto své rozhodnutí musí převzít odpovědnost. Důležité je, aby pracovníci OSPOD dokázali rodiče motivovat k aktivitě v průběhu edukace, zejména přemýšlet nad svým jednáním a případně změnit své jednání. Dalším důležitým faktorem je zpětná vazba. Pracovníci OSPOD musí mít zpětnou vazbu od rodičů o výsledcích, zde zejména zda uzavřeli spolu dohodu, zda rodiče vyhledali případně pomoc u dalších odborníků (Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, mediace...), apod. Při edukaci je třeba co nejvíce využívat pozitivní zpětnou vazbu formou pochval (Juřeníková, 2010, s. 14–15).

7.3 Kolizní opatrovník

Při soudním sporu rodičů jmenuje soud jejich nezletilým dětem opatrovníka, a protože jsou rodiče v kolizi, lze mluvit o kolizním opatrovníkovi. Sociální pracovník, jako opatrovník nezletilých dětí by měl mít určité osobnostní předpoklady, empatii, tedy schopnost vcítit se do prožívání a chování druhého člověka, schopnost podívat se na svět očima klienta, schopnost akceptace klienta takového, jaký je ve skutečnosti, autenticitu, tedy schopnost zůstat přirozený a pravdivý ve vztahu ke klientovi v každé situaci. Dále je to např. altruismus, tedy nesobecký přístup v mezilidských vztazích. Měl by být profesionálně zdatný a vybaven teoretickými vědomostmi a znalostmi. Měl by mít v sobě dostatek trpělivosti a emocionální vyrovnanosti. Měl by také být tolerantní vůči klientům a spolupracovníkům. Dále být také vytrvalý, mít schopnost jít za svým cílem a nevzdávat se při těžkostech. Schopnost hledat alternativní řešení, kreativitu v edukaci, humánnost a komunikativnost ve vztahu ke klientovi, jeho rodině a svým kolegům. Mít citlivost pro lidské problémy, nezaujatost a poctivost, ochotu pomáhat, schopnost vést rozhovor a jiné. Kolizní opatrovník by měl mít také schopnost týmové práce, kooperativnost, zdatnost práce s informacemi, adaptabilitu (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 127).

Lidem, kteří jsou profesně zaměřeni na pomoc druhým a svou práci dělají s nejlepším vědomím a svědomím, zejména v sociálních, ale i zdravotních odvětvích, náleží respekt a úcta (Benátská, 2019, s. 11).

Výkon kolizního opatrovnictví v situaci rozpadu rodiny se v dřívější praxi obvykle omezoval na provádění šetření v domácnostech a podání zprávy o poměrech dětí na základě předchozí žádosti soudu. Jednalo se o praxi, jež se ale napříč republikou značně lišila. Zatímco někde bývaly pohovory s dětmi standardní součástí práce kolizního opatrovníka, jinde se kolizní opatrovník s dětmi ani nesešel. Rutinně bývala soudy vyžadována zpráva o poměrech dětí a jejich vztahu k rodičům a bylo žádáno, aby OSPOD prováděl šetření v domácnostech. Tento postup byl a je pro OSPOD zatěžující a pro soud má jen zřídkakdy důležitou výpovědní hodnotu. Taktéž vyhodnocování míry nebezpečí ohrožení dětí a z toho vyplývající úloha, kompetence a rozsah pravomocí OSPOD se liší, zejména mezi jednotlivými kraji, v závislosti na tom, jak každý příslušný krajský úřad metodicky vede své OSPOD. Také využívání výchovných opatření vůči nespolupracujícím rodičům, nařizování prvního setkání s mediátorem, nebo ukládání

povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc je závislé na kapacitě příslušného OSPOD, jeho přetíženosti a zažitých postupech a bývá také velice rozdílné. V rámci Cochemské praxe dochází k edukační schůzce s rodiči a v případě, že si navzájem nerozporují svou péči, vhodnost bytových podmínek pro jejich děti a po pohovoru s dětmi nevyhodnotí jako potřebné, OSPOD už nemusí provádět šetření v bydlišti rodičů, nejsou tak dále zhoršovány vzájemné vztahy rodičů a ve výsledku zatěžovány nezletilé děti. S dětmi je proveden pohovor téměř vždy, děti mají právo participovat na rozhodnutích, která se jich týkají a mají právo, s přihlédnutím k jejich věku a rozumovým schopnostem, aby na jejich přání a názory byl brán ohled i při samotném soudním řízení. Důležité je respektovat vztah důvěry dítěte k pracovníkům OSPOD. Postup, při kterém pracovníci OSPOD použijí důvěrné informace, které jim sdělilo dítě a pak je proti jeho vůli prozradí rodičům, je samozřejmě eticky nepřijatelný. Takové informace jsou vedeny ve speciální složce, která je u spisového materiálu. Je pak na umu každého pracovníka OSPOD, aby tyto informace získané od dětí dokázal vhodným způsobem předat rodičům, soudu, či jiným odborníkům tak, aby tím nenarušil důvěru dětí v sebe samého, úřad a ochránil děti před případným ohrožením. Je však jasné, že pokud jde o závažné informace, které se týkají ohrožení dětí, sdělí dětem, že musí, podle obsahu informace, zpravit oba rodiče, jen jednoho rodiče, nebo jiné instituce (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 171).

Je důležité, aby si všichni zúčastnění uvědomili, že děti často přinášejí překvapivá porozumění, která jsou užitečná pro vlastní průběh edukace.

7.4 Poskytování sociálně-právního poradenství

Sociální pracovník, který poskytuje sociálně-právní poradenství by měl mít všeobecný přehled a zcela konkrétní znalosti z řady oborů lidské činnosti, které souvisejí s chodem rodiny. Hlavním cílem sociálně-právního poradenství je předávat klientům informace o jejich právech, povinnostech, oprávněných zájmech a společně hledat různé možnosti řešení jejich rodinné situace a následně pomáhat tyto možnosti realizovat (Zita, Truhlářová, Kappl, 2002, s. 10).

Krom jiného je třeba, aby pracovník poskytující poradenství znal základní sociální dávky, věděl, kde hledat kontakty na řadu institucí, kontakty na odborná zdravotnická

zařízení a další instituce. Určitě není na škodu mít k dispozici seznam škol a vědět, kde hledat na sociálních sítích zaměstnání. Dále znát kontakty na azylové domy (Novák, 2006, s. 25).

Poradce by měl vystupovat, krom jiného, také korektně a odpovědně. Poradce by neměl předstírat, že vyřeší každý problém, slibovat zázraky a předstírat, že všemu rozumí. Neměl by také sdělovat neověřené osobní názory. V případě, že se nadchne pro jednu teorii, neměl by podle ní řešit jakýkoliv problém, každý případ je jiný. Neměl by snižovat sociální statut druhých (Novák, 2006, s. 45–46).

V rámci poskytování sociálně-právního poradenství pracuje OSPOD s rodiči a je povinen jim poskytnout informace, které se týkají právního rámce, pomoci rodičům zorientovat se v situaci, doporučit, případně jim zprostředkovat odborné služby. Sociální poradenství můžeme rozdělit na základní, které je především zaměřené na poskytnutí informací směřujících k řešení nepříznivé životní, sociální situace rodiny a dále odborné, které je zaměřeno především na potřeby jednotlivých členů rodiny a toto se také děje u příslušných odborníků, například, pro příklad: v poradnách pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, u mediátorů, atd. Základními činnostmi odborného sociálního poradenství je zprostředkování, obnovení či upevnění kontaktu s přirozeným prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů osob při obstarávání osobních záležitostí (Procházka, Šmahaj, Kolařík, Lečbych, 2014, s. 41–42).

Praxe je zpravidla taková, že OSPOD v případě sporu rodičů většinou kontaktuje jen jeden z rodičů. OSPOD jedná tedy nejprve jen s tímto rodičem. To je situace, kdy má k dispozici tedy výpověď pouze jednoho z rodičů a zná tedy pouze jednu verzi celého rodinného příběhu. Rady a doporučení pracovníků OSPOD by měly být v souladu se zájmy dětí. Je však nepochybné, že pro objektivní posouzení konfliktu rodičů potřebuje OSPOD znát i druhou verzi příběhu od druhého rodiče. OSPOD potřebuje do úspěšného řešení zapojit oba rodiče a rovněž vhodným způsobem jejich děti, a to s ohledem k jejich věku a dalším individuálním schopnostem. V případě, že jeden z rodičů neměl možnost vyjádřit se k tvrzení druhého rodiče a podat svou vlastní verzi příběhu, často tento ztrácí důvěru k OSPOD, a tím důvěru která by prospěla zdárnému vyřešení konfliktu rodičů. Rodiče pak opakovaně, každý zvlášť, přichází na OSPOD a reagují pokaždé na stále nová a nová sdělení druhého rodiče. Oba rodiče dále posílají na OSPOD nová podání a konflikt rodičů se tak stále eskaluje. Rodiče se poté již tak ponoří do svého vzájemného konfliktu,

že často nejsou schopni, ani na upozornění vnímat potřeby svých vlastních dětí a chránit jejich nejlepší zájem, blaho a prospěch. Proto podle nového přístupu, který je inspirován Cochemskou praxí, v případě sociálního poradenství je dotazujícímu rodiči zpravidla poskytnuto základní sociální poradenství a je mu nabídnuta možnost, krom poskytnutí kontaktů na jiná odborná pracoviště, se společně sejit s druhým rodičem na OSPOD na společné edukační schůzce.

7.5 Hlavní metody používané při edukaci rodičů

Při edukaci rodičů pracuje OSPOD s pojetím rodiny, které není konstruované pouze biologicky, ale i sociálně. Pro OSPOD při jeho práci je osobní postoj otevřenosti významný. Odlišnosti jsou zejména v tom, jak jednotliví členové rodiny vymezují, kdo do rodiny patří či nepatří, což lze považovat za jakýsi první krok k porozumění těžkostem, s nimiž se rodina potýká (Gjuričová, Kubička, 2011, s. 91).

Základem úspěšné komunikace v poradenském, edukačním procesu je umění naslouchat. Pracovník OSPOD, který rodiče edukuje by se měl naučit naladit na příjem informací, poslouchat co klient vypráví. Měl by vstupovat do klientova vyprávění v pravý čas a dávat mu najevo, že ho vnímá a věnuje jeho vyprávění pozornost. Důležité je udržovat s klientem přiměřený oční kontakt, slovně i pokyvováním hlavou ho ujišťovat, že ho vnímá. Aktivní naslouchání je třeba cvičit, aby nepůsobilo uměle a klient neztratil důvěru (Procházka, Šmahaj, Kolařík, Lečbych, 2014, s. 114).

Pojmy výchova, edukace bývají často velmi úzce spojovány s obdobím dětství a dospívání. Současné nejmodernější trendy, a to je i edukace rodičů v rámci řešení jejich soudních sporů, ukazují, že tyto pojmy můžeme klidně použít pro edukaci dospělých osob (Slowík, 2016, s. 21).

Důležitá je metoda přesvědčování rodičů, aby měli správné životní názory, styly, hodnoty, v zájmu jejich nezletilých dětí. Jako správný optimista věří klíčový pracovník v možnosti rodičů-klientů, že při profesionálně provedené edukaci jsou schopni jednat v zájmu svých dětí. Prozatímní názory klientů a jejich postoje vnímá jako nedostatečné pro důstojný život ve společnosti. Hledá schůdné možnosti, jak klienty přesvědčit, aby přijali to, co jim doporučuje. Klíčový pracovník zde ovlivňuje názory, postoje, hodnotové orientace a chování klientů ve prospěch řešení problému a v zájmu jejich dětí.

Zdůvodňuje své argumenty, pro i proti, které v potřebné míře prezentuje, koriguje názory klientů tak, aby nastala jejich celková osobnostní připravenost aktivně přistupovat k řešení problému. Důležité je, aby stále posuzoval, zda řešení není v kompetenci jiných odborníků. Využívá také metodu objasňování, kdy prostřednictvím této metody získají klienti náhled na problémovou situaci, na její průběh. Následně pochopí její příčiny, možné následky, možnosti jejího řešení. Tato metoda tak vede k vytváření žádoucích názorů a postojů v procesu řešení problému, k přepracování postoje klienta k problémové situaci jako situaci řešitelné. Při další využívané metodě příkladu, se jedná o ovlivňování člověka člověkem. Ovlivňování vzorem představuje účinný prostředek ke změně v chování klienta, které navozují vlastnosti, chování a jednání druhého člověka. Využití mají pozitivní i negativní příklady. Sociální pracovník zde na příkladech jak pozitivních, tak negativních z praxe sociální práce ovlivňuje klienty, aby pokud možno sami, případně s pomocí příslušných odborníků na základě svých rodičovských kompetencí a svého rodičovství našli cestu, která by byla v nejlepším zájmu jejich dětí.

8 RIZIKA SYNDROMU VYHOŘENÍ U PRACOVNÍKŮ OSPOD

Syndrom vyhoření je termín, se kterým se můžeme setkávat v různých souvislostech. V dnešní době se jedná o stále více uznávané riziko spojené s pracovním výkonem u některých profesí a často zejména hrozí lidem v pomáhajících profesích (Zezulová, 2012, s. 127).

Mezi takto ohrožené profese bezesporu patří i sociální pracovníci pracující na OSPOD. Role sociálního pracovníka OSPOD často není jasná ani pro jeho klienty, rodiny nezletilých dětí. Práce na OSPOD je práce s lidmi a většinou jde o lidi ve vážných rodinných situacích. Taková zátěž snadno může vést u pracovníka, který tyto případy řeší ke vzniku tzv. syndromu vyhoření. Mezi rizikové faktory vzniku vyhoření u sociálních pracovníků především patří samotná příslušnost k profesi, která obsahuje profesionální práci a častý kontakt s lidmi. Dále původně vysoký pracovní entuziasmus, angažovanost a zaujetí pro věc, vysokou empatii, obětavost a zájem o druhé. A v neposlední řadě to je přesvědčení o nedostatečném společenském uznání a ekonomickém hodnocení profese sociálního pracovníka (Elichová, 2017, s. 392).

Zvládání vztahové zátěže je daleko snazší pro pracovníky OSPOD, kteří mají dostatečnou podporu kolegů a mají možnost reflektovat své působení na klienty v rámci supervize (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 2).

Sociální pracovník OSPOD se pohybuje v systému, který na něj má vysoké nároky, přesto není často schopen vyřešit triviální systémové chyby. Úkolem etikety a společenských pravidel celkově je, aby se lidé vzájemně cítili lépe, aby byli schopni spolu lépe vycházet. Různé chyby v komunikaci se lépe vysvětlí a překonají, pokud je zřejmé, že za nimi není hulvátství, neurvalost a bezohlednost. Snažme se najít určitou pestrost v jednání spíše tam, kde je akceptovatelná pro všechny a v rámci určitých domluvených a vzájemně respektovaných pravidel a s ohledem na to, abychom se při většině jednání cítili dobře také my (Holmerová, 2014, s. 252–253).

Prvním krokem jakýchkoli preventivních opatření musí být schopnost si připustit, že se nás problém pojmenovaný syndrom vyhoření může týkat. V případě, že podceníme prevenci, bude pomoc velice obtížná. Když si uvědomíme, že se nás problém vyhoření týká, je čas, aby se začalo s prevencí. Jako jedno důležité preventivní opatření je si

uvědomit, co nám dodává energii. Může to být obyčejná procházka, hudba, hra s dětmi, společné chvíle s partnerem, případně jiná relaxace. Hlavně potřebujeme doslova odventilovat svoje frustrace a obavy, zbavit se tlaku a vyrovnat se s častým nepochopením okolí. Důležitou součástí prevence syndromu vyhoření je také to, abychom se naučili hospodařit se svými vnitřními zdroji a ve výsledku mohli šetřit vlastní rezervy. Důležité je předcházet frustraci tím, že se naučíme poznávat svoje potřeby a vyjadřovat svoje pocity (Zezulová, 2012, s. 129–132).

Velmi důležité je, aby sociální pracovník dokázal reagovat i na své potřeby a aktivně se staral o své zdraví a osobnostní rozvoj, aby byl schopen poskytovat služby na odpovídající úrovni (Elichová, 2017, s. 417).

9 SHRnutí

Téma diplomové práce „Edukační program na OSPOD v rámci Cochemské praxe“ otevírá prostor pro diskuse odborníků. Názor jak soudců, tak pracovníků OSPOD není jednotný. Nicméně se dá na základě zkušeností těch soudů a OSPOD, kteří do své práce převzali prvky Cochemského modelu říct, že tento model je účinnější, dochází k většímu počtu uzavíraných dohod mezi rodiči a k menšímu počtu odvolání proti rozhodnutí soudu. Pro OSPOD edukační program přinesl více práce, bylo zejména potřeba vyčlenit nové specialisty na soudní spory, ale výsledky napovídají, že Cochemský model je účinnější oproti klasickému, dosavadnímu modelu. V současné době probíhá i na nejvyšší úrovni mezi ministerstvy debata, kdy část odborníků již vidí činnost OSPOD podle Cochemského modelu tak specializovaně, že do budoucna nelze vyloučit vyčlenění specialistů na soudní spory z OSPOD a jejich přiřazení na jiná odborná pracoviště. Část soudů již zaměstnává sociální pracovníky z OSPOD jako vyšší soudní úředníky, kteří si ještě před nařízením soudního jednání zvou na základě nařízení soudu rodiče a tyto edukují, tedy provádějí obdobnou činnost jako pracovníci OSPOD. Tito pracovníci soudů na pozici vyšších soudních úředníků však nemohou vykonávat další činnosti, které přísluší výlučně do pravomoci OSPOD. Až čas ukáže, k jakým změnám v opatrovnických soudních řízeních ve věci nezletilých dětí dojde. Důležité je, aby, jak se často bohužel děje, o takto choulostivé záležitosti, která se týká toho nejcennějšího, co každý člověk v životě má, jeho dětí, nerozhodovali pouze úředníci na ministerstvech, ale aby byl dán prostor odborníkům z praxe, kteří soudní spory rodičů nezletilých dětí řeší, a to jak z řad soudců, tak pracovníků OSPOD. Autor této práce tedy z uvedených důvodů považuje za důležité dát v této práci prostor pro co nejobjektivnější posouzení, zejména odborníkům z praxe, kteří mají praktickou zkušenost s oběma modely, tedy jak podle dosavadního, klasického, tak podle Cochemské praxe. Vedl tedy s těmito odborníky z řad sociálních pracovníků OSPOD podrobné rozhovory, které jsou součástí praktické části této práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

10 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V teoretické části práce autor představil podrobně edukační program na OSPOD v rámci Cochemské praxe. Pro tento účel během první části práce nejdříve studoval odborné zdroje ve vztahu k tématu. Konkrétně se jednalo o odborné zdroje, které se zabývají problematikou sociálně-právní ochrany dětí, sociální práce, sociální pedagogiky, mentoringu, mediace, edukace a Cochemské praxe. Dále odborné zdroje mající vztah k rodině, rodinné výchově, poruchám rodin a také k rodině z hlediska krizové intervence a psychologie. Při psaní této části práce čerpal také ze svých osobních zkušeností jako pracovníka OSPOD. V druhé části práce provedl výzkum, kdy jeho hlavním těžištěm byla kvalitativní analýza dat, která byla získána rozhovory se sociálními pracovníky, kteří se danou problematikou na OSPOD zabývají. Při výběru informantů byl uplatněn dostupný výběr, kdy rozhovory byly vedeny s osobami, které se podařilo pro výzkum získat, z tohoto důvodu není možné výběr informantů považovat za reprezentativní, ale za nejlepší výběr za daných možností, tedy nutno ho chápat jako „dostupný výběr“ (Průcha, 2014, s. 111).

Autor chtěl najít odpověď na výzkumnou otázku, kterou si v jejím rámci vymezil. Pro kvalitativní zkoumání je typické, že základní otázky jsou doplňovány a upravovány v průběhu zkoumání, během získávání informací a jejich analýz (Reichel, 2009, s. 64).

S přihlédnutím k citlivosti tématu se autor rozhodl spolupracovat s odborníky, kteří se problematice věnují a mají tedy k danému tématu co říct. Pro co největší objektivnost v posouzení rozdílů, pozitiv, negativ obou postupů řešení soudních sporů rodičů oslovil sociální pracovníky na OSPOD, kteří se věnují jak soudním sporům řešeným dosavadním, klasickým způsobem, tak za pomoci edukace rodičů v rámci Cochemské praxe a mají tak možnost srovnání jak jednotlivých případů mezi sebou, tak také srovnání změn v čase. Vlastní výzkumný soubor čítal 7 informantů. Jejich výběr byl proveden nenáhodně, oslovil příslušné vedoucí OSPOD, a ti mu pomohli s výběrem vhodných informantů vzhledem ke vstupním požadavkům na odbornost těchto sociálních pracovníků. Následně vedoucí OSPOD své podřízené pracovníky, kteří byli ochotni se

výzkumu zúčastnit, uvolnili k jejich rozhovoru. Autor se při výzkumu nepokoušel o genderovou vyváženost informantů – sociálních pracovníků, a to vzhledem ke značné feminizaci této profese. Výzkumu se tedy účastnili 2 pracovníci OSPOD – muži a 5 pracovnic OSPOD – žen. Vzhledem k citlivosti tématu a ochrany osobnosti sociálních pracovníků nejsou v textu uvedena jejich jména ani místo, kde na OSPOD pracují. Zkoumání musí respektovat anonymitu zkoumané osoby, její identita nesmí být odhalena nikomu dalšímu (Reichel, 2009, s. 178).

Každý pracovník, který se výzkumu zúčastnil byl označen číslem. Pokud byl informantem muž, je u čísla příslušného pracovníka uvedeno písmeno „M“. V případě, že se jedná o ženu, je u čísla uvedeno písmeno „Ž“. Za základní metodu sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, jenž se vyznačuje tím, že má připraven soubor otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí (Reichel, 2009, s. 111).

Při správně vedeném rozhovoru by měli oba, jak tazatel, tak účastník, cítit rovnocennou komunikaci. Stěžejní zásadou kvalitativního zkoumání je jeho otevřenost, tedy otevřenost ke zkoumaným objektům, otevřenost ke zkoumané situaci a jako otevřenost v přístupu k ní (Reichel, 2009, s. 65).

Musíme si uvědomit, že otevřenost vůči zkoumaným osobám též představuje být k nim upřímný a chovat se eticky (Reichel, 2009, s. 67).

Úkolem tazatele je jasně sdělit, které informace vyžaduje a poskytnout účastníkovi informaci o smyslu otázky (Hendl, 2008, s. 52).

Pro záznam dat byla zvolena metoda „tužka a papír“. Před každým rozhovorem byly na vytištěném archu připraveny otázky a v průběhu rozhovoru byla výpověď informantů co nejpodrobněji zaznamenávána do připraveného archu. Tato forma zápisu rozhovoru byla zvolena z důvodu ochrany soukromí informantů. Ta je nutná zejména z důvodu, že sociální pracovníci jsou, i vzhledem ke svým zkušenostem, velmi citliví na ochranu své osobnosti. Jak si již dopředu autor této práce zjistil, většina informantů v případě použití zejména audio záznamu by se odmítla výzkumu účastnit. V závěru své práce autor zanalyzuje závěry, ke kterým během své diplomové práce došel. Dále pak zhodnotí, zdali došlo k dostatečnému naplnění vytyčených cílů a k přesvědčivému zodpovězení výzkumné otázky.

11 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit současný pohled příslušných odborníků, sociálních pracovníků, kteří se na OSPOD zabývají soudními spory rodičů, na edukační program OSPOD v rámci Cochemské praxe. Zjistit jejich zkušenosti, názory, pocity a vnímání tohoto programu a jejich případná doporučení pro ještě účinnější edukaci rodičů v rámci Cochemské praxe. Dále zjistit, jaké podstatné rozdíly příslušní odborníci vnímají u soudních sporů, které jsou řešeny dosavadním, klasickým, způsobem a ty, které jsou řešeny v rámci Cochemské praxe. Dále zjistit, jaká doporučení by dali odborníci rodičům v případě jejich nedostatečné rodičovské komunikace na záležitostech jejich dětí a jiných problémech spojených s výchovou a výživou jejich nezletilých dětí a jak rodiče na odbornou pomoc reagují. Dále také zjistit, zda dle zkušeností odborníků, když rodiče přicházejí poprvé na OSPOD, mají dostatečné množství vědomostí o svých rodičovských právech, povinnostech a kompetencích. Dále zjistit, jak rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD o transparentnost, otevřenost a vstřícnost a respekt k jejich časovým možnostem při snaze pracovníků OSPOD řešit co nejdříve jejich náročnou životní situaci. Zjistit také, jaké jsou pozitivní/negativní zkušenosti sociálních pracovníků, kteří pracují na OSPOD z počátku společné edukační schůzky, kdy dochází k navázání důvěry s rodiči, která je rozhodující pro další úspěšnou spolupráci. Zda provádí, jak často a z jakých důvodů při soudních sporech rodičů tolik sledované sociální šetření v místě bydliště rodiny, kde žijí nezletilé děti. Dále zjistit, co sami sociální pracovníci, kteří pracují na OSPOD, považují za největší nedostatky z oblasti postupů sociální práce s rodinou při soudním sporu rodičů. Dále také zjistit, zda a když ano, kdy dochází k vyhodnocování situace nezletilých dětí ze strany OSPOD. Zjistit, jak pracovníci OSPOD hodnotí spolupráci s dalšími odborníky v rámci interdisciplinární spolupráce a jak hodnotí činnost soudů při projednávání věci dosavadním, klasickým způsobem a podle Cochemské praxe. V neposlední řadě také zjistit, jak pracovníci OSPOD, kteří pracují na problematice soudních sporů vnímají případné riziko syndromu vyhoření a jak jsou spokojeni s podmínkami pro výkon jejich pracovní činnosti.

12 POPIS AKTUÁLNÍHO STAVU

Není-li na straně obou rodičů alespoň minimální vůle vyřešit spor smírně, nedokáže je OSPOD, i přes maximální snahu, při jejich edukaci úspěšně zapojit. Je zde sice možnost nařídít jim poradenskou péči nebo nařídít setkání s mediátorem, ale v případě, že rodiče nechtějí vyřešit svůj spor smírně, se i tato opatření nutně jeví jako málo účinná, neboť méně motivovaný rodič se nezapojí aktivně a ze strany pomáhajících profesí musí být vynakládáno intenzivní úsilí na to, aby se tohoto rodiče pro spolupráci podařilo získat, a výsledek je tak značně nejistý. Soudy, jež nevyužívají opatrovnické řízení Cochemského typu, žádají OSPOD o prošetření rodinných poměrů rodičů dětí a šetření i v jejich domácnostech. Výstupem je poté zpráva, která se někdy omezuje na naprosto nedůležité informace, jako je třeba popis domácnosti, a to často nevyovídá nic o vztahu dětí k rodičům, jejich potřebách, přáních a případné možné porušování jejich práv ze strany jiných osob. Dochází tak k šetření, porovnávání a bezděčnému podporování konfliktu. V případě jenom standardního prošetřování poměrů při sporu rodičů má každý z rodičů potřebu obhájit svá přání a představy o budoucím životě, a tudíž se snaží sám sebe vyličit v dobrém světle a druhého rodiče častokrát očerňuje. Očerňovaný rodič následně cítí potřebu se obhájit a vůči druhému rodiči se vymezuje ještě ostřeji. Ještě před zahájením opatrovnického soudního řízení tak oba rodiče úmyslně přistupují k tomu, že jednají konfrontačně, ne smírně cestou. Je zapotřebí také říct, že i když se všichni ze zúčastněných profesionálů snaží vykonat v rámci svých možností maximum, často naráží na zákonné hranice své profese a někteří rodiče toho dokážou patřičně zneužít k různým manipulacím, k protahování řízení a dokážou využít slepá místa systému ve svůj vlastní prospěch, bez zřetele na zájmy vlastních dětí. Tady platí, že v případě, že odborníci, a to zejména soud, OSPOD, poskytovatelé sociálních služeb, mediátoři, soudní znalci, neziskové organizace, jiné státní orgány i advokáti ukážou rodičům, že spolu navzájem komunikují a v dostatečné míře se respektují, potom jdou rodičům, dá se říct, příkladem a je výrazně větší naděje, že se rodiče ve své rodičovské roli začnou vzájemně chápat a respektovat. Nejzákladnějším dosažením blaha a prospěchu pro jejich děti je schopnost obou rodičů dobré vzájemné rodičovské komunikace na všech záležitostech, které se týkají jejich dětí. Všichni by měli mít stále na paměti, že děti mají právo participovat na rozhodnutích, která se jich bezprostředně

týkají, děti by neměly být ve sporu svých rodičů neúměrně zatěžovány a neměla by na ně být přenášena odpovědnost za rozhodnutí, jež musí učinit jejich rodiče. Všichni zúčastnění odborníci jsou povinni mít při své práci stále na mysli nejlepší zájem dětí, jejich blaho a prospěch a v případě, že se rodiče nedokážou spolu navzájem dohodnout na záležitostech svých dětí, ale oba o ně jeví zájem, chtějí se podílet na péči o ně, jsou povinni mít na paměti, že dětem pomůže nejlépe, jestliže pomůžou jejich rodičům deeskalovat jejich konflikt. Následky nezvládnutého rozchodu rodičů mohou všechny zúčastněné negativně poznamenat, a zvláště negativně poznamenat i budoucí vztahy zúčastněných osob. Rodiče potřebují, aby byli respektováni ve své rodičovské roli, zároveň potřebují být oba ujišťováni, že jsou stejně důležití pro své děti a oba mají v jejich životě své místo. Odborníci jsou povinni dát rodičům důvěru, že s jejich pomocí zvládnou svůj vzájemný konflikt vyřešit. Právě oni to budou, kdo pomůže rodičům domluvit se v zájmu jejich společných dětí. Odborníci rodiče přivádí k rozhodnutí, že je především na nich samých, aby rozhodovali o budoucím životě svých dětí. Stát zasahuje do řešení situace až v případě, že rodiče svou rodičovskou roli nezvládají a zde vstupuje do sporu rodičů soud a OSPOD, aby hájili zájem, blaho a prospěch jejich dětí. Následně dochází k vyhodnocení situace rodičů, kteří se ocitají v krizové životní situaci a bojují o své děti a dle toho také vypadá jejich chování, kdy se nakonec často nechovají, zaslepeni nesmyslným bojem s druhým rodičem, v nejlepším zájmu svých vlastních dětí. Základním úkolem všech zúčastněných odborníků je vést rodiče k jejich rodičovské odpovědnosti a stále jim připomínat potřeby jejich dětí a důsledky možných dopadů rozpadu rodiny na děti, zvláště v případě, jestliže rodiče situaci nezvládnou. S rodiči by v případě jejich nedohody na záležitostech jejich dětí mělo být pracováno co nejdříve, než dojde k eskalaci jejich rodičovského konfliktu a než začne rodič využívat děti jako prostředek boje s druhým rodičem a zneužívat tak svou rodičovskou odpovědnost. Důležité je, aby OSPOD nenechal na sebe přenášet odpovědnost za zprostředkování komunikace mezi rodiči. Aby mohl s rodiči efektivně pracovat a obhájit svůj postoj, je podstatné porozumět motivům chování rodičů. Mezi základní zásady práce s rodiči patří sdělovat jim, že oba jsou pro své děti stejně důležití a jsou povinni se chovat ku prospěchu vlastních dětí a jsou povinni přizpůsobovat se potřebám svých dětí. Rodiče mají ke svým dětem hlavně povinnosti a až poté práva, a hlavně děti mají právo na oba své rodiče, jejich péči a mají právo na dětství bez toho, aby byly zatěžovány partnerským a rodičovským

konfliktem vlastních rodičů. Základním problémem na straně rodičů je, že se někdy především zajímají o sebe, a ne tolik o své děti, svá rodičovská práva, odpovědnost a povinnosti vůči dětem. Rodiče se za této situace neobejdou bez pomoci někoho jiného, kdo jim pomůže se spolu dohodnout a vysvětlit, že se spolu nedomlouvají kvůli sobě, ale v nejlepším zájmu vlastních dětí.

13 KVALITATIVNÍ PŘÍSTUP K VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Aby bylo možno nadále šířit povědomí o potenciálu Cochemské praxe v naší republice, je také nutné na základě praktických zkušeností příslušných odborníků si nejdříve představit změny, které by dle jejich pracovních zkušeností mohly napomoci jejímu dalšímu rozšiřování. Podle modelu Cochemské praxe u nás stále ještě pracuje menší část soudů a k nim přidružených příslušných odborníků v rámci interdisciplinární spolupráce a aplikace modelu je na těchto soudech v různých fázích. Ačkoli by cíle těchto odborníků měli mít stejný základ, tedy snahu dovést rodiče k rodičovské komunikaci o záležitostech jejich nezletilých dětí a jejich samotnému nalezení dohody, která by byla co nejvíce ve prospěch všech zúčastněných, ale zejména jejich nezletilých dětí, ne vždy tomu tak je. Jednotlivé soudy a OSPOD mají edukační programy, které jsou inspirované Cochemskou praxí, které si podle svých zkušeností a podmínek upravují tak, aby jejich práce byla co nejvíce efektivní. Doslova „za běhu“ na základě zkušeností si tak jednotlivé OSPOD své programy upravují. Problematika řešení soudních sporů rodičů podle modelu Cochemské praxe je u nás doslova stále ještě „v plenkách“, a tak je nutností, aby příslušní odborníci se o své zkušenosti dokázali podělit s těmi, kteří ještě váhají, zda podle tohoto modelu mají také při soudních sporech rodičů jednat. Dá se říct, že Cochemská praxe je u nás šířena zásluhou nadšení a odhodlání části soudců, pracovníků OSPOD a také advokátů. V celém procesu je zásadní, jakým způsobem funguje při řešení problémů ohledně soudních sporů rodičů lidský faktor. Je nutné přesvědčení všech zúčastněných pracovníků a jejich víra ve spolupráci a ve funkčnost ostatních podílejících se odborníků. Je jasné, že bez spolupráce celý systém pozbývá smyslu. Co trápí pracovníky OSPOD při jejich práci, co by pomohlo zefektivnit jejich fungování a případně nastínit směr kterým by se mohla jejich práce ubírat, krom jiných otázek byla problematika, na kterou byly při rozhovorech pracovníci OSPOD dotazováni. Pokud se při zkoumání dostáváme do styku s konkrétními osobami, je naším hlavním úkolem dozvědět se, jak chápou různé prvky, procesy apod., které tvoří zkoumanou situaci (Reichel, 2009, s. 66).

14 VÝZKUMNÝ ZÁMĚR

Cílem diplomové práce je zanalyzovat a představit edukační program na OSPOD v rámci Cochemské praxe. Dále porovnat dosavadní, klasický model s novým inspirovaným Cochemskou praxí. Hlavním výzkumným záměrem v druhé části práce bylo za pomoci polostrukturovaných rozhovorů zjistit, jaká doporučení by dali sociální pracovníci jako informanti, kteří pracují na OSPOD na problematice soudních sporů a mají tedy co říct k danému tématu, pro ještě účinnější edukaci rodičů. Za tímto účelem byli jako informanti vybráni k rozhovorům pracovníci OSPOD, kteří pracovali a pracují na OSPOD na problematice soudních sporů rodičů a měli možnost zastupovat jako kolizní opatrovníci nezletilé děti u soudního řízení podle dosavadní, klasické praxe a rovněž podle postupu, který je inspirován Cochemskou praxí. Autor se pokusil najít odpověď na základní výzkumnou otázku: „Jaká doporučení by dali odborníci, kteří se problematikou soudních sporů na OSPOD zabývají pro ještě účinnější edukaci rodičů v rámci Cochemské praxe?“, kterou si v jejím rámci vymezil. Pro zpracování této práce byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Kvalitativním typem výzkumu nelze popsat sociální realitu obecnými zákonitostmi, ale jenom skutečnosti účinné pro zkoumaný vzorek, což je určitým handicapem kvalitativního výzkumu (Hendl, 2008, s. 61).

Klady kvalitativního výzkumu Hendl spatřuje v získání podrobného popisu a pohledu jedince nebo skupiny, v tom, že je možné dobře reagovat na situace, navrhnout teorie (Hendl, 2008, s. 153).

14.1 Výzkumné otázky

- 1) Jaká doporučení byste dal/a pro ještě účinnější edukaci rodičů v rámci Cochemské praxe?
- 2) Jaké podstatné rozdíly vnímáte u soudních sporů, které jsou řešeny dosavadním, klasickým, způsobem a ty, které jsou řešeny v rámci Cochemské praxe?
- 3) Co je pro vás měřítkem úspěšnosti při podpoře rodiny?

- 4) Uved'te případná pozitiva/negativa, kdy OSPOD hovoří při soudních sporech rodičů s jejich nezletilými dětmi.
- 5) Jak na základě Vašich zkušeností rodiče vnímají snahu OSPOD o získání názoru nezletilých dětí (participace dětí na rozhodnutí, která se jich týkají)?
- 6) Jak podle vás rodiče oceňují schopnost pracovníků OSPOD komunikovat s jejich dětmi?
- 7) Stalo se Vám a jak často se případně stává, že by někteří rodiče projevili schopnost sebereflexe, když zpětně uznávají kroky pracovníka OSPOD a zda při dosavadní, klasické metodě řešení soudních sporů, nebo při metodě dle Cochemské praxe?
- 8) Jaké máte zkušenosti se společnou edukační schůzkou s rodiči na OSPOD, pozitiva a negativa oproti dosavadní, klasické metodě (zpráva o aktuálních poměrech)?
- 9) Doporučujete rodičům, a když ano, tak jaké, odborníky v rámci poradenství/edukace na OSPOD a jak často?
- 10) Doporučujete rodičům v případě jejich nedostatečné komunikace o záležitostech jejich dětí a jiných problémech spojených s výchovou, výživou jejich nezletilých dětí odbornou pomoc a reagují rodiče na doporučení pozitivně, či ji musíte nařídit?
- 11) Na základě Vašich pracovních zkušeností, když rodiče přicházejí ke společné edukační schůzce na OSPOD, mají dostatečné množství vědomostí o svých rodičovských právech, povinnostech a kompetencích?
- 12) Jak často se Vám stává, že se rodiče v případě svých pozdějších neshod na důležitých záležitostech svých dětí vrací na OSPOD s žádostí o pomoc a jaký uvádí důvod?
- 13) Stává se Vám, že se rodiče při neshodě na určité důležité záležitosti svých dětí, na základě předešlé pozitivní zkušenosti z edukace, na OSPOD vrací, než aby podávali návrh k soudu?
- 14) Jak rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD o transparentnost, otevřenost a vstřícnost ke klientům a respekt k jejich časovým možnostem při snaze řešit co nejdříve jejich náročnou životní situaci?
- 15) Jak rodiče hodnotí na základě Vašich zkušeností snahu, kdy jsou při společné schůzce edukováni, vedeni k dohodě, ale nejsou nuceni do rozhodnutí?

- 16) Jaké jsou Vaše pozitivní/negativní zkušenosti z počátku společné edukační schůzky, kdy dochází k navázání důvěry s rodiči, která je rozhodující pro další úspěšnou spolupráci?
- 17) Jak často a z jakých důvodů provádíte při soudních sporech rodičů sociální šetření v místě bydliště rodiny (nezletilých dětí)?
- 18) Co považujete za největší nedostatek z oblasti postupů sociální práce (včasnost pomoci, nevhodně zvolené konkrétní odborné pracoviště, případně svůj postup ve věci, či jiný), v případě, kdy edukace rodičů nebyla úspěšná, či byla úspěšná jen částečně?
- 19) V případě složitých soudních sporů děláte vyhodnocení případu sami, nebo za pomoci dalších odborníků?
- 20) Využíváte pomoci při řešení složitých případů formou případové konference, supervize, setkání nad případem za účasti odborníků, poradách oddělení, či jiné?
- 21) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími odborníky, kteří se kolem pomoci rodině pohybují, pozitivně či negativně, a uveďte případná pozitiva i negativa, zde zejména zda se vyskytují nějaké problémy ve spolupráci mezi odborníky, případně v kvalitě poskytovaných služeb, koordinaci práce, předávání informací apod.?
- 22) Jak hodnotíte činnost soudů, kteří věci projednávají dle Cochemské praxe (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?
- 23) Jak hodnotíte činnost soudů, kteří věci projednávají dosavadním, klasickým, způsobem (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?
- 24) Vnímáte nějakou změnu jednání, chování ze strany rodičů při postupu OSPOD podle dosavadního, klasického, způsobu a na základě Cochemské praxe?
- 25) Jak vnímáte případné riziko syndromu vyhoření, které je spojené s vysokou mírou pracovního zatížení u pracovníka OSPOD?
- 26) Jak jste spokojeni s podmínkami pro výkon práce (materiální a technické zabezpečení, metodické vedení)?

15 ANALÝZA ODPOVĚDÍ INFORMANTŮ NA POLOŽENÉ OTÁZKY PŘI ROZHOVORECH

1) Jaká doporučení byste dal/a pro ještě účinnější edukaci rodičů v rámci Cochemské praxe?

Dle názoru většiny informantů je současný model edukace rodičů, který je inspirován Cochemskou praxí na jejich odděleních dostačující. Práci by jim usnadnilo, kdyby v případě soudního sporu rodičů a jejich nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí měli rodiče zákonnou povinnost absolvovat ještě před jednáním soudu na OSPOD společnou edukační schůzku a soud by tak nemusel vydávat o této povinnosti samostatné usnesení. Práci by OSPOD také usnadnilo, kdyby rodiče v případě jejich nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí měli zákonnou povinnost absolvovat terapii a případně mediaci, a to formou, která by byla zakotvena v rodinném právu a teprve poté, kdyby ani po využití této pomoci rodiče nebyli dohody schopni, měli by možnost podat k soudu svůj návrh. Pracovníci OSPOD by také přivítali ještě intenzivnější a propracovanější spolupráci všech zainteresovaných odborníků.

2) Jaké podstatné rozdíly vnímáte u soudních sporů, které jsou řešeny dosavadním, klasickým, způsobem a ty, které jsou řešeny v rámci Cochemské praxe?

Zde se všichni zúčastnění informanti shodli, že při dosavadním, klasickém, postupu se pracovníkům OSPOD jen velmi obtížně dařilo udržet svou roli a často se stali dalším z aktérů rodičovského sporu. Potom se rodičům dříve či později mohlo jevit, že s jedním rodičem jsou v koalici proti druhému rodiči. Tím také docházelo ke stížnostem rodičů na pracovníky OSPOD. V postupu dle Cochemské praxe je role OSPOD ohraničena a je zaměřena výlučně na děti, nikoli na lepší a horší vlastnosti každého z rodičů. S rodiči se stává OSPOD partnerem, dalším účastníkem řízení. OSPOD při využití tohoto modelu nepřebírá za rodiče na sebe jejich rodičovskou odpovědnost a kompetence, jako se tomu stávalo u dosavadního, klasického, modelu. Při společné edukační schůzce za účasti všech stran je vytvořen prostor ke sdílení názorů, hledání společného řešení a často je výsledkem dohoda rodičů. Podle postupu, který je inspirován Cochemskou praxí jsou rodiče na OSPOD seznámeni s průběhem soudního řízení, ze strany OSPOD je prováděna jejich edukace, která je méně formální než samotné soudní

řízení. Při využití postupu dle Cochemské praxe došlo dle informantů ke zvýšení podílu dosažených dohod mezi rodiči, byla tak eliminována represivní role státu a došlo tak k posílení rodičovské odpovědnosti a k vyšší participaci nezletilých dětí na rozhodnutích, která se jich týkají. Dohoda rodičů vede dle informantů k narovnání vztahů mezi rodiči a utvoří prostor pro budoucí pozitivní péči o jejich nezletilé děti. Pracovníci OSPOD se také shodli, že postup podle Cochemské praxe je přehledný a transparentní pro všechny zúčastněné strany.

3) Co je pro vás měřítkem úspěšnosti při podpoře rodiny?

Pro informanty jako pracovníky OSPOD je měřítkem úspěšnosti při podpoře rodiny úspěšná pomoc při nalezení shody mezi rodiči, jakožto nositeli rodičovské odpovědnosti, kdy jsou rodiče schopni spolu komunikovat a dochází k pozitivnímu vývoji dětí. Pracovníci OSPOD si uvědomují, že těžko lze při rozchodu rodičů hovořit o spokojených dětech, ale v případě úspěšné dohody může být nová „rodinná“ situace nastavena tak, že bude zaručen jejich pozitivní vývoj a dojde k co největšímu omezení negativních dopadů na děti a na konci soudního sporu rodičů zůstane dětem zachováno jejich dětství. Měřítkem úspěšnosti je rovněž pro pracovníky OSPOD situace, kdy po provedené edukační schůzce rodiče z OSPOD odcházejí s poděkováním a spokojeni.

4) Uveďte případná pozitiva/negativa, kdy OSPOD hovoří při soudních sporech rodičů s jejich nezletilými dětmi?

Zde se pracovníci OSPOD jako informanti shodli, že pozitivní je, že se mohou setkat s dětmi, zjistit co nejobjektivněji jejich názor, přání, vztahy k rodičům a širšímu příbuzenstvu. Pracovník OSPOD může také v případě potřeby zajistit pro děti odbornou podporu a přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem jim vysvětlit vše důležité mající vztah k soudnímu řízení v případě, že toho nebyli schopni jejich rodiče. Odborně provedeným pohovorem se může pracovník OSPOD od dětí také dozvědět důležité informace, které děti svým rodičům z důvodu loajality, ohleduplnosti či z pouhého strachu neřeknou. Mezi negativa dle pracovníků OSPOD patří, že je tak vytvářen tlak na děti, na jejich názor. Pohovor také může být zkreslený okamžitou náladou dětí a svým způsobem dochází k vměšování do záležitostí rodiny, která často dokáže problém vyřešit sama. Mezi negativa také dle pracovníků OSPOD patří, že již samo pozvání k pohovoru může v rodičích v některých případech vyvolat jejich reakci, kdy se svými dětmi manipulují. Při pohovoru se pracovníci OSPOD musejí chovat s pokorou a respektem

k rodině. Negativní je, že vůbec k pohovoru musí dojít, že rodiče spolu nedokážou komunikovat o záležitostech svých dětí a děti musejí být zatahováni do sporu svých rodičů.

5) Jak na základě Vašich zkušeností rodiče vnímají snahu OSPOD o získání názoru nezletilých dětí (participace dětí na rozhodnutí, která se jich týkají)?

Dle informantů jako pracovníků OSPOD to rodiče často vnímají jako „nutné zlo“, součást jejich soudního sporu. Někteří s pohovorem souhlasí, někteří ne, ale všichni doufají, že děti podpoří jejich verzi konfliktu. Někdy rodiče nepřijmou názor svých dětí, a to přes to, že je v jejich nejlepším zájmu, a jednají přímo proti tomuto názoru. Rodiče chtějí vědět, co by jejich děti chtěly, přitom si však neuvědomují, že to by měli vědět oni sami, protože rodič by měl sám vědět, co je pro jeho děti nejlepší a tomu také přizpůsobit své jednání. Řada rodičů však považuje tento postup pracovníků OSPOD jako přínosný a při následné edukační schůzce s rodiči jej pozitivně kvitují.

6) Jak podle vás rodiče oceňují schopnost pracovníků OSPOD komunikovat s jejich dětmi?

Dle informantů, to většinou rodiče vnímají jako součást jejich soudního sporu při úpravě poměrů k jejich nezletilým dětem. Bezprostředně po provedení pohovoru nejsou k němu ze strany rodičů negativní ohlasy, protože při pohovoru pracovníci OSPOD děti nijak netraumatizují a děti se ke svým rodičům vrací v dobré náladě. Při následné edukační schůzce však někdy mají rodiče snahu vysvětlovat sdělení dětí po svém, že to děti myslely jinak. Stále však zůstává část rodičů, kteří si vůbec nepřejí, aby OSPOD vstupoval do kontaktu s jejich dětmi. Tito rodiče zastávají názor, že na to OSPOD nemá právo a že pouze jejich názor je ten správný, podle kterého se musí všichni, tedy OSPOD i jejich děti, řídit.

7) Stalo se Vám a jak často, že by někteří rodiče projevili schopnost sebereflexe, když zpětně uznávají kroky pracovníka OSPOD a zda při dosavadní, klasické metodě řešení soudních sporů, nebo při metodě dle Cochemské praxe?

To se dle informantů stává zvláště při postupu podle Cochemské praxe, a nejen ze strany rodičů, ale i jejich právních zástupců. Odborníci se shodují, že při postupu podle Cochemské praxe a zejména, když je kvalitně provedená edukace rodičů, bývá jejím výsledkem společná dohoda na záležitostech jejich nezletilých dětí. Při postupu dle

Cochemské praxe se rodiče na OSPOD také někdy vracejí, když potřebují znovu pomoci s novou dohodou, aby nemuseli chodit k soudu. Rodiče tak postupují, když mají pozitivní zkušenost s předchozím jednáním na OSPOD.

8) Jaké máte zkušenosti se společnou edukační schůzkou s rodiči na OSPOD, pozitiva a negativa oproti dosavadní, klasické metodě (zpráva o aktuálních poměrech)?

Všichni oslovení odborníci v postupu podle Cochemské praxe vidí pouze pozitiva, na rozdíl od postupu dosavadního, klasického. Rodiče oceňují především transparentnost při jednání, dále že spolu mohou vést dialog, mohou na sebe okamžitě reagovat a mohou slyšet odborný názor pracovníků OSPOD jako opatrovníků jejich nezletilých dětí. Rodiče se navzájem slyší, odpovídají si, ihned bez hádek mohou na sebe reagovat, což předtím většinou nedokázali. Většinou jsou schopni se dohodnout na péči o své děti a často je rozděluje pouze otázka výše vyživovací povinnosti. Rodiče při schůzce váží svá slova, dokážou většinou udržet společenský status. Při edukační schůzce nedochází k hádkám, pod odborným vedením pracovníků OSPOD se jedná věcně. OSPOD dostává při společné edukační schůzce informace najednou od obou rodičů a rodiče tak mají menší prostor pro „programovou“ úpravu svých vyjádření. Dochází k eliminaci negativních dopadů plynoucích ze soudních sporů rodičů nezletilých dětí na jejich děti.

9) Doporučujete, a případně jaké, odborníky rodičům v rámci poradenství/edukace na OSPOD a jak často?

Dle sdělení informantů další odbornou pomoc svým klientům doporučují pracovníci OSPOD poměrně často. Jedná se zejména o odbornou pomoc v případě, že se rodiče nedokážou spolu dohodnout na důležitých záležitostech svých dětí, nedostatečně spolu komunikují, či jejich kooperace není plně funkční. Jedná se zejména o odborníky z poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, terapie, mediace, rodinné mediace.

10) Doporučujete rodičům v případě jejich nedostatečné komunikace o záležitostech jejich dětí a jiných problémech spojených s výchovou, výživou nezletilých dětí odbornou pomoc a reagují rodiče na doporučení pozitivně, či pomoc musíte nařídit?

Dle oslovených informantů rodiče na doporučenou pomoc reagují většinou pozitivně a když jim přínos této pomoci dokážou pracovníci OSPOD náležitě vysvětlit, nestává se, že by reagovali negativně. Od doby, kdy pracovníci OSPOD postupují podle

modelu, který je inspirován Cochemskou praxí, tedy za dobu 3 let ze všech 7 zúčastněných informantů musela odbornou pomoc nařídit pouze jedna pracovnice, a to v jednom jediném případě.

11) Na základě Vašich pracovních zkušeností, když rodiče přicházejí ke společné edukační schůzce na OSPOD, mají dostatečné množství vědomostí o svých rodičovských právech, povinnostech a kompetencích?

Dle názoru informantů rodiče, když přicházejí ke společné edukační schůzce na OSPOD, většinou nemají dostatečné informace a když je mají, bývají někdy zkreslené, a to i od jejich právních zástupců, kteří většinou nehájí zájem nezletilých dětí, ale pouze zájem svého klienta, jednoho z rodičů. Rodiče přicházejí na OSPOD a nemají představu o možnostech úpravy poměrů, typu péče, výživném a vůbec o tom, jak probíhá samotné soudní řízení.

12) Jak často se Vám stává, že se rodiče v případě svých pozdějších neshod na důležitých záležitostech svých dětí vrací na OSPOD s žádostí o pomoc a jaký uvádí důvod?

Dle odpovědí informantů se někdy stává, že se rodiče s žádostí o pomoc na OSPOD obrací opakovaně. Zejména v případech, kdy se spolu nedokážou dohodnout na důležitých záležitostech svých dětí, např. když jeden z rodičů nedodrží soudem stanovený styk s dětmi, když dohoda, kterou spolu uzavřeli nefunguje, neshodnou se spolu na výši vyživovací povinnosti k nezletilým dětem nebo jeden z rodičů nechce udělit souhlas druhému rodiči s vycestováním s dětmi do zahraničí. Jako důvod uvádějí, že jim OSPOD dokázal již v minulosti pomoci dojít k dohodě, a tak věří, že jim dokáže pomoci i u současné neshody. Tito rodiče věří zkušenostem pracovníků OSPOD a snaží se vyhnout soudnímu řízení.

13) Stává se Vám, že se rodiče při neshodě na určité důležité záležitosti svých dětí, na základě předešlé pozitivní zkušenosti z edukace na OSPOD vrací, než aby podávali návrh k soudu?

Na tuto otázku odpověděli všichni informanti jako pracovníci OSPOD stejně, že se jim stává, že se rodiče na základě předchozí pozitivní zkušenosti ze společné schůzky na OSPOD vrací a využívají nabídnutou jejich edukaci jako pomoc OSPOD, případně doporučení pracovníků OSPOD na pomoc ze strany dalších odborníků v rámci

interdisciplinární spolupráce příslušných odborníků. Toto řešení svého rodičovského sporu upřednostňují před podáním nového návrhu k soudu.

14) Jak rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD o transparentnost, otevřenost a vstřícnost ke klientům a respekt k jejich časovým možnostem při snaze řešit co nejdříve jejich náročnou životní situaci?

Dle vyjádření všech odborníků rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD o pomoc při řešení jejich rodičovského konfliktu většinou pozitivně a jejich snahu oceňují. Pouze výjimečně se stává, že jeden z rodičů jejich společnou edukační schůzku na OSPOD bojkotuje a rovněž výjimečně se stává, že rodiče s OSPOD nespolupracují vůbec.

15) Jak rodiče hodnotí na základě Vašich zkušeností snahu, kdy jsou při společné schůzce edukováni, vedeni k dohodě, ale nejsou nuceni do rozhodnutí?

Dle vyjádření všech informantů, rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD při společné edukační schůzce, kdy jsou vedeni k jejich dohodě, kladně. Rovněž pozitivně hodnotí, že do dohody nejsou ze strany pracovníků OSPOD nuceni, ale je jim dán prostor, aby si vše mohli rozmyslet, nebo případně probrat se svými právními zástupci.

16) Jaké jsou Vaše pozitivní/negativní zkušenosti z počátku společné edukační schůzky, kdy dochází k navázání důvěry s rodiči, která je rozhodující pro další úspěšnou spolupráci?

V odpovědi na tuto otázku informanti úplně jednotní nebyli. Většinou se shodli, že důvěryhodnost a profesionalita pracovníků OSPOD je základem úspěšného provedení edukační schůzky. Dále záleží na osobnosti a schopnostech každého pracovníka OSPOD, aby dokázal rodiče náležitě při edukaci vést. Informanti zpočátku většinou vnímají ze strany rodičů nedůvěru, odtažitost a ostražitost, která však v průběhu společné edukační schůzky často opadne. Podle pocitů některých informantů vnímají navázání důvěry jako důležitou součást edukační schůzky. Jeden informant však odpověděl, že spíše nevnímá, že by docházelo k navázání důvěry, a to vysvětlil tím, že se jedná o jednání na úřadě, který má vrchnostenské postavení vůči rodičům.

17) Jak často a z jakých důvodů provádíte při soudních sporech rodičů sociální šetření v místě bydliště rodiny (nezletilých dětí)?

Podle sdělení informantů v případě dosavadního, klasického, postupu prováděli sociální pracovníci na OSPOD sociální šetření v místě bydliště rodiny nezletilých dětí prakticky u každého případu. Při soudních sporech v rámci Cochemské praxe, provádí

OSPOD tato šetření podstatně méně často, a to pouze když z vyhodnocení situace dětí vyplyne, že by se mohlo jednat o děti ohrožené podle § 6 ZSPOD. Dále je to v případech, když jeden rodič poukazuje na nevhodné bytové podmínky pro děti u druhého rodiče, případně na žádost jiného OSPOD na základě tzv. dožadání, kdy nepřísluší dožadovanému OSPOD hodnotit důvodnost dožadovaného sociálního šetření v rodině.

18) Co považujete za největší nedostatek z oblasti postupů sociální práce (včasnost pomoci, nevhodně zvolené konkrétní odborné pracoviště, případně svůj postup ve věci, či jiný), v případě, kdy edukace rodičů nebyla úspěšná, či byla úspěšná jen částečně?

Na tuto otázku informanti uváděli více důvodů. Nejčastěji zmiňovaným však byla nejednotnost postupů v rámci opatrovnických soudních řízení, zde zejména dlouhé termíny u soudu, než dojde k jednání, časté odročování soudních jednání i v případech, že dohoda rodičů není možná a na místě by mělo tedy co nejdříve následovat autoritativní rozhodnutí soudu. Dále to jsou dle informantů případy, kdy soudní spory protahují sami rodiče či jejich právní zástupci, a to z různých důvodů. Informanti by také přivítali více času, který by soud poskytl rodičům pro využití odborné pomoci a včasnost poskytované pomoci.

19) V případě složitých soudních sporů děláte vyhodnocení případu sami, nebo za pomoci dalších odborníků?

Zde se všichni informanti shodli, že vyhodnocení individuálního plánu ochrany dítěte provádí klíčový pracovník případu. K vyhodnocení však potřebuje řadu informací, které získává většinou formou dožadání v rámci interdisciplinární spolupráce se všemi zainteresovanými odborníky. Dále oslovuje pediatry a ve složitých případech pořádá případové konference.

20) Využíváte při řešení složitých případů pomoc formou případové konference, supervize, setkání nad případem za účasti odborníků, poradách oddělení či jiné?

Na tuto otázku odpověděli všichni informanti stejně, že při řešení složitých případů využívají uvedenou pomoc a nejčastěji využívanou pomocí jsou rady v rámci oddělení a konzultace s kolegy či vedoucí OSPOD.

21) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími odborníky, kteří se kolem pomoci rodině pohybují, zda pozitivně a když negativně, tak zde zejména zda se vyskytují nějaké problémy ve spolupráci, případně kvalitě poskytovaných služeb, koordinaci práce, předávání informací apod.?

Zde všichni informanti sdělili, že spolupráci s dalšími odborníky v rámci interdisciplinární spolupráce hodnotí ve většině případů pozitivně. Někdy však bývá problém v časové dostupnosti odborné pomoci a někdy se vyskytnou zařízení, kde spolupráce není příliš efektivní. Bezesporu výhodou však je, že v Praze je větší možnost výběru z těchto poskytovaných služeb než na menších městech, kde často bývá nedostatek zejména poraden a mediátorů.

22) Jak hodnotíte činnost soudů, které věci projednávají dle Cochemské praxe (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?

V odpovědi na tuto otázku informanti hodnotí spolupráci s příslušnými soudy pozitivně, zejména v případě, že soud postupuje při řešení soudních sporů rodičů podle Cochemské praxe. V případě, že soudy postupují podle Cochemské praxe, dle sdělení informantů bývají tato řízení kratší, méně vyhrocená, rodiče podstatně častěji spolu na péči o své děti uzavírají dohody. Problém vnímají v tom, že opatrovnická soudní řízení jsou ještě stále někdy dlouhá, někdy soudci rodiče zbytečně od jejich dohod odrazují, což je rozporuplné u křehkých dohod. Soudci si tak někdy neuvědomují, že je lepší dohoda, kterou spolu uzavřou rodiče, i když není úplně ideální než rozhodnutí soudu, se kterým většinou není spokojená žádná ze stran sporu. I lhůty soudních řízení někdy neodpovídají požadavkům na Cochemskou praxi a deeskalovaný spor rodičů má tak čas se někdy znovu eskalovat.

23) Jak hodnotíte činnost soudů, které věci projednávají dosavadním, klasickým, způsobem (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?

V odpovědi na tuto otázku informanti činnost soudů, které při soudním řízení postupují dosavadním, klasickým, způsobem hodnotí tak, že soudní řízení bývají delší, často konfliktní, soudní řízení jsou méně pružná, je více odvolání ze strany účastníků soudního řízení než podle postupu dle Cochemské praxe.

24) Vnímáte nějakou změnu, jednání, chování ze strany rodičů při postupu OSPOD podle dosavadního, klasického, způsobu a na základě Cochemské praxe?

V odpovědi na tuto otázku všichni informanti hodnotí pozitivně nový postup, který je inspirován Cochemskou praxí, oproti dosavadnímu, klasickému, způsobu. Jako důvod uvádí, že rodiče mohou lépe naslouchat svým přáním, potřebám, názorům a obavám. Rodiče mají větší důvěru i v OSPOD, kdy oceňují transparentnost, neboť OSPOD jedná s oběma rodiči najednou, jednání jsou přehledná a existuje předvídatelnost v postupu OSPOD. Z praxe lze pozorovat snížení množství vzájemného napadání mezi rodiči a obviňování. Rodiče pozitivně od OSPOD přijímají, že je jim na počátku poskytnuto poradenství, vše ohledně jejich soudního sporu je jim srozumitelně vysvětleno. Rodiče jsou také rádi, že OSPOD ve většině případů nemusí provádět sociální šetření v místě bydliště dětí.

25) Jak vnímáte případné riziko syndromu vyhoření, které je spojené s vysokou mírou pracovního zatížení u pracovníka OSPOD?

V otázce na případné riziko vyhoření většina informantů toto riziko vnímá, uvědomují si ho a snaží se mu předcházet pomocí psychohygieny, sdílením zkušeností se svými kolegy a v případě, že již na sobě pracovník pocítuje tlak na psychiku, tak možnost požádat o změnu agendy, případně požádat o snížení přidělovaného nápadu případů. Poslední možnost je však spíše teoretická, a to zejména z důvodu, že zvláště v době „koronakrizy“ je nápad případů značný, a to hlavně z důvodu, že dochází ke konfliktům mezi rodiči. Dále ti, co mají za povinnost hradit výživné a přijdou o práci, tak žádají stále častěji o snížení výživného.

26) Jak jste spokojeni s podmínkami pro výkon práce (materiální a technické zabezpečení, metodické vedení)?

Na tuto otázku téměř všichni informanti odpověděli, že jejich materiální a technické vybavení pro jejich práci by mohlo být lepší. Metodické vedení ze strany přímých nadřízených na odděleních hodnotí jako dobré. Jako nedostatečné však hodnotí metodické vedení ze strany nadřízených orgánů, zde, protože informanti jsou z pracovišť OSPOD v Praze, se jedná o Magistrát hlavního města Prahy a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

16 SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Vzhledem k tématu této práce a odbornosti informantů se jistá míra subjektivity při kvalitativním zkoumání očekává, jinak budeme například těžko schopni získat a pochopit subjektivní interpretace zkoumaných. Na druhé straně bychom si ale měli udržet ve všech směrech určitý objektivní, kritický, odstup (Reichel, 2009, s. 67).

Sbírání dat probíhalo simultánně s jejich hodnocením. Podle toho se výzkumník rozhoduje, jak bude dále postupovat, přičemž své dosavadní úvahy a závěry neustále přehodnocuje. Často se stává, že svoje závěry probírá se sledovanými jedinci a jejich názory zohledňuje (Reichel, 2009, s. 64).

Tak se tomu dělo i při práci na této diplomové práci. Dle názoru většiny informantů je současný model edukace rodičů, který je inspirován Cochemskou praxí na jejich odděleních dostačující. Práci by jim usnadnilo, kdyby v případě soudního sporu rodičů a jejich nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí, měli rodiče zákonnou povinnost absolvovat ještě před jednáním soudu na OSPOD společnou edukační schůzku a soud by tak nemusel vydávat o této povinnosti samostatné usnesení. Práci by, dle oslovených informantů, také usnadnilo, kdyby rodiče v případě nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí měli zákonnou povinnost absolvovat terapii a případně mediaci, a to takovou formou, která by byla zakotvena v rodinném právu a teprve poté, kdyby ani po využití této pomoci rodiče nebyli dohody schopni, měli by možnost podat k soudu svůj návrh na úpravu poměru k jejich nezletilým dětem. Informanti by také přivítali ještě intenzivnější a propracovanější spolupráci všech zainteresovaných odborníků. Informanti vnímají, že podle dosavadního, klasického, postupu oproti postupu podle Cochemské praxe se pracovníkům OSPOD jen velmi obtížně dařilo udržet svou roli a často se stali dalším z aktérů rodičovského sporu. Potom se rodičům dříve či později mohlo jevit, že s jedním rodičem jsou v koalici proti druhému rodiči. Následně tak docházelo ke stížnostem rodičů na pracovníky OSPOD. V postupu dle Cochemské praxe je role OSPOD ohraničena a je zaměřena výlučně na děti, nikoli na lepší a horší vlastnosti každého z rodičů. S rodiči se stává OSPOD partnerem, dalším účastníkem řízení. OSPOD při využití tohoto modelu nepřebírá za rodiče na sebe jejich rodičovskou odpovědnost a kompetence, jako se tomu stávalo u dosavadního, klasického, modelu. Při společné edukační schůzce za účasti všech stran je vytvořen prostor ke sdílení názorů, hledání

společného řešení a často je výsledkem dohoda rodičů. Podle postupu, který je inspirován Cochemskou praxí jsou rodiče na OSPOD seznámeni s průběhem soudního řízení, ze strany OSPOD je prováděna jejich edukace, která je méně formální než samotné soudní řízení. Při využití postupu dle Cochemské praxe došlo dle informantů ke zvýšení podílu dosažených dohod mezi rodiči, byla tak eliminována represivní role státu, čímž došlo k posílení rodičovské odpovědnosti a k vyšší participaci nezletilých dětí na rozhodnutích, která se jich týkají. Pracovníci OSPOD se také shodli, že postup podle Cochemské praxe je přehledný a transparentní pro všechny zúčastněné strany. Pro informanty jako pracovníky OSPOD je měřítkem úspěšnosti při podpoře rodiny úspěšná pomoc v nalezení shody mezi rodiči, jakožto nositeli rodičovské odpovědnosti, kdy jsou rodiče po poskytnuté podpoře schopni spolu komunikovat a dochází k pozitivnímu vývoji dětí. Pracovníci OSPOD si uvědomují, že těžko lze při rozchodu rodičů hovořit o spokojených dětech, ale v případě úspěšné dohody může být nová „rodinná“ situace nastavena tak, že bude zaručen jejich pozitivní vývoj, dojde k co největšímu omezení negativních dopadů na děti a na konci soudního sporu rodičů zůstane dětem zachováno jejich dětství a zdravé vztahy s oběma jejich rodiči. Měřítkem úspěšnosti jsou rovněž pro pracovníky OSPOD situace, kdy po provedených edukačních schůzkách rodiče z OSPOD odcházejí s poděkováním a spokojením. Informanti považují za pozitivní, že se mohou setkat s dětmi, zjistit co nejobjektivněji jejich názor, přání, vztahy k rodičům a širšímu příbuzenstvu. Pracovníci OSPOD mohou také v případě potřeby zajistit pro děti odbornou podporu a přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem jim vysvětlit vše důležité, co má vztah k soudnímu řízení v případě, že toho nebyli schopni jejich rodiče. Odborně provedeným pohovorem se může pracovník OSPOD od dětí také dozvědět důležité informace, které děti svým rodičům z důvodu loajality, ohleduplnosti či z pouhého strachu neřeknou. Mezi negativa pohovorů s dětmi při opatrovnických soudních řízeních dle pracovníků OSPOD patří, že je tak vytvářen tlak na děti, na jejich názor. Pohovor také může být zkreslený okamžitou náladou dětí a svým způsobem dochází k vměšování do záležitostí rodiny, která by někdy dokázala své problémy vyřešit sama. Při pohovoru se pracovníci OSPOD musejí chovat s pokorou a respektem k rodině. Dle informantů se dříve rodiče báli chodit na OSPOD, nevyužívali dostatečně možnosti nabídky OSPOD na poskytnutí odborného sociálního poradenství. Při postupu dle Cochemské praxe se rodiče však na OSPOD více obracejí, když potřebují znovu pomoci s novou dohodou, aby

nemuseli chodit k soudu. Rodiče tak postupují zejména v případech, když mají pozitivní zkušenost s předchozím jednáním na OSPOD, zejména s edukační schůzkou. Všichni oslovení informanti oproti dosavadnímu, klasickému, postupu v postupu podle Cochemské praxe vidí pouze pozitiva. Rodiče oceňují především transparentnost při jednání, dále možnost vést dialog, okamžitě na sebe reagovat a slyšet odborný názor pracovníků OSPOD jako opatrovníků jejich nezletilých dětí. Rodiče se navzájem slyší, odpovídají si, ihned bez hádek mohou na sebe reagovat, což předtím většinou nedokázali. Většinou jsou schopni se dohodnout na péči o své děti a často je rozděluje pouze otázka výše vyživovací povinnosti. Rodiče při edukační schůzce na OSPOD váží svá slova, dokážou většinou udržet společenský status. Při edukační schůzce nedochází k hádkám, pod odborným vedením pracovníků OSPOD se jedná věcně. OSPOD dostává při společné edukační schůzce informace najednou od obou rodičů a rodiče tak mají menší prostor pro „programovou“ úpravu svých vyjádření. Dochází k eliminaci negativních dopadů plynoucích ze soudních sporů rodičů nezletilých dětí na jejich děti. Dle sdělení informantů další odbornou pomoc svým klientům doporučují poměrně často. Jedná se zejména o odbornou pomoc v případě, že se rodiče nedokážou spolu dohodnout na důležitých záležitostech svých dětí, nedostatečně spolu komunikují, či jejich kooperace není plně funkční. Jedná se zejména o odborníky z poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, různých druhů terapií, mediace, rodinné mediace. Dle oslovených informantů rodiče na doporučenou pomoc reagují většinou pozitivně a když jim přínos této pomoci dokážou pracovníci OSPOD náležitě vysvětlit, nestává se, že by reagovali negativně. Od doby, kdy pracovníci OSPOD postupují podle modelu, který je inspirován Cochemskou praxí, tedy za více než 3 roky, ze všech 7 zúčastněných informantů musela odbornou pomoc nařídit pouze jedna pracovnice, a to v jednom jediném případě, v ostatních případech rodiče vždy odbornou pomoc vyhledali dobrovolně, pouze na základě doporučení pracovníků OSPOD. Dle názoru informantů rodiče, kteří přicházejí ke společné edukační schůzce na OSPOD, většinou nemají dostatečné informace o celém opatrovnickém soudním řízení, ale často ani o svých rodičovských právech, povinnostech a kompetencích. V případě, že je mají, bývají zkreslené, a to i od jejich právních zástupců, kteří většinou hájí pouze zájem svých klientů, ale ne zájem jejich nezletilých dětí, ten musí hájit OSPOD. Rodiče přicházejí na OSPOD a nemají představu o možnostech úpravy poměrů, typu péče, výživném a vůbec o tom, jak probíhá samotné

soudní řízení. Dle odpovědí informantů se někdy stává, že se rodiče s žádostí o pomoc na OSPOD obrací opakovaně. Zejména se to stává, když se spolu nedokážou dohodnout na důležitých záležitostech svých dětí, zejména když jeden z rodičů nedodrží soudem stanovený styk s dětmi a kdy dohoda, kterou spolu uzavřeli nefunguje. Rodiče se spolu neshodnou např. na výši vyživovací povinnosti k nezletilým dětem, nebo jeden z rodičů nechce udělit souhlas druhému rodiči s vycestováním s dětmi do zahraničí. Jako důvod, proč přicházejí na OSPOD, rodiče uvádějí, že jim OSPOD dokázal již v minulosti pomoci dojít k dohodě, a tak věří, že jim dokáže pomoci i u jejich současné rodičovské nedohody. Tito rodiče věří zkušenostem pracovníků OSPOD a snaží se vyhnout soudnímu řízení. Dle vyjádření všech informantů rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD při společné edukační schůzce, kdy jsou vedeni k jejich dohodě, kladně. Rovněž pozitivně hodnotí, že do dohody nejsou ze strany pracovníků OSPOD nuceni, ale je jim dán prostor, aby si vše mohli rozmyslet, nebo případně probrat se svými právními zástupci. Informanti se většinou shodli, že důvěryhodnost a profesionalita pracovníků OSPOD je základem úspěšného provedení edukační schůzky. Dále záleží na osobnosti a schopnostech každého pracovníka OSPOD, aby dokázal rodiče náležitě při edukaci vést. Informanti zpočátku většinou vnímají ze strany rodičů nedůvěru, odtažitost a ostražitost, která však v průběhu společné edukační schůzky často opadne. Podle pocitů některých informantů vnímají navázání důvěry jako důležitou součást edukační schůzky. Jeden informant však odpověděl, že spíše nevnímá, že by docházelo k navázání důvěry, a to vysvětlil tím, že se jedná o jednání na úřadě, který má vrchnostenské postavení vůči rodičům. K otázce provádění sociálního šetření, dle sdělení informantů, podle dosavadního, klasického, postupu prováděli sociální pracovníci na OSPOD sociální šetření v místě bydliště rodiny nezletilých dětí prakticky u každého případu. Při soudních sporech v rámci Cochemské praxe, provádí OSPOD tato šetření podstatně méně často, a to pouze u případů, kdy z vyhodnocení situace dětí vyplyne, že by se mohlo jednat o děti ohrožené podle § 6 ZSPOD. Dále je to v případě, kdy jeden rodič poukazuje na nevhodné bytové podmínky pro děti u druhého rodiče, případně na žádost jiného OSPOD na základě tzv. dožádání, kdy nepřísluší dožádanému OSPOD hodnotit důvodnost dožádaného sociálního šetření v rodině. Nejčastěji zmiňovaným nedostatkem z oblasti postupů sociální práce je dle informantů nejednotnost postupů v rámci opatrovnických soudních řízení, zde zejména dlouhé termíny u soudu, než dojde k jednání, časté odročování soudních jednání

i v případech, že dohoda rodičů není možná a na místě by mělo tedy co nejdříve následovat autoritativní rozhodnutí soudu. Dále to jsou dle informantů případy, kdy soudní spory protahují sami rodiče či jejich právní zástupci, a to z různých důvodů. Informanti by také přivítali více času, který by soud poskytl rodičům pro využití odborné pomoci a včasnost poskytované pomoci. U každého případu provádějí pracovníci OSPOD vyhodnocení individuálního plánu ochrany dítěte. Toto vyhodnocení dělá u každého případu jeho klíčový pracovník. K vyhodnocení však potřebuje řadu informací, které získává většinou formou dožádání v rámci interdisciplinární spolupráce se všemi zainteresovanými odborníky. Dále oslovuje pediatry a ve složitých případech pořádá případové konference. Všichni informanti se shodli, že při řešení složitých případů využívají nejčastěji pomoc formou porady v rámci oddělení a konzultací s kolegy či vedoucí OSPOD. Spolupráci s dalšími odborníky v rámci interdisciplinární spolupráce hodnotí ve většině případů informanti pozitivně. Někdy však bývá problém dle jejich vyjádření v časové dostupnosti odborné pomoci a někdy se vyskytnou zařízení, kde spolupráce není příliš efektivní. Bezesporu výhodu mají ti pracovníci, kteří pracují ve větších městech, zde konkrétně v Praze, protože je zde větší možnost výběru z těchto poskytovaných služeb než na menších městech, kde často bývá nedostatek zejména „Poraden“ a mediátorů. Spolupráci s příslušnými soudy hodnotí informanti pozitivně zejména u případů, kde soud postupuje při řešení soudních sporů rodičů podle Cochemské praxe. V případě, že soudy postupují podle Cochemské praxe, dle sdělení informantů bývají tato řízení kratší, méně vyhrocená, rodiče podstatně častěji spolu na péči o své děti uzavírají dohody. Problém informanti vnímají v tom, že opatrovnická soudní řízení jsou ještě stále v některých případech dlouhá, soudci mohou rodiče zbytečně od jejich dohod odrazovat, což je rozporuplné u křehkých dohod. Soudci si tak někdy neuvědomují, že je lepší dohoda, kterou spolu uzavřou rodiče, i když není úplně ideální, než rozhodnutí soudu, se kterým většinou není spokojená žádná ze stran sporu. V případě, že je taková dohoda rodičů v zájmu jejich nezletilých dětí, měl by, dle informantů, takovou dohodu soud schválit. I lhůty soudních řízení někdy neodpovídají požadavkům na Cochemskou praxi a deeskalovaný spor rodičů má tak čas se někdy znovu eskalovat. Činnost soudů, kteří při soudním řízení postupují dosavadním, klasickým, způsobem hodnotí informanti jako prodlužování soudního řízení, které bývá často konfliktní, méně pružné, častěji dochází k odvolání ze strany jeho účastníků. Na otázku, zda informanti

vnímají nějakou změnu v jednání, chování ze strany rodičů při postupu OSPOD podle dosavadního, klasického, postupu a dle Cochemské praxe, všichni informanti odpověděli, že hodnotí pozitivně nový postup, který je inspirován Cochemskou praxí, oproti dosavadnímu, klasickému, způsobu. Jako důvod uvádí, že rodiče mohou lépe naslouchat svým přáním, potřebám, názorům a obavám. Rodiče mají větší důvěru i v OSPOD, kdy oceňují transparentnost, neboť OSPOD jedná s oběma rodiči najednou, kladně hodnotí přehlednost a předvídatelnost v postupu OSPOD. Z praxe lze dle sdělení informantů pozorovat snížení množství vzájemného napadání mezi rodiči a jejich vzájemného obviňování. Rodiče pozitivně od OSPOD přijímají, že je jim na počátku poskytnuto poradenství, vše ohledně jejich soudního sporu je jim srozumitelně vysvětleno. Rodiče také pozitivně hodnotí, že OSPOD ve většině případů nemusí provádět sociální šetření v místě bydliště jejich dětí. V otázce na případné riziko syndromu vyhoření většina informantů odpověděla, že toto riziko vnímá, uvědomují si ho a snaží se mu předcházet pomocí psychohygieny, sdílením zkušeností se svými kolegy a v případě, že již na sobě pracovník pociťuje tlak na psychiku, tak možnost požádat o změnu agendy, případně požádat o snížení přidělovaného nápadu případů. Poslední možnost je však spíše teoretická, a to zejména z důvodu, že zvláště v době „koronakrize“ je nápad případů značný, a to hlavně z důvodu, že dochází ke konfliktům mezi rodiči. Dále ti, kteří mají za povinnost hradit výživné a přijdou o práci, žádají stále častěji o snížení výživného. Na otázku kvality metodického vedení ze strany nadřízených orgánů a materiálního a technického vybavení téměř všichni informanti odpověděli, že jejich materiální a technické vybavení pro jejich práci by mohlo být lepší. Metodické vedení ze strany přímých nadřízených na odděleních hodnotí jako dobré. Jako nedostatečné však hodnotí metodické vedení ze strany nadřízených orgánů. Jelikož informanti jsou z pracovišť OSPOD v Praze, jedná se o Magistrát hlavního města Prahy a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ ODBORNÍKŮ

Způsoby třídění a vyhodnocování kvalitativních údajů jsou různorodé jako údaje samy. Častým výchozím materiálem zde bývají, jak už si dokážeme na základě dosavadních poznatků o kvalitativním zkoumání představit, výzkumníkovy poznámky z rozhovorů, záznamy a výpisky ze studia dokumentů aj. (Reichel, 2009, s. 164).

V této diplomové práci autor postupoval obdobně, zejména za pomoci poznámek z rozhovorů a výpisků ze studia dokumentů. Dle autora diplomové práce se podařilo zanalyzovat postup OSPOD při řešení soudních sporů dle Cochemské praxe a jasně poukázat na odlišnosti mezi tímto postupem a postupem dosavadním, klasickým. Dle názoru všech odborníků, kteří měli praktickou zkušenost s oběma postupy, stejně tak i na základě výsledků jejich práce, jako jednoznačně lepší hodnotí postup dle Cochemské praxe. Dle názoru většiny informantů je model edukace rodičů, který je inspirován Cochemskou praxí na jejich odděleních dostačující. Na základě analýzy a rozhovorů s informanty byla však zjištěna doporučení informantů pro ještě kvalitnější edukaci rodičů, a tím následně ještě vyšší úspěšnost dohod rodičů v rámci opatrovnických soudních řízení. Práci by jim usnadnilo, kdyby v případě soudního sporu rodičů a jejich nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí měli rodiče zákonnou povinnost absolvovat ještě před jednáním soudu na OSPOD společnou edukační schůzku a soud by tak nemusel vydávat o této povinnosti samostatné usnesení. Dosud tato povinnost uzákoněna nebyla. Práci by jim dle oslovených informantů také usnadnilo, kdyby rodiče v případě jejich nedohody na důležitých záležitostech jejich dětí měli též zákonnou povinnost absolvovat terapii a případně mediaci, a to formou, která by byla zakotvena v rodinném právu a teprve poté, kdyby ani po využití této pomoci rodiče nebyli schopni dohody, měli by možnost podat k soudu svůj vlastní návrh na úpravu poměru k jejich nezletilým dětem. Informanti by také přivítali ještě intenzivnější a propracovanější spolupráci všech zainteresovaných odborníků, zde by mohl pomoci jasně v zákoně definovaný koordinátor. Na základě zkušeností informantů by bylo třeba zlepšit informovanost nejen rodičů, ale i obecně všech lidí o soudních sporech v rámci opatrovnických soudních řízení a dále o rodičovských právech, povinnostech a kompetencích. Zde je prostor pro pomoc ze strany hromadně sdělovacích prostředků. Dále pořádat více kurzů a seminářů, nejen pro odbornou veřejnost, ale i pro laickou veřejnost. Informanti by také přivítali, kdyby ze

strany nadřízených soudů pro soudce nižších stupňů soudů byla vydána metodika, která by sjednotila s ohledem na nezávislost každého soudce postup soudu v rámci opatrovnických soudních řízení, zde zejména klást větší důraz na dodržování délky soudních řízení a umožňování odročení soudních jednání pouze ve výjimečných a odůvodněných případech. Zde zejména s ohledem na skutečnost, když je zřejmé, že dohoda rodičů není možná a na místě by tedy mělo následovat co nejdříve autoritativní rozhodnutí soudu, aby rodiče neměli čas svůj konflikt eskalovat. Dále to jsou dle informantů případy, kdy soudní spory protahují sami rodiče či jejich právní zástupci, a to z různých důvodů. Informanti by také přivítali, pokud by na základě edukační schůzky, případně odborného sociálního poradenství vyplynulo pro rodiče doporučení od OSPOD, aby ještě do dne jednání absolvovali jinou odbornou pomoc, aby soudy poskytovaly v těchto odůvodněných případech více času rodičům, aby jim mohla být odborná pomoc poskytnuta. Jistě by to přispělo k ještě větší úspěšnosti uzavíraných dohod rodičů. Zde doporučení ze strany informantů zní vstoupit do jednání se soudci a tyto parametry si s nimi dohodnout, zde změna zákona nepomůže, záleží na konkrétních lidech, jejich pochopení, vstřícnosti a vzájemné komunikaci. Spolupráci s dalšími odborníky v rámci interdisciplinární spolupráce hodnotí ve většině případů informanti pozitivně. Někdy však bývá problém, dle jejich vyjádření, v časové dostupnosti odborné pomoci, případně se vyskytnou zařízení, kde spolupráce není příliš efektivní. Bezesporu výhodou ve větších městech však je, že je zde větší možnost výběru z těchto poskytovaných služeb než na menších městech, kde často bývá nedostatek zejména poraden a mediátorů. Zde tedy informanti doporučují, aby byla zlepšena dostupnost těchto služeb a dále lepší informovanost o těchto službách. Informanti by také doporučovali, aby se zlepšila kvalita metodického vedení ze strany nadřízených orgánů a materiální a technické vybavení, které neodpovídá době a často jim ztěžuje jejich pracovní činnost. Rozhodně by však doporučovali zkvalitnit metodické vedení ze strany nadřízených orgánů, kdy není z jejich strany často dostatečně pružně reagováno na dotazy a připomínky ze strany podřízených OSPOD. Na úplný závěr je třeba také říct, že tím, že zejména ty OSPOD, které začaly praktikovat a praktikují při řešení soudních sporů rodičů postup dle Cochemské praxe na sebe vzaly značnou zodpovědnost za průběh vlastních soudních řízení. Soudci, kteří s příslušnými OSPOD spolupracují do nich vkládají velkou důvěru. OSPOD vlastně vykonávají v rámci svých pravomocí a zákonných „mantinelů“, na základě odborného

sociálního poradenství a edukace rodičů velký kus práce za soudce, a ti jim tuto pomoc následně vrátí, kdy při svých rozhodnutích podstatnou měrou při hledání nejlepšího zájmu dětí přihlížejí k názoru OSPOD a jejich konečnému návrhu ve věci. Na pracovníky OSPOD je tím vložena velká zodpovědnost, již ne každý pracovník OSPOD dokáže na sebe převzít a svým maximálně profesionálním, ale i lidským postupem tuto pracovní činnost vykonávat. Pracovníci OSPOD, kteří pracují na specializaci soudních sporů rodičů nezletilých dětí se musejí nad rámec povinně absolvovaných školení sami odborně vzdělávat tak, jak již bylo v práci uvedeno. Jak rovněž bylo v práci popsáno, tato snaha se vyplatí a ve výsledku se poté podaří s úspěchem hájit nejlepší zájem nezletilých dětí, jejich blaho a prospěch.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BENÁTSKÁ, Ch., 2019. *Ženy, klíč ke spokojenosti je v nás. Sebevědomí, emoce, vztahy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1913-9.
- BRUMOVSKÁ, T. a G. S. MÁLKOVÁ, 2010. *Mentoring: výchova k profesionálnímu dobrovolnictví*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-772-5.
- ČÁMSKÝ, P., J. SEMBDNER a D. KRUTILOVÁ, 2011. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0027-7.
- ČIHOŇ, M., 2004. *Sociálně právní ochrana dětí a mládeže*. Ostrava: Ostravská universita v Ostravě. ISBN 80-7042-363-3.
- DUNOVSKÝ, J., M. MITLÖHNER, K. HEJČ, a J. HANUŠOVÁ – TLAČILOVÁ, 2005. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6316-3.
- ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9802-3.
- FUČÍK, P., 2013. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6093-7.
- GJURIČOVÁ, Š. a J. KUBIČKA, 2011. *Rodinná terapie. Systematické a narativní přístupy*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6980-7.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HOLMEROVÁ, I., 2014. *Minimum akademického bontonu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5427-7.

- JEDLIČKA, R. a kolektiv, 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5981-4.
- JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9617-3.
- JUŘENÍKOVÁ, P., 2010. *Zásady edukace v ošetrovatelské praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2171-2.
- KOLAJOVÁ, L., 2006. *Týmová spolupráce. Jak efektivně vést tým pro dosažení nejlepších výsledků*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1764-6.
- KŘIVOHLAVÝ, J., 2008. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-407-6.
- KŘIVOHLAVÝ, J., 2009. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-568-4.
- LANGMEIER, J. a Z. MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5
- MATOUŠEK, O. a A. MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8
- MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ, 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3336-7.
- MIKULKOVÁ, M. a O. PAZERINI, 2015. *Hlavu vzhůru rodiče! Na výchovu selským rozumem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5886-2.
- NELEŠOVSKÁ, A., 2005. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0738-1.
- NOVÁK, T., 2006. *Manželské a rodinné poradenství*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1316-0.

- NOVÁK, T., 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, T., 2013. *O otcovské roli. Význam otce v rodině*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-4498-8.
- NOVÁK, T. a B. PRŮCHOVÁ, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
- NOVOTNÝ, P., J. IVIČIČOVÁ, I. SYRŮČKOVÁ a P. VONDRÁČKOVÁ, 2014. *Nový občanský zákoník. Občanské právo*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5167-2.
- PALÁN, Z., 2003. *Základy andragogiky*. Praha: VŠ JAK. ISBN 80-86723-03-8.
- PLAMÍNEK, J., 2013. *Mediace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5031-6.
- POUPĚTOVÁ, Š., 2009. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-2046-3.
- PÖTHE, P., 2011. *Psychoterapie dítěte. Případ šestiletého chlapce*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-3758-4.
- PROCHÁZKA, R., J. ŠMAHAJ, M. KOLAŘÍK, a M. LEČBYCH, 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4451-3.
- PRŮCHA, J., 2009. *Moderní pedagogika*. 4. vyd. Praha: Portál.
ISBN 978-80-7367-503-5.
- PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-4748-4.
- PRŮCHA, J., 2014. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5232-7.
- REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
ISBN 978-80-247-3006-6.
- SCHRANNER, M., 2011. *Umění vyjednávat a přesvědčit v obtížných situacích*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3609-9.

SLOWÍK, J., 2016. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9426-1.

SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál.

ISBN 978-80-7367-250-8.

ŠPAŇHELOVÁ, I., 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada.

ISBN 978-80-247-3181-0.

TOMEŠ, I., 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál.

ISBN 978-80-7367-680-3.

VETEŠKA, J. a M. TURECKIOVÁ, 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada.

ISBN 978-80-247-1770-8

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál.

ISBN 978-80-262-0065-9.

ZITA, J., Z. TRUHLÁŘOVÁ, a M. KAPPL, 2002. *Sociální poradenství jako druh pomoci*. Sborník příspěvků z kolokvia konaného dne 5. 12. 2002 v Hradci Králové.

ISBN 80-7041-809-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

ÚMČ Praha 8, OSPOD. *Informace pro zákonné zástupce, kteří řeší své rodičovství jinak než dohodou*. [cit. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.praha8.cz/informace-pro-cilove-skupiny.html/>.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89/>.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94/>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359/>.

ŽVÁČKOVÁ, L. *Rozvod on-line*. [cit. 11. 7. 2020]. Dostupné z:
<https://rozvodonline.webnode.cz/jak-na-rozvod-/druhy-rozvodu/>.

SEZNAM ZKRATEK

OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OZ	občanský zákoník
SPO	sociálně-právní ochrana
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
ÚMČ	úřad městské části
ZSPOD	zákon o sociálně-právní ochraně dětí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A– Přepis odpovědí informantů na otázky z rozhovorů.....	I
--	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Přepis odpovědí informantů na otázky z rozhovorů

1) Jaká doporučení byste dal/a pro ještě účinnější edukaci rodičů v rámci Cochemské praxe?

„Žádná, současná edukace tak jak na OSPOD probíhá je dle mého názoru dostačující.“ /1–M/

„Žádná, stávající systém je plně dostačující.“ /2–Ž/

„Účinnější by jistě bylo legislativní ukotvení, které by vedlo k povinnosti rodičů absolvovat společnou edukaci před jednáním soudu.“ /3–M/

„Transparentnost, kdy se jedná s oběma rodiči společně. Srozumitelnost takového jednání. Při jednání nehodnotit, ale předávat a vysvětlovat informace. Velice důležité je udržet svou roli a nepřesahovat do rolí druhých, např. terapeuta, soudce a rodiče.“ /4–Ž/

„Povinnost rodičů v případě jejich nedohody o důležitých záležitostech jejich dětí absolvovat terapii a případně mediaci, a to formou zakotvenou v rodinném právu a teprve poté možnost pro rodiče podat návrh na úpravu poměrů k soudu.“ /5–Ž/

„Současná edukace tak, jak na OSPOD probíhá, je dle mého názoru dostačující.“ /6–Ž/

„Intenzivnější, propracovanější spolupráce všech zainteresovaných aktérů – soud, OSPOD, odborníci z oblasti mezilidských vztahů.“ /7–Ž/

2) Jaké podstatné rozdíly vnímáte u soudních sporů, které jsou řešeny dosavadním, klasickým, způsobem a ty, které jsou řešeny v rámci modelu Cochemské praxe?

„U Cochemské praxe řeší rodiče svůj spor společně u jednoho stolu s odborníky (třetí stranou). U klasického způsobu řeší rodiče soudní spor až v soudní síni.“ /1–M/

„Přehlednost, transparentnost, pro všechny zúčastněné, to je hlavní rozdíl a přínos Cochemské praxe oproti dosavadnímu, klasickému způsobu.“ /2–Ž/

„Podstatným rozdílem je společná schůzka zúčastněných stran, rodičů a opatrovníka, která vytvoří prostor k dohodě, sdílení názorů, hledání společného řešení a edukaci rodičů. Dohoda vede k narovnání vztahů mezi rodiči a utvoří prostor pro budoucí pozitivní péči o nezletilé děti.“ /3–M/

„Při dosavadním, klasickém, postupu se pracovníkům OSPOD jen velmi obtížně dařilo udržet svou roli a často se stali dalším z aktérů rodičovského sporu. Potom se dříve nebo později mohlo jevit, že s jedním rodičem jsou v koalici a s druhým bojují. V Cochemské praxi je ohraničena role OSPOD a je zaměřena výlučně na dítě, nikoli na lepší a horší vlastnosti rodičů. S rodiči je OSPOD partner, další účastník řízení. OSPOD zde nepřebírá rodičovské kompetence, jako se tomu někdy dělo doposud.“ /4-Ž/

„Zejména vnímám výhody u modelu dle Cochemské praxe, kdy jsou rodiče seznámeni s průběhem soudního řízení, a tak vědí, jakou výhodou je pro ně řešení jejich sporu dohodou. Dále rychlost soudního řízení a menší psychická zátěž pro účastníky řízení. Dále také jednoduchost celého řízení a téměř nulová odvolání účastníků řízení.“ /5-Ž/

„Jako podstatný vnímám přínos u Cochemské praxe, kdy se konají společné edukační schůzky za účasti obou rodičů. Rodiče se vzájemně slyší, často si předávají svá přání a představy. Ze strany OSPOD je prováděna edukace rodičů, která je méně formální než samotné soudní jednání.“ /6-Ž/

„V rámci Cochemské praxe došlo ke zvýšení podílů dosažených dohod mezi rodiči, k eliminaci represivní role státu a zároveň k posilování rodičovské odpovědnosti za rozhodnutí týkající se života jejich dětí. Vyšší participace dětí na rozhodnutích, která se jich týkají.“ /7-Ž/

3) Co je pro vás měřítkem úspěšnosti při podpoře rodiny?

„Nalezení shody mezi rodiči jakožto nositeli rodičovské odpovědnosti a když jsou schopni spolu vést dialog. Výsledkem jsou spokojené děti.“ /1-M/

„Podání komplexních informací, orientace účastníků v systému.“ /2-Ž/

„Pozitivní vývoj dětí. Nelze říct spokojené děti, protože děti nemůžou být při rozvodu rodičů spokojené, ale může být obtížná situace dohodou nastavena tak, že zaručí pozitivní vývoj a omezí dopady rozvodu na děti.“ /3-M/

„Když spolu rodina přirozeně komunikuje. Komunikace je pro mě vztah, tedy když rodina komunikuje, tak žije.“ /4-Ž/

„Dohoda rodičů při odchodu z kanceláře, úsměv na jejich tvářích a poděkování.“ /5-Ž/

„Dosažení i částečné dohody mezi rodiči.“ /6-Ž/

„Míra dopadu případných negativních vlivů na dítě. Za úspěch považuji, pokud děti, které procházejí se svými rodiči soudním sporem, jsou na konci celého soudního procesu zdravými dětmi, kterým zůstalo zachováno jejich dětství.“ /7-Ž/

4) Uveďte případná pozitiva/negativa, kdy OSPOD hovoří při soudních sporech rodičů s jejich nezletilými dětmi.

„Pozitivní je, že pracovník OSPOD jako opatrovník se osobně setkává s dětmi, může zjistit jejich přání a další informace k jejich osobám, oběma rodičům včetně vazeb a vztahů k nim, případně sourozencům a dalším členům rodinného systému. Může dětem vysvětlit situaci kolem soudního sporu (zklidnit, ujistit, objasnit atp.).

Negativní je, že je vytvářen tlak na děti, na jejich názor, kterým můžou ovlivnit budoucí uspořádání péče u obou rodičů.“ /1-M/

„Pozitivem je, že klíčový pracovník pozná děti, může zmapovat jejich vztah k rodičům, eventuálně zajistit pro ně podporu. Negativum zejména u dohod je, že dochází k vměšování do záležitostí rodiny, která je často schopna svůj problém ošetřit sama.“ /2-Ž/

„Pozitivem jistě je, že zjistíme názor dětí, zjistíme často důležité informace a seznámíme děti s procesem, který je čeká. Negativem je, že pozvání k pohovoru dětí na OSPOD může v některých případech vyvolat v rodičích reakci, kdy rodiče s dětmi manipulují.“ /3-M/

„Mezi plusy patří, že v případě potřeby může OSPOD na základě rozhovoru s dětmi pro ně ihned zajistit odbornou podporu. Dále, že OSPOD předá dětem potřebné informace a zajistí zachování jejich participačních práv. OSPOD ve svém návrhu tak může lépe specifikovat pro soud nejlepší zájem dětí. Mezi mínusy patří, že OSPOD vstupuje pouze na okamžik a jen v nepatrné výšce (tedy jen po určitou dobu a jen v oblasti vlastního soudního řízení) do rodičovských kompetencí. OSPOD se musí v této oblasti chovat velmi obezřetně, s pokorou a respektem k rodině.“ /4-Ž/

„Pozitivní je, že se OSPOD může postavit za dítě, i přes dítě pozná postoj rodičů, přístup k dítěti. Zjistí, jak rodiče s dětmi o sporu mluví. Negativní je, že své děti by měli informovat jejich rodiče, ti by měli vědět, co je pro děti prospěšné a vhodné a nezatahovat je do rozchodu tak, aby OSPOD nemusel s dětmi mluvit a zatěžovat je. Dále je negativní, že pohovor může být zkreslený okamžitou náladou dětí, nemusí být tedy objektivní, pravdivý.“ /5-Ž/

„Pozitivní je, že děti často trápí úplně jiné věci, než se rodiče domnívají, a hlavně, děti se mohou vyjádřit ke své situaci.“ /6–Ž/

„Pozitiva vidím především v tom, že úzkým a dobře nastaveným kontaktem opatrovníka s dětmi se může opatrovník dozvědět důležité informace k dané věci, které děti svým rodičům neřeknou – loajalita k oběma rodičům, ohleduplnost či pouhý strach z toho, aby neublížilo ani jednomu z nich.“ /7–Ž/

5) Jak na základě Vašich zkušeností rodiče vnímají snahu OSPOD o získání názoru nezletilých dětí (participace dětí na rozhodnutí, která se jich týkají)?

„Většinou to vnímají jako součást soudního sporu.“ /1–M/

„Většinou negativně, nechápou proč.“ /2–Ž/

„Negativně v případech, kdy se oba rodiče snaží děti chránit, aby nemusely podstupovat obtížnou situaci pohovoru s pracovníkem OSPOD. Pro pracovníka OSPOD je to však pozitivní zpráva, protože může sledovat spolupráci rodičů a zájem o dítě. Pozitivně při manipulaci nezletilých dětí vůči druhému rodiči. A negativně z pohledu druhého rodiče, proti kterému je dítě manipulováno.“ /3–M/

„Myslím, že rodiče jsou v současné době již informovaní a s určitým zapojením svých dětí počítají.“ /4–Ž/

„Často rodiče chtějí znát, co by děti chtěly, a přitom si rodiče neuvědomují, že oni sami by se svých dětí měli zeptat, a hlavně s nimi mluvit přiměřeně jejich věku a rozumovým schopnostem. Skutečností však je, že jen málo rodičů zohlední při svém jednání přání svých dětí, a to i přesto, kdy je v jejich prospěch. Někdy rodiče nejen, že nepřijmou přání svých dětí, ale jdou přímo proti těmto přáním.“ /5–Ž/

„Setkala jsem se se všemi možnými reakcemi rodičů. Od souhlasu po nesouhlas. Převažuje ale spíše souhlas. Někteří rodiče si přejí, aby jejich děti ‚byly vyslechnuty‘ a řekly na OSPOD pravdu. Tím dle názorů některých rodičů ho tak děti podpoří.“ /6–Ž/

„Různorodé, řekla bych, že je to tak 50 na 50. Někteří rodiče to považují za nadbytečné a jsou přesvědčeni o tom, že oni, jakožto zákonní zástupci svých dětí, jsou těmi oprávněnými, kteří mají o těchto věcech s dětmi hovořit. ‚Zásah‘ OSPOD považují za nadbytečný a zbytečně zatěžující děti. Řada rodičů však považuje tento přístup za přínosný, během jednání takový přístup OSPOD pozitivně kvitují.“ /7–Ž/

6) Jak podle vás rodiče oceňují schopnost pracovníků OSPOD komunikovat s jejich dětmi?

„Většinou rodiče děti přivedou na základě žádosti opatrovníka a vnímají to jako nedílnou součást sporu při úpravě poměrů jejich nezletilých dětí. Nevnímám nějaké negativní ohlasy ze strany rodičů.“ /1–M/

„Jak kdy.“ /2–Ž/

„Jistě oceňují, protože ať už je pohovor veden z jakéhokoliv důvodu nebo pohnutky jednoho z rodičů, je rodič rád, pokud jej vede kvalifikovaný pracovník. Opakem však je, pokud pohovor skončí jinak, nežli si přál případně manipulující rodič.“ /3–M/

„Ze svých zkušeností vnímám, že každý kompetentní rodič ocení odborné, a především přátelské zacházení s jeho dětmi.“ /4–Ž/

„Tím, že jsou rodiče schopni spolu uzavřít dohodu, která v sobě reflektuje přání jejich dětí.“ /5–Ž/

„Před vlastním pohovorem mívají většinou obavu. Po pohovoru jsem se většinou setkala s příjemnou reakcí, obzvláště, když se děti vracejí ke svým rodičům s úsměvem na tváři. Někdy, když dochází k následnému sdělování průběhu pohovoru rodičům, mají rodiče snahu a tendence vysvětlovat si sdělení dětí po svém. Že to není pravda, že to děti myslely tak a tak apod.“ /6–Ž/

„Domnívám se, že převážně pozitivně. Pořád však zůstává ta část rodičů, kteří si vůbec nepřejí, aby OSPOD vstupoval do jakéhokoliv kontaktu s jejich dětmi. Zastávají názor, že OSPOD na takový zásah do jejich soukromí nemá právo.“ /7–Ž/

7) Stalo se Vám a jak často, že by někteří rodiče projevili schopnost sebereflexe, když zpětně uznávají kroky pracovníka OSPOD a zda při dosavadní, klasické metodě řešení soudních sporů, nebo při metodě dle Cochemské praxe?

„Ano, občas se to stane. Kolikrát nevím, neviduji to.“ /1–M/

„Ano při Cochemské praxi.“ /2–Ž/

„Při Cochemské praxi jde často, díky prostoru vytvořeném pro dohodu a edukaci, pozorovat obroušení hran, změnu zájmu na zájem dítěte, a tím uznání pro práci OSPOD.“ /3–M/

„Ano, tento postup je poměrně často reflektován a shledáván jako prospěšný jak rodiči, tak velmi často i jejich právními zástupci, či soudci.“ /4–Ž/

„Při Cochemské praxi, a zejména při kvalitně provedené edukaci rodičů, jejímž výsledkem bývá jejich vzájemná dohoda. Při Cochemské praxi se rodiče na OSPOD někdy vracejí, chtějí znovu pomoci s novou dohodou, aby nemuseli chodit k soudu. Zároveň projevují spokojenost s předchozím jednáním na OSPOD a jeho výsledkem.“
/5-Ž/

„Ano, stává se to.“ /6-Ž/

„Ano stalo, počet nedokázu přesně specifikovat, ale bylo to již opakovaně, vždy tomu však tak bylo při postupu podle Cochemské praxe.“ /7-Ž/

8) Jaké máte zkušenosti se společnou edukační schůzkou s rodiči na OSPOD, pozitiva a negativa oproti dosavadní, klasické metodě (zpráva o aktuálních poměrech)?

„Pozitivem je bezesporu, že rodiče mohou vést dialog, mohou na sebe okamžitě reagovat, mohou slyšet názor OSPOD jako opatrovníka jejich nezletilých dětí a slyšet různé varianty řešení. Rodiče tak mají možnost zvážit argumentaci dalších stran.“ /1-M/

„Jen pozitivní zkušenosti, schůzky jsou účelné. S rodiči se jedná transparentně, a to s oběma rodiči, není prostor pro ‚házení špíny‘ na druhého rodiče.“ /2-Ž/

„Pozitivem je, že dochází k méně invazivnímu vstupu do rodiny. Dochází ke společné edukační schůzce, sebereflexi. Negativa oproti klasické metodě nevnímám.“
/3-M/

„Rodiče oceňují především transparentnost, kterou vnímají jako určitý ‚spravedlivý‘ vstup do soudního procesu. Tím se často oprostí od předsudků a obav o své jistoty a začnou věcně vyjednávat. Pouhé prošetření poměrů je nic neříkající a většinou jen zavádějící. Vždyť konečně ‚krmit‘ dítě může pouze jeden, na rodičovské dovolené je rovněž jen jeden z rodičů... Je zřejmé, že takto nastaveným pohledem na rodinu se jeden z rodičů může právem cítit handicapován.“ /4-Ž/

„Rozdíl je nesrovnatelný. Mezi pozitiva společné edukační schůzky patří okamžitá reakce na slova určená druhému rodiči, rodiče se slyší, odpovídají si, ihned mohou reagovat, vysvětlují si, dokážou si říct, co předtím nedokázali a většinou dojdou alespoň k částečné dohodě. Často je rozděluje pouze otázka výše výživného. Rodiče váží slova proti druhému, dokážou udržet společenský statut. Mezi negativa klasického postupu patří přesný opak uvedeného, navíc rodiče často očerňují druhého rodiče a hledají v OSPOD svého spojence proti druhému rodiči.“ /5-Ž/

„Pozitivní zkušenosti jsou především transparentnost, setkání s oběma rodiči a informace, které dostává OSPOD od obou rodičů při společné schůzce najednou.“
/6–Ž/

„Domnívám se, že to přináší především pozitiva. Především transparentnost v jednání s rodiči, eliminaci vzájemného ‚praní špinavého prádla‘ prostřednictvím OSPOD. Rodiče velmi často pochopí chování a jednání druhého rodiče tím, že v rámci edukační schůzky slyší jeho názor, který by si bez odborného vedení v podstatě ani nedokázali poslechnout. Pracovník OSPOD vytváří jakýsi komunikační most mezi rodiči, pomáhá jim vzájemně se pochopit a uvědomit si důležitost obou rodičů v životě jejich dětí. Dochází k eliminaci negativních dopadů plynoucích ze soudních sporů rodičů nezletilých dětí. Dochází také k eliminaci negativních dopadů plynoucích ze soudních sporů na děti, zejména u dlouhých vleklých sporů.“ /7–Ž/

9) Jak často se Vám stává, že rodičům doporučujete, a případně jaké, odborníky v rámci poradenství/edukace na OSPOD?

„Často, je to jedna z nabídek (variant), když se rodiče nemohou shodnout například na úpravě poměrů svých dětí, jejich výchově či základních výchovných metodách či jim nejde efektivně spolu komunikovat. Rodičům je doporučována poradna pro rodinu, rodinná terapie, mediátor nebo dětský psycholog.“ /1–M/

„Většinou Poradnu pro rodinu manželství a mezilidské vztahy.“ /2–Ž/

„Pokud edukace nestačí a rodiče mají mezi sebou stále napjaté vztahy a nevyřešené otázky, vzniká prostor pro doporučení pomoci odborníků z řad poraden pro mezilidské vztahy nebo mediace. Doporučení odborníků souvisí s množstvím případů, ve kterých se rodiče nedokážou na OSPOD spolu dohodnout na společném postupu. Cílem OSPOD v takovém případě je seznámit rodiče s možnou pomocí ze strany příslušných odborníků a poskytnout tedy další prostor pro společné řešení, které je v opatrovnických sporech vždy lepší než direktivní rozhodnutí soudu.“ /3–M/

„Doporučujeme poměrně často, a to odborníky z oblasti terapie a mediace.“
/4–Ž/

„Nejčastěji doporučujeme Poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy a dále rodinnou mediaci.“ /5–Ž/

„Doporučení rodičům přichází ve více než polovině případů, jedná se většinou o Poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Zejména při problémech

v komunikaci, odlišných výchovných metodách a neschopnosti se dohodnout na důležitých záležitostech svých dětí. Dalším často doporučovaným odborníkem je mediátor.“ /6-Ž/

„Velmi často, a to především odborníky z oblasti mezilidských vztahů, jako příklad mohu uvést poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, mediátory. V podstatě u každého případu, kde není dohoda mezi rodiči, všude tam, kde je indicie k tomu, že rodičovská komunikace a kooperace není plně funkční.“ /7-Ž/

10) Doporučujete rodičům v případě jejich nedostatečné komunikace o záležitostech jejich dětí a jiných problémech spojených s výchovou, výživou nezletilých dětí odbornou pomoc a reagují rodiče na doporučení pozitivně, či pomoc musíte nařídit?

„Na doporučení rodiče reagují většinou pozitivně.“ /1-M/

„Většinou není třeba spolupráci nařizovat.“ /2-Ž/

„Ve většině případů rodiče reagují pozitivně, protože negativní přístup k nabízené odborné pomoci může být v jejich očích argumentem protistrany nebo soudu pro nevyhovění jejich návrhu.“ /3-M/

„Rodiče si většinou nemyslí, že by jim odborníci mohli pomoci. Bývají především netrpěliví. Dle mého názoru se za neochotou spolupracovat s odborníky schovává především neochota věnovat čas poměrně zdlouhavé, ale účinné odborné podpoře. Většinou se ale doporučení OSPOD podřídí dobrovolně.“ /4-Ž/

„Rodičům odbornou pomoc doporučujeme, a protože jim při jejich edukaci podrobně vysvětlíme její důležitost, tak se nestává, že by rodiče na doporučení reagovali negativně a prakticky vůbec se nestává, že by tato pomoc musela být rodičům ze strany OSPOD nařizována.“ /5-Ž/

„Doporučujeme a většinou reagují pozitivně. Spolupráci jsem rodičům za dobu 3 let co postupujeme podle modelu Cochemské praxe nařídila pouze v jednom případě. Je však nutno podotknout, že pokud nejsou rodiče dostatečně motivováni, sami nechtějí využít odborné pomoci, tak ani nařízení jim nepomůže, je to kontraproduktivní.“ /6-Ž/

„Ano doporučuji, rodiče zpravidla reagují pozitivně, nařízení jejich spolupráce s příslušnými odborníky jsem nemusela do současné doby využít.“ /7-Ž/

**11) Na základě Vašich pracovních zkušeností, když rodiče přicházejí ke společné
edukační schůzce na OSPOD, mají dostatečné množství vědomostí o svých
rodičovských právech, povinnostech a kompetencích?**

„Někteří mají spoustu informací, někteří méně a někteří velice málo. Nevím, jestli to pramení z nevědomosti či účelovosti, nebo aktuálního prožívání (strach, nejistota), které zažívají v řízení o děti.“ /1–M/

„Ne.“ /2–Ž/

„Mají zkreslené informace, a to mnohdy i od jejich právních zástupců. Proto je společná edukace důležitá.“ /3–M/

„Nemají.“ /4–Ž/

„Nemají. Jsou rodiče, kteří nemají vůbec představu nejen o možnostech úpravy poměrů, typu péče, výživném a o tom, jak probíhá vlastní soudní řízení. Dokonce se stává, že po obdržení informací řeknou, že tyto informace nelze takto kompletně nikde získat.“ /5–Ž/

„Mají většinou pouze základní, nedostatečné vědomosti.“ /6–Ž/

„Většinou ano. V některých případech je potřeba rodičům zdůraznit a připomenout jim jejich rovnocennou roli a společnou odpovědnost za zdárný vývoj a výchovu jejich dětí.“ /7–Ž/

**12) Jak často se Vám stává, že se rodiče v případě svých pozdějších neshod na
důležitých záležitostech svých dětí vrací na OSPOD s žádostí o pomoc a jaký
uvádí důvod?**

„Asi nejvíce v rámci úpravy styku. Kdy soudem nařízený styk jeden z rodičů nedodrží nebo nebyl vůbec upraven.“ /1–M/

„Občas, uvádějí dobré zkušenosti s jednáním na OSPOD, vnímají, že jim to předtím pomohlo.“ /2–Ž/

„Tuto otázku nelze zcela vyhodnotit, protože edukace v rámci Cochemské praxe je poměrně novinkou. Rodiče se často vrací při řešení dalších záležitostí, protože mají pozitivní zkušenost, ale stálost dohod vyhodnotit nedokážu. Ze současného pozorování se však ale zdá, že dohody jsou pevnější nežli u dosavadní, klasické metody práce.“ /3–M/

„V rámci Cochemské praxe se stalo, že přicházeli rodiče opakovaně a požadovali opět podporu a facilitaci pracovníka OSPOD pro jejich komunikaci a vyjednávání, protože v minulosti se jim tento postup vyplatil a vyhnuli se soudnímu řízení.“ /4–Ž/

„Nejsem schopná udat přesný počet. Rodiče však uvádějí, že dohoda uzavřená na OSPOD má pro ně prakticky stejnou váhu jako rozsudek, ale sami bez pomoci OSPOD ji spolu uzavřít nedokážou“ /5-Ž/

„Někdy se to stává, a mezi nejčastější důvody patří, že nefunguje dohoda, kterou spolu uzavřeli. Protože jim OSPOD pomohl při prvotní dohodě, tak věří, že jim dokážeme pomoci i nyní. Uvádí, že věří našim zkušenostem a bez prostředníka se spolu nedokážou dohodnout.“ /6-Ž/

„Občas se stane, že se rodiče vrací, někdy se jedná pouze o poradenství, jako například vycestování s dětmi do zahraničí, změna výše vyživovací povinnosti či úpravy v oblasti péče a styku dětí s jejich rodičem.“ /7-Ž/

13) Stává se Vám, že se rodiče při neshodě na určité důležité záležitosti svých dětí, na základě předešlé pozitivní zkušenosti z edukace, na OSPOD vrací, než aby podávali návrh k soudu?

„Ano, stává.“ /1-M/

„Ano, stává se, že se vrací.“ /2-Ž/

„Ano, toto se stává. Rodiče při pozitivní edukaci získávají důvěru v OSPOD.“ /3-M/

„Ano, stává.“ /4-Ž/

„Ano a jako důvod bývá často, že rozhodnutím soudu měli uzavřen mezi sebou pouze běžný styk s dětmi a ne prázdninový. Dále chtějí upravit čas a změnit místo předání dětí a žádají o pomoc s dohodou ohledně kroužků svých dětí.“ /5-Ž/

„Ano, stává se to.“ /6-Ž/

„Ano, stává se to.“ /7-Ž/

14) Jak rodiče hodnotí snahu pracovníků OSPOD o transparentnost, otevřenost a vstřícnost ke klientům a respekt k jejich časovým možnostem při snaze řešit co nejdříve jejich náročnou životní situaci?

„Spíše pozitivně nebo to berou, že to tak musí být. Občas se stává, že jeden z rodičů ,bojkotuje‘ společné jednání s rodiči, ale spíše se to stává výjimečně.“ /1-M/

„Většinou to ocení.“ /2-Ž/

„Jistě pozitivně, převážně tam, kde je vůle se domluvit, ale u zatvřelosti jednoho nebo obou rodičů a vzájemné averzi transparentnost a otevřenost OSPOD pozitivně nevnímají. O to více je však důležitá a v zájmu dětí.“ /3-M/

„Kladně.“ /4-Ž/

„Přes počáteční obavu ze společného jednání se mi dosud nestalo, aby se někdo z rodičů ke společné edukační schůzce nedostavil. Výjimečně se stane, že rodiče nespolupracují vůbec.“ /5-Ž/

„Z mé zkušenosti pozitivně.“ /6-Ž/

„Domnívám se, že tuto snahu hodnotí většina rodičů pozitivně.“ /7-Ž/

15) Jak rodiče hodnotí na základě Vašich zkušeností snahu, kdy jsou při společné schůzce edukováni, vedeni k dohodě, ale nejsou nuceni do rozhodnutí?

„Kladně, většinou sami říkají, že si to potřebují ještě rozmyslet nebo probrat s právníkem či jiným zástupcem.“ /1-M/

„Kladně.“ /2-Ž/

„Dle dosavadní praxe si myslím, že to vnímají spíše pozitivně.“ /3-M/

„Kladně.“ /4-Ž/

„Kladně, jsou rádi za informace a je jim ponechán čas na rozmyšlení a vlastní jednání mezi sebou.“ /5-Ž/

„Spíše pozitivně. Ocenění.“ /6-Ž/

„Domnívám se, že většina rodičů hodnotí tuto snahu pozitivně.“ /7-Ž/

16) Jaké jsou Vaše pozitivní/negativní zkušenosti z počátku společné edukační schůzky, kdy dochází k navázání důvěry s rodiči, která je rozhodující pro další úspěšnou spolupráci?

„Spíše nevnímám, že by docházelo k navázání důvěry, neboť jde o jednání na úřadu, který má ve své kompetenci i ‚mocenské nástroje‘ a současně v opatrovnickém řízení je i úřad jednou ze stran soudního řízení jako opatrovník nezletilých dětí. V menší míře vnímám důvěru, a to spíše v případech, kdy rodiče přicházejí se poradit ještě, než k soudu podají návrh na úpravu poměrů ke svým dětem.“ /1-M/

„Navázání důvěry je velmi důležitou součástí edukační schůzky, většinou se podaří.“ /2-Ž/

„Pozitivní zkušenosti jsou u rodičů, kde lze pozorovat zájem o děti. Takoví rodiče poslouchají, mají konstruktivní přístup. Negativní jsou naopak, když ani děti a jejich pozitivní vývoj a budoucí život nezbudí v rodiči zájem spolupracovat.“ /3-M/

„Důvěryhodnost a profesionalita pracovníků OSPOD je základem k úspěšnému vedení edukační schůzky.“ /4-Ž/

„Pozitivní zkušenost je, že jsou rodičům dána stejná pravidla, stejný čas na vyjádření, a to je pro ně důležité.“ /5-Ž/

„Zpočátku nedůvěra, odtažitost, ostražitost, která často v průběhu schůzky opadne. Často je vidět zlom k pozitivnímu. Ocenění snahy genderové vyváženosti při jednání.“ /6-Ž/

„Zkušenosti mám vcelku dobré, v tomto směru podle mého názoru hodně záleží na osobnosti a schopnostech daného pracovníka, zda dokáže rodiče ‚správně zachytit‘. Negativní zkušenosti významného charakteru dosud nemám“ /7-Ž/

17) Jak často a z jakých důvodů provádíte při soudních sporech rodičů sociální šetření v místě bydliště rodiny (nezletilých dětí)?

„Dříve podle dosavadního, klasického postupu, to bylo prakticky u každého případu. V současné době, kdy postupujeme podle Cochemské praxe, minimálně, a to zejména na základě žádosti soudu v rámci soudního řízení, nebo když jeden rodič poukazuje na nevhodné bytové podmínky pro dítě u druhého rodiče.“ /1-M/

„Sociální šetření v bydlišti rodiny není při soudních sporech rodičů prováděno, pouze když z vyhodnocení vyplyne, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 ZSPOD.“ /2-Ž/

„Pouze v případě, když dojde při edukaci rodičů ke zjištění, že by sociální šetření mohlo být důležité pro vyhodnocení situace nezletilých dětí z pohledu zákona o SPOD. Při soudních sporech v rámci Cochemské praxe se jedná o málo využívaný nástroj OSPOD.“ /3-Ž/

„Spíše neprovádíme, pouze v případě, že děti nemůžou přijít za pracovníkem s rodiči či existuje podezření na jejich možné ohrožení.“ /4-Ž/

„V současné době při využívání Cochemské praxe téměř žádná šetření nejsou třeba, pouze na základě dožádání jiných OSPOD, zejména těch, u kterých postupují dosavadním, klasickým, způsobem při řešení soudních sporů rodičů.“ /5-Ž/

„Výjimečně, při hodně dlouhých sporech rodičů. Většinou na základě žádosti soudu, pokud jeden z rodičů poukazuje na špatnou péči ze strany druhého rodiče.“ /6-Ž/

„V rámci kolizního opatrovnictví v zásadě nikdy, sociální šetření provádím pouze v případě, že jsou v daném případě již indicie ve smyslu § 6 ZSPOD (ohrožené děti).

Sociální šetření pak provádíme samozřejmě na žádost jiného OSPOD na základě tzv. dožádání, kdy mi nepřísluší hodnotit význam a důvod dožádaného sociálního šetření v rodině.“ /7-Ž/

18) Co považujete za největší nedostatek z oblasti postupů sociální práce (včasnost pomoci, nevhodně zvolené konkrétní odborné pracoviště, případně svůj postup ve věci či jiný), v případě, kdy edukace rodičů nebyla úspěšná či byla úspěšná jen částečně?

„Včasnost pomoci. Nejednotnost postupů v rámci opatrovnického soudního řízení, ze kterých pak mohou vznikat průtahy, nejasné důkazy pro včasné rozhodnutí ve věci samé.“ /1–M/

„Nelze definovat, OSPOD má zodpovědnost za proces, nikoliv za výsledek.“ /2–Ž/

„Myslím, že v takových případech není vina na stanovených postupech, ale převážně na přístupu rodičů, advokátů nebo jiných zainteresovaných osob. Nastavené postupy vnímám pozitivně.“ /3–M/

„Nepředvídatelnost a netransparentnost. Dále neudržení své role a zabřednutí do sporu rodičů.“ /4–Ž/

„Nedostatek času mezi spoluprací s odborným pracovištěm a soudním jednáním.“ /5–Ž/

„Protahovaný soudní spor, a to většinou ze strany soudu a poměrně časté odročování soudního jednání z různých důvodů.“ /6–Ž/

„Bohužel musím konstatovat, že z mých pracovních zkušeností to bylo velmi často z důvodu postupu soudu – dlouhé termíny, než dojde k jednání, časté odročování soudních jednání a odkládání věci namísto vydání autoritativního soudního rozhodnutí, když je již patrné, že dohoda mezi rodiči možná není.“ /7–Ž/

19) V případě složitých soudních sporů děláte vyhodnocení případu sami, nebo za pomoci dalších odborníků?

„Sami v rámci vyhodnocení individuálního plánu na ochranu dítěte. Přičemž spolupráce s dalšími odborníky je důležitá a projevuje se při samotném vyhodnocování a plánování jednotlivých kroků.“ /1–M/

„Ve většině případů sami (případně konzultace s kolegy, vedoucí oddělení), ve složitých případech uspořádání případové konference.“ /2–Ž/

„Vyhodnocení případu dělá vždy klíčový pracovník OSPOD. K vyhodnocení však téměř vždy vyžaduje množství informací a spolupráce dalších osob ať už rodičů, školy, lékaře, odborného pracoviště.“ /3–M/

„Vyhodnocení situace dětí dělá ze zákona pracovník OSPOD.“ /4-Ž/

„Vyhodnocení situace dělá klíčový pracovník případu, popřípadě za pomoci příslušných odborníků.“ /5-Ž/

„Většinou sami za pomoci zkušenějších pracovníků, na základě zpráv od odborníků apod.“ /6-Ž/

„Vyhodnocení dělám jako klíčový pracovník případu sama. K tomu využívám veškeré informace, které získám v rámci interdisciplinární spolupráce se všemi zainteresovanými odborníky.“ /7-Ž/

20) Využíváte při řešení složitých případů pomoc formou případové konference, supervize, setkání nad případem za účasti odborníků, poradách oddělení, či jiné?

„Ano.“ /1-M/

„Ano.“ /2-Ž/

„Ano, v rámci Cochemské praxe nejsou případové konference často využívaným nástrojem. Naopak supervize, porady oddělení a týmu využívány jsou poměrně často.“ /3-M/

„Ano.“ /4-Ž/

„Ano, a to třeba formou setkání nad případem“ /5-Ž/

„Ano, využívám a jsou přínosné.“ /6-Ž/

„Ano a nejčastěji jsou to porady v rámci oddělení, konzultace s kolegy, či vedoucí OSPOD. Velmi často se také jedná o setkání nad případem, či také případové konference.“ /7-Ž/

21) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími odborníky, kteří se v oblasti pomoci rodině pohybují, zda pozitivně a když negativně, tak zde zejména zda se vyskytnou nějaké problémy ve spolupráci, případně kvalitě poskytovaných služeb, koordinaci práce, předávání informací apod.?

„Spíše pozitivně.“ /1-M/

„Ve většině případů pozitivně.“ /2-Ž/

„V rámci Hl. města Prahy máme velké množství výběru poskytovaných služeb, a proto si můžeme dovolit vybrat spolupracující subjekty, které vnímají naši filozofii stejně jako my, a nemám tedy negativní zkušenosti v rámci spolupráce.“ /3-M/

„Odborná podpora v Praze funguje dobře, problém je ale v časové dostupnosti.“
/4-Ž/

„Spolupráci hodnotím kladně, zejména spolupráci s Poradnou.“ /5-Ž/

„Převážně pozitivní zkušenosti, možná je to dáno i tím, že jsou rodičům doporučována ověřená odborná pracoviště. Někdy bych ocenila více konkrétní zprávy od příslušných odborníků.“ /6-Ž/

„Zpravidla je spolupráce dobře nastavená a funguje. Občas se však vyskytnou i taková zařízení, kde spolupráce není příliš efektivní.“ /7-Ž/

22) Jak hodnotíte činnost soudů, které věci projednávají dle Cochemské praxe (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?

„Pozitivně.“ /1-M/

„Pozitivně u soudů, kteří řeší spory rodičů podle Cochemské praxe.“ /2-Ž/

„Každý soudce je solitér, a ne zcela každý přijal nastavený proces v celkové jeho podobě. O to těžší je práce OSPOD přizpůsobit proces konkrétnímu soudci tak, aby tento přístup dával smysl. V případech, kdy je jednotnost v procesu mezi OSPOD a soudem, tak to jistě vede k pozitivním dopadům ať už na délku procesu, vzhled do rodiny i samotnou přípravu před jednáním.“ /3-M/

„Jedná se často o soudce pružné, kteří chtějí postupovat moderně a pružně. Řízení bývají kratší, méně vyhrocená.“ /4-Ž/

„Záleží na tom, který soudce věc projednává. Většina soudců postupuje ve shodě s námi. Dohodu, kterou rodiče mají, schvalují, a tím ve výsledku dochází ke zklidnění rodičovského konfliktu. Přínosem je také rychlost. Někdy však soudci zbytečně rodiče od jejich dohody odrazují, což je zejména rozporuplné u křehkých dohod. Někdy si soudci neuvědomují, že lepší je dohoda, kterou spolu rodiče uzavřou i když není úplně ideální než rozhodnutí soudu, s kterým nebude spokojená žádná ze stran sporu.“ /5-Ž/

„Pružnější soudní řízení, soudci mají méně složitých případů. Soudní řízení jsou kratší.“ /6-Ž/

„Je to velmi individuální a záleží vždy na každém jednotlivém soudci. Myslím si, že mnoho soudů se již dnes snaží inovovat své dosavadní, klasické přístupy. Problém zůstává v poměrně dlouhé průměrné délce soudních opatrovnických řízení, kdy lhůty zdaleka neodpovídají požadavkům na Cochemskou praxi.“ /7-Ž/

23) Jak hodnotíte činnost soudů, které věci projednávají dosavadním, klasickým způsobem (pružnost, vzhled do rodinné situace, délka soudního řízení apod.)?

„Spíše negativně – převládá rigidita způsobu myšlení i systému.“ /1–M/

„Méně pružnosti, menší vzhled do rodinné situace, delší soudní řízení, více odvolání.“ /2–Ž/

„Každý soudce je solitér a jak jsem již odpověděl při předešlé otázce, ne zcela každý přijal nastavený proces v celkové jeho podobě. O to těžší je však práce OSPOD přizpůsobit proces konkrétnímu soudci tak, aby tento přístup dával všem smysl. V případech, kdy je jednotnost v procesu mezi OSPOD a soudem, tak to vede k pozitivním dopadům, ať už na délku procesu, tak samotnou přípravu před jednáním.“ /3–M/

„Delší řízení, často konfliktní, jednoznačně více odvolání do rozsudků soudů I. stupně. Tedy nepochopení rozhodnutí soudu a prodlužování soudního řízení, což není v zájmu dětí.“ /4–Ž/

„U dosavadního, klasického, způsobu soud žádá o prošetření poměrů, vyžaduje zprávy ze školských zařízení, od lékařů, a to často i přes dohodu rodičů, třeba na výši výživného. Rodiče nejsou vedeni k dohodě a výsledkem je větší počet odvolání proti rozsudku soudu.“ /5–Ž/

„Zastaralé, často není zřejmé, co soudci vlastně chtějí. Náš OSPOD však i v těchto případech rodiče zve ke společné edukační schůzce. Máme však s tím více vysvětlování vůči rodičům, protože povinnost kontaktovat OSPOD jim soud neuloží.“ /6–Ž/

„Rozhodně je v tomto směru velmi znát ‚narůstání problémů‘, zejména prodlužování soudních řízení.“ /7–Ž/

24) Vnímáte nějakou změnu jednání, chování ze strany rodičů při postupu OSPOD podle dosavadního, klasického, způsobu a na základě Cochemské praxe?

„Ano, pozitivně podle Cochemské praxe, kdy rodiče mohou vzájemně naslouchat svým přáním, potřebám, názorům, obavám apod., někdy dokonce obnovují dialog o důležitých věcech o svých dětech, jsou vedeni k odpovědnosti, což mohou někdy cítit jako tlak na ně samotné a na jejich rozhodování.“ /1–M/

„Ano, pozitivní, na základě Cochemské praxe především větší důvěra rodičů, oceňují přehlednost a předvídatelnost.“ /2–Ž/

„V rámci společné edukační schůzky na základě Cochemské praxe lze pozorovat snížení množství vzájemného napadání a obviňování.“ /3–M/

„V řízení podle Cochemské praxe má OSPOD u rodičů přirozený respekt a úctu.“ /4–Ž/

„Rodiče vítají společná jednání, pokud jim rozdíl mezi dosavadním, klasickým, způsobem řešení soudního sporu a Cochemskou praxí vysvětlím.“ /5–Ž/

„Spíše pozitivní reakce. Rodiče jsou rádi za edukace, kdy je jim jejich situace vysvětlena, je jim poskytnuto poradenství, vysvětlen postup soudu, jsou za to vděční, protože často nevědí, co mohou očekávat. Při Cochemské praxi rodiče pozitivně vnímají transparentnost, kdy OSPOD jedná s oběma rodiči a poskytuje jim stejné informace. Rodiče jsou také rádi, že OSPOD většinou nedělá sociální šetření v místě jejich bydliště, které podle dosavadního, klasického postupu prováděl.“ /6–Ž/

„Ano, a to v pozitivním slova smyslu. Většina rodičů pozitivně kvituje inovativní přístup OSPOD. Dávají přednost jednání na OSPOD namísto narušování jejich soukromí prostřednictvím místních šetření apod. Velkým přínosem je edukace, kterou rodiče vnímají z velké většiny pozitivně.“ /7–Ž/

25) Jak vnímáte případné riziko syndromu vyhoření, které je spojené s vysokou mírou pracovního zatížení u pracovníka OSPOD?

„Riziko vnímám, jsem si ho vědom. Snažím se tomu předcházet.“ /1–M/

„Domnívám se, že v Cochemském systému hrozí menší riziko syndromu vyhoření.“ /2–Ž/

„Velmi, a to i s ohledem na úzké zaměření v rámci Cochemské praxe. Důležitá je v tomto směru psychohygiena, sdílení zkušeností a komunikace v týmu.“ /3–M/

„Riziko syndromu vyhoření je vysoké.“ /4–Ž/

„Podle mne možná dokáže případ vyčerpat, ale riziko syndromu vyhoření na sobě zatím nepociťuji. Když nemám dobrý pocit, případ konzultuji s kolegy.“ /5–Ž/

„Riziko vyhoření je zde velmi vysoké. Jedná se o negativní práci, velké napětí, někdy pláč, křik, někdy rodiče svou zlost obrazejí i proti pracovníkům OSPOD.“ /6–Ž/

„Je to zřejmě individuální, ale myslím, že při dlouhodobém vykonávání jednotvárné činnosti s velkým zatížením a nápadem je reálné riziko syndromu vyhoření poměrně velké. V tomto směru je důležité klást důraz na prevenci a včas si například říci o změnu agendy, snížení přidělovaného nového nápadu apod.“ /7–Ž/

26) Jak jste spokojeni s podmínkami pro výkon práce (materiální a technické zabezpečení, metodické vedení)?

„Metodicky ze strany nadřízených orgánů špatně, technické a materiální zázemí by mohlo být lepší.“ /1–M/

„Materiální a technické zabezpečení by mohlo být mnohem lepší.“ /2–Ž/

„Jsem spokojen.“ /3–M/

„Velmi špatné materiální i technické zabezpečení. Pracovníci OSPOD nabízejí často jen svůj odborný vhled a osobnostní vklad. Metodické vedení nadřízených orgánů téměř neexistuje.“ /4–Ž/

„Materiální a technické vybavení by zcela určitě mělo být lepší. Metodické vedení ze strany nadřízených orgánů je dle mého názoru nedostatečné.“ /5–Ž/

„Stav kanceláří, jejich vybavení, stav budovy je jedna velká katastrofa. V poslední době změny, ke kterým dochází jsou spíše k horšímu, jako příklad je, že dříve v každé kanceláři byla tiskárna, nyní jsou pouze dvě na celé oddělení. Tiskárny jsou poruchové, často je nutné chodit tisknout na jiné oddělení.“ /6–Ž/

„Metodické vedení ze strany nadřízených v rámci našeho oddělení hodnotím jako výborné. Domnívám se, že mám v tomto směru ke své práci veškerou potřebnou odbornou podporu. Bohužel vnímám nedostatky v metodickém vedení z řad nadřízených orgánů na ‚Kraji‘ a MPSV. Obávám se, že se celkově oblast kolizního opatrovnictví stává doslova ‚politickou hrou bez jakéhokoliv ohledu na zájem dětí a odbornost‘.“ /7–Ž/

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bohuslav Čermák

Obor: Andragogika (Mgr.A)

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Edukační program na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v rámci Cochemské praxe

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 74

Celkový počet stran příloh: 18

Počet titulů českých použitých zdrojů: 44

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: doc. Dr. Milan Beneš